

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Právní úprava zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci

Diplomová práce

Bc. Elena Borovskaya

Vedoucí práce: doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Dávám svolení k tomu, aby byla práce uložena v knihovně Univerzity Karlovy i v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a aby byla v souladu s autorskými právy využívána ke studijním účelům.

V Praze dne 5. května 2017

.....
Elena Borovskaya

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila své upřímné poděkování vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, laskavou pomoc a rady při zpracování této práce. Jeho publikace mi byly velkou inspirací.

Chtěla bych také poděkovat celé Katedře sociální a kulturní ekologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, ale především jejímu vedoucímu PhDr. Ivanu Ryndovi za poskytnutí podnětných odborných inspirací a rad k tématu mé diplomové práce.

Děkuji též své rodině, především mému muži, za jeho obětavou pomoc, bez které by tato práce nemohla vzniknout.

OBSAH

Abstrakt.....	8
Abstract.....	9
Seznam zkratk	10
Seznam obrázků a tabulek	11
1. ÚVOD	12
2. METODOLOGIE	15
3. HISTORIE	17
4. VYMEZENÍ RELEVANTNÍCH POJMŮ A DEFINIC	20
5. KLASIFIKACE ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ IUCN.....	25
6. PRÁVNÍ ÚPRAVA V RUSKÉ FEDERACI.....	28
6.1. Úvod do právního řádu Ruské federaci v kontextu ochrany přírody....	28
6.2. Přehled a obecná charakteristika základních pramenů upravujících zvláště chráněná přírodní území.....	31
6.2.1. Ústavněprávní základy ochrany přírody	31
6.2.2. Federální Legislativa v oblasti zvláštní územní ochrany.....	32
6.2.3. Regionální legislativa v oblasti zvláštní územní ochrany.....	39
6.3. Obecná ustanovení o národní klasifikaci zvláště chráněných přírodních území	40
6.3.1. Pojem zvláště chráněné přírodní území	40
6.3.2. Kritéria pro vyhlášení zvláště chráněných přírodních území	40
6.3.3. Seznam národních kategorií zvláště chráněných přírodních území	41
6.3.4. Kategorie zvláště chráněných přírodních území v regionální legislativě	43
6.3.5. Státní katastr zvláště chráněných přírodních území	43
6.3.6. Shrnutí.....	44
6.4. Přehled kategorií zvláště chráněných přírodních území.....	45
6.4.1. Státní přísně chráněné přírodní rezervace.....	45
6.4.2. Národní parky	47
6.4.3. Přírodní parky	48
6.4.4. Státní přírodní rezervace	48
6.4.5. Přírodní památky.....	49
6.4.6. Dendrologické parky a botanické zahrady.....	49
6.4.7. Jiné regionální a místní kategorie zvláště chráněných přírodních území	49
6.4.8. Shrnutí.....	51
6.5. Režim zvláštní ochrany a zónace ve zvláště chráněných přírodních území.....	52
6.5.1. Režim ochrany ve státních přísně chráněných přírodních rezervacích	52

6.5.2. Režim ochrany a zónace v národních parcích	55
6.5.3. Režim ochrany a zónace v přírodních parcích.....	57
6.5.4. Režim ochrany ve státních přírodních rezervacích.....	58
6.5.5. Režim ochrany přírodních památek.....	59
6.5.6. Režim ochrany a zónace v dendrologických parcích a botanických zahradách	60
6.5.7. Shrnutí.....	60
6.6. Vyhlášení a zrušení zvláště chráněných přírodních území a jejich ochranných pásem.....	61
6.6.1. Obecná a společná ustanovení	61
6.6.2. Orgány příslušné ve věci vydávání zřizovacího předpisu	62
6.6.3. Postup při vyhlášení jednotlivých federálních kategorií	63
6.6.4. Postup při vyhlášení regionálních a místních kategorií	66
6.6.5. Vydání prováděcího právního předpisu pro zvláště chráněné přírodní území .	67
6.6.6. Zřízení ochranných pásem	68
6.6.7. Zrušení zvláště chráněných přírodních území	69
6.6.8. Shrnutí.....	69
6.7. Výkon správy ve zvláště chráněných přírodních území.....	70
6.7.1. Obecná a společná ustanovení	70
6.7.2. Správní úřady zvláště chráněných přírodních území.....	72
6.7.3. Státní dozor a kontrola.....	73
6.7.4. Shrnutí.....	74
6.8. Otázky výkonu vlastnictví a jiných práv ve zvláště chráněných přírodních území	75
6.8.1. Obecná ustanovení o vlastnictví majetku ve zvláště chráněných přírodních území.....	75
6.8.2. Vlastnická a užívatelská práva na území státních přísně chráněných přírodních rezervací.....	76
6.8.3. Vlastnická a užívatelská práva na území národních parků	76
6.8.3. Vlastnická práva na území přírodních parků.....	77
6.8.4. Vlastnická práva na území státních přírodních rezervací.	78
6.8.5. Vlastnická práva na území přírodních památek.....	78
6.8.6 Vlastnická práva na území dendrologických parků a botanických zahrad	78
6.8.7. Právo vstupu a pohybu ve zvláště chráněných přírodních území.	79
6.8.8. Shrnutí.....	79
7. PRAVNÍ UPRAVA V ČESKE REPUBLICE.....	80
7.1. Přehled a obecná charakteristika základních pramenů upravujících zvláště chráněná území.....	80
7.1.1. Ústavněprávní základy ochrany přírody a krajiny	80

7.1.2. Legislativa v oblasti zvláštní územní ochrany	81
7.2. Obecná ustanovení o národní klasifikaci zvláště chráněných území	83
7.2.1. Pojem zvláště chráněné území a kritéria jeho vyhlášení	83
7.2.2. Seznam národních kategorií zvláště chráněných území	84
7.2.3. Evidence a označování zvláště chráněných území	85
7.2.4. Shrnutí.....	85
7.3. Přehled kategorií zvláště chráněných území	86
7.3.1. Národní parky	86
7.3.2. Chráněné krajinné oblasti	87
7.3.3. Národní přírodní rezervace a přírodní rezervace	88
7.3.4. Národní přírodní památky a přírodní památky	88
7.3.5. Shrnutí.....	88
7.4. Ochranné podmínky a zonace ve zvláště chráněných území.....	89
7.4.1. Společná ustanovení o ochranných podmínkách v ZCHÚ	89
7.4.2. Zonace v NP a chráněných krajinných oblastech	90
7.4.4. Shrnutí.....	91
7.5. Vyhlásování a zrušení zvláště chráněných území	91
7.5.1. Postup při zřízení zvláště chráněných území	91
7.5.2. Orgány příslušné ve věci vyhlásování a zrušení zvláště chráněných území.....	92
7.5.3. Zrušení zvláště chráněných území	93
7.5.4. Shrnutí.....	93
7.6. Správa zvláště chráněných území.....	94
7.6.1. Správní úřady v zvláště chráněných území	94
7.6.2. Plány péče a zásady péče	94
7.6.3. Dozor a kontrola ve zvláště chráněných území	95
7.7. Otázky výkonu vlastnických a jiných práv ve zvláště chráněných území	96
7.7.1. Ustanovení o vlastnictví majetku ve zvláště chráněných území.....	96
7.7.2. Právo pohybu a pobytu ve zvláště chráněných území	97
8. KOMPARACE A ZÁVĚRY	98
9. DOSLOV	104
Seznam použitých zdrojů	105
Literatura.....	105
Internetové zdroje	107
Právní předpisy	109
Přílohy	112

Příloha č. 1: Logo Roku ekologie v Rusku.....	112
Příloha č. 2: Federální zákon RF o zvláště chráněných přírodních území	113
Příloha č. 3: Projekt diplomové práce	142

Abstrakt

Předložená diplomová práce se zabývá právní úpravou zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci. Cílem práce je podat ucelený přehled národních systémů zvláště chráněných území obou zemí z hlediska jejich právní úpravy. Práce obsahuje vysvětlení základních pojmů týkajících se problematiky zvláštní územní ochrany přírody a krajiny. Po krátkém historickém úvodu autorka zkoumá ústavněprávní základy ochrany přírody, relevantní právní předpisy a seznamy kategorií zvláště chráněných území v obou zemích. Základním právním předpisem upravujícím zvláště chráněná území v České republice je zákon o ochraně přírody a krajiny a v Ruské federaci zákon o zvláště chráněných přírodních území. Práce obsahuje analýzu vybraných otázek právní úpravy, a to otázek týkající se vyhlášení a zrušení zvláště chráněných území, režimu zvláštní ochrany, výkonu státní správy, výkonu vlastnického a jiných práv na jejich území. Následuje komparace právních úprav zvláště chráněných území a závěr, kde autorka shrnuje nejdůležitější poznatky z provedené analýzy.

Klíčová slova: zvláště chráněné území, Česká republika, Ruská federace, zvláštní územní ochrana, zákon o ochraně přírody a krajiny.

Abstract

The offered thesis focuses on the legal regulation of specially protected areas in the Czech Republic and the Russian Federation. The thesis' objective is to present an explicit overview of the two countries' national systems comprising protected areas from the legal point of view. The thesis includes an explanation of the basic concepts related to specially protected areas in terms of nature and landscape preservation. The author starts with a concise introduction to the issue's background, and then dwells upon constitutional principles for nature conservation, related legislation and a range of categories of specially protected areas in the two countries. The basic legislation concerning specially protected areas in the Czech Republic is the Nature and Landscape Protection Act, while in the Russian Federation that function is played by Specially Protected Natural Areas Act. The thesis includes an analysis of selected legal issues, namely issues related to legal proclamation and cancellation of the status of specially protected areas, special protection regime, state administration functions, implementation of ownership and other rights. The analysis is followed by a comparison of legal regulations concerning specially protected areas and the conclusion where the author summarizes the most important findings obtained from the analysis.

Keywords: Specially Protected Areas, Czech Republic, Russian Federation, Nature and Landscape Protection Act.

Seznam zkratk

ČR - Česká republika

RF - Ruská federace

Zákon o ZCHPÚ - federální zákon RF č.33-FZ, o zvláště chráněných přírodních území, ze dne 14. března

FZOŽP - federální zákon RF č. 7-FZ, o ochraně životního prostředí , ze dne 10. ledna 2002

ZOPK - zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

ZCHÚ - zvláště chráněné/á území

ZCHPÚ - zvláště chráněné/á přírodní území

NP - národní park

CHKO - chráněná krajinná oblast

NPR - národní přírodní rezervace

PR - přírodní rezervace

NPP - národní přírodní památka

PP - přírodní památka

Ministerstvo ekologie RF - Ministerstvo přírodních zdrojů a ekologie Ruské federace

MŽP ČR - Ministerstvo životního prostředí České republiky

SPCHPR - státní přísně chráněná přírodní rezervace

SPR - státní přírodní rezervace

Subjekty Ruské federace - subjekty RF, včetně republik, federálních měst, krajů, oblastí, autonomní oblasti, autonomních okruhů

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek č. 1: Obsah pojmu životní prostředí v RF.....	20
Tabulka č. 1: Zřízení federálních ZCHPÚ.....	68

1. ÚVOD

Tématem této diplomové práce je právní úprava zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci.

Cílem práce je vypracování systémového přehledu národní kategorizace zvláště chráněných území v Ruské federaci pro českého čtenáře a získání nových poznatků o mechanismech územní ochrany přírody a krajiny pomocí komparace platné legislativy České republiky a Ruské Federace.

Výzkumným problémem je komparace platné právní úpravy zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci.

Téma své diplomové práce jsem si vybrala ze dvou důvodů. Za prvé, zaujal mě přístup ke kategorizaci zvláště chráněných území v České republice. Ačkoli zde probíhá harmonizace s legislativou Evropské unie a zavádějí se nové formy územní ochrany, národní kategorie zvláště chráněných území zachovávají svou funkčnost a platnost. Zároveň podobné kategorizace mívají i jiné země a je zajímavé je porovnávat. Z předchozích studijních zkušeností s ruskou legislativou jsem si vybrala příslušnou oblast právní úpravy, abych se pokusila takové porovnání udělat pro česká a ruská zvláště chráněná území. Domnívám se, že by to mohlo být přínosné i pro další výzkumy v oblasti ochrany přírody.

Za druhé, zvláště chráněná území stojí v ohnisku pozornosti jak v Česku kvůli novelizaci zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, tak i v Rusku vzhledem k vyhlášenému zde prezidentem RF v roce 2017 Roku zvláště chráněných území a Roku ekologie¹. Logo Roku ekologie (viz příloha č.1) podle tiskové zprávy Ministerstva ekologie RF odráží *jedinečnost objektů přírody, přírodní bohatství a úsilí o ochranu životního prostředí v RF.*²

V roce 1917, tedy před sto lety, v Rusku byla poprvé oficiálně státem vyhlášena přísně chráněná přírodní rezervace "Barguzinskij zapovědník". Den její vzniku, 11. ledna, se dnes slaví jako Den přísně chráněných přírodních rezervací a národních parků v Rusku.

Od té doby se systém zvláště chráněných území Ruska značně rozvinul a zahrnuje současně více než třináct tisíc zvláště chráněných přírodních území všech úrovní. Celková plocha všech zvláště chráněných přírodních území, včetně mořských ploch, v Rusku přesahuje 207,5 mil ha, tj. 12,1% území státu. Kostru tohoto systému

---

¹ Viz příkaz prezidenta RF č. 453, ze dne 03.09.2016

² Viz <http://www.mnr.gov.ru/news/detail.php?ID=178016>

tvoří sto tři státních přísně chráněných přírodních rezervací, čtyřicet osm národních parků a šedesát tři státních přírodních rezervací federálního významu.³ Jedná se o nejcenější území, která jsou vyhlášena v jedné z šesti národních kategorií stanovených federálním zákonem o zvláště chráněných přírodních území.

V České republice je v současné době chráněno prostřednictvím zvláště chráněných území 16,67% celkové rozlohy ČR⁴. Procentuálně tedy zvláště chráněná území Česka a Ruska zaujímají srovnatelnou rozlohu. V absolutních poměrech se však země se značně odlišují. Plocha Ruské federace je 17.098.246 km²⁵, plocha České republiky - 78.867 km²⁶. Je třeba si položit otázku, zda-li je korektní porovnávat tyto dvě země. Podle mého názoru je to za určitých podmínek a omezení opodstatněno a mohlo by být i přínosné.

Přestože svou velikostí se Česká republika značně liší od Ruské federace, vyznačuje se zastoupením několika biogeografických regionů a vzhledem k tomu i velmi různorodými podmínkami pro organismy. Z historického hlediska Česko má o něco delší, ale srovnatelné, tradice zvláštní ochrany v jejím moderním pojetí. Nějakou dobu Česká republika procházela srovnatelným *společenským* vývojem a následně čelila podobným výzvám při sociálně-ekonomické transformace jako Ruská federace. Vývoj nové moderní právní úpravy začal tedy v obou státech přibližně ve stejnou dobu, tj. na začátku 90. let 20. století. Ale hlavním společným rysem je to, že oba státy uznávají za důležitý úkol zachování biodiverzity⁷ a věnují se ochraně přírody na národní a mezinárodní úrovni. Jsou signatáři velkých mezinárodních úmluv a jak jsem již zmínila výše, téma zvláště chráněných území je v nich velmi aktuální a vzbuzuje značnou pozornost veřejnosti jak v mediálním prostoru, tak i na úrovni legislativních úkonů a politických jednání.

Ztráta biodiverzity je jedním z globálních problémů současnosti, který přesahuje přírodní dimenzi, zasahuje k předpokladům lidské existence a vztahuje se k nárokům a morální odpovědnosti celého lidstva. Rockström v rámci nového vědeckého konceptu

---

3 Stav k 1. 1.2016. Údaje ze Státní zprávy o stavu a ochraně životního prostředí RF v roce 2015.

⁴ Stav k 1.5.2017. Údaje z Ústředního seznamu ochrany přírody České republiky: <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame>

⁵ Stav v roce 2014, UN data: <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Russian%20Federation>

⁶ Stav v roce 2014, UN data: <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Czech%20Republic>

⁷ Pojmem biodiverzita (biologická rozmanitost) se rozumí *variabilita všech žijících organismů včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí*. Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí České republiky č.134/1999 Sb. obsahující český překlad textu Úmluvy o biologické rozmanitosti (Convention on the Biological Diversity, 1992).

identifikuje devět kritických planetárních systémů a označuje ztrátu biodiverzity za jednu z překročených mezí⁸. Proto tento problém má být řešen naléhavěji.

Jak výstižně uvádí Plesnik, biodiverzita se stala na přelomu 80. a 90. let novým paradigmatem a "heslem" pro ochranu přírody a krajiny⁹. V odborné literatuře a v právních pramenech je rozlišována ochrana biodiverzity *ex situ* a *in situ*. Stěžejní roli v zajištění ochrany *in situ* hrají zvláště chráněná území. Ochrana přírody a krajiny se dělí na územní, druhovou a individuální (objektovou) ochranu. Další rozdělení ochrany na obecnou a zvláštní je klíčové z hlediska rozdílného přístupu, nástrojů a stupňů ochrany. Uvedená rozdělení se kombinují a vytváří tím různé způsoby a formy ochrany přírody. V této práci se budu věnovat zvláštní územní ochraně realizované prostřednictvím zvláště chráněných území vyhlášených v národních kategoriích. Postup a strukturu práce popisují v následující kapitole.

---

⁸ Viz Představení nového vědeckého konceptu "Planetární meze". Centrum pro otázky životního prostředí Univerzita Karlová: <http://www.czp.cuni.cz/czp/index.php/cz/archiv-aktualit/378-predstaveni-noveho-vedeckehe-konceptu-qplanetarni-mezeq>

⁹Plesnik, Jan. Ochrana biodiverzity prostřednictvím péče o chráněná území včetně území Natura 2000. s.63 in: Materialy Konference <http://www.ochranaprirody.cz/res/archive/253/031580.pdf?seek=1444897194>

2. METODOLOGIE

Předmětem výzkumu je právní úprava zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci. Objektem výzkumu jsou národní systémy kategorií zvláště chráněných území těchto zemí. V českém právním řádu se jedná o kategorie ve smyslu třetí části zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. V ruské legislativě základní kategorie zvláště chráněných přírodních území obsahuje federální zákon č. 33-FZ, o zvláště chráněných přírodních územích, ze dne 14. března 1995, v platném znění.

Je nutno poukázat na to, že zákon a jiné právní předpisy v RF používají formálně užší, přesnější pojem *zvláště chráněné přírodní území* oproti odpovídajícímu obsahem českému pojmu *zvláště chráněné území*. V dalších kapitolách popisují význam relevantních pojmů v legislativě, resp. vymezují je od vedlejších institutů. Existující v ruském právním řádu termín "zvláště chráněné přírodní území" (dále též ZCHPÚ) zachovávám v celém textu. Pro společné označení českých a ruských národních kategorií používám pojem český - "zvláště chráněné území" (dále též ZCHÚ).

V rámci této práce jsem vymezila několik oblastí, které popisují podrobněji. Zejména se to týká ruské právní úpravy jakožto méně prozkoumané v české odborné literatuře, kde se snažím vždy odkazovat na příslušnou právní normu. Vzhledem k rozsahu práce nebylo možné provést zaostření na více otázek právní úpravy. Výsledkem práce by měl být ucelený přehled o systémech zvláště chráněných území a mechanismech zvláštní územní ochrany v České republice a Ruské federaci, který by mohl být teoretickým východiskem pro další výzkumy v této oblasti na užším úseku.

V mé diplomové práci využívám metody systémové analýzy dokumentů a právních předpisů a provádím rešerše odborné literatury, včetně komentářů k právním předpisům. Na základě prostudovaných pramenů byly stanoveny kritéria komparativní analýzy. Jimi jsou okruh právních předpisů a současný stav moderní právní úpravy zvláště chráněných území, vymezení obsahu zvláštní územní ochrany, národní kategorie zvláště chráněných území, ochranný režim a zónace území, vyhlášení, zrušení a správa zvláště chráněných území.

Na základě výše uvedeného byla vytvořena struktura diplomové práce. Úvodní kapitoly 1 až 3 obsahují informace o předmětu výzkumu, postupu práce a o historickém vývoji zvláštní územní ochrany. Kapitoly 4 a 5 se věnují základním pojmům vymezeným v ruské a české legislativě a systému mezinárodní klasifikace IUCN. V hlavní části diplomové práce, v kapitolách 6 a 7, se věnuje nejdříve ruské právní úpravě

a potom české právní úpravě zvláště chráněných území, včetně subkapitol o právních předpisech týkajících se předmětu výzkumu, o obecných ustanoveních, o národních klasifikacích zvláště chráněných území, o režimu zvláštní ochrany, o otázkách vyhlášení a zrušení zvláště chráněných území a o výkonu správy na jejich území. Následující kapitoly 8 a 9 obsahují komparaci, shrnutí a závěry této práce. Na konci práce jsem umístila seznam použité literatury a přílohy.

Jsem si vědoma limitů omezujících tuto diplomovou práci, které souvisí jednak s odlišností právních systémů a právních institucí dvou zemí, tak i s potřebami jazykových transformací při překladu textů z ruských originálů do českého jazyka. Tyto limity byly vzhledem k tématu ("právní úprava") vyžadujícímu při interpretaci preciznost výkladu samy o sobě velkou výzvou, jelikož nebylo často možné, podobně jak tomu je v jiných humanitních oborech, použít generalizaci nebo naopak konkretizaci pojmů. Oblast práva není též vhodná pro zavedení tzv. "exotismů", které se dá použít bez ekvivalentů v cílovém jazyce (tedy v češtině). Například ruské výrazy "zapovědník" a "zakaznik" označující v ruském právu konkrétní druhy zvláště chráněných území¹⁰ nelze přímo použít v českém jazyce. V tomto případě pro "zapovědník" překladatelskou metodou kalkování¹¹ z anglického znění pojmu (*strict nature reserves*) pro českou veřejnost byl vytvořen název "přísně chráněná přírodní rezervace". Výraz "přírodní rezervace" pro druhou zmíněnou kategorii ("zakazniky") je vytvořen pomocí obsahové analýzy ruského pojmu. Ale už v samotných českých názvech na rozdíl od originálů je napovídání o stupni přísnosti režimu ochrany v nich.

---

¹⁰ Je potřeba uvést, že slovo zapovědník je v české odborné literatuře znám, ale není široce používán. Viz například publikaci v odborném časopisu: Václav John, Vít Slezák. Lazovskij zapovědník a ochrana přírody na ruském Dálném východě. Ochrana přírody č. 2/2015 dostupný též na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/mezinarodni-ochrana-prirody/lazovskij-zapovednik-a-ochrana-prirody-na-ruskem-dalнем-vychode/>

¹¹ Kalkování je vytvoření slova nebo ustáleného slovního spojení v češtině, kopírováním struktury lexikální jednotky ve východních jazycích

3. HISTORIE

Kořeny chráněných území můžeme nalézt ještě v době pravěku a středověku v tzv. posvátných místech, kde z nábožensko-mystických důvodů vznikly jakési tabuizované zákazy. Tato místa mohla již tehdy mít nejen kultovní, ale i přírodoochranný význam, jelikož tam platil zákaz lovu zvěře.¹²

Za nejstarší formu zvláště chráněných území v Rusku řada badatelů považuje zoologické (faunistické) přírodní rezervace¹³. V Moskevském knížectví a v Ruském carství existovala území určená výlučně pro knížecí lov, která poskytovala ochranu lovné zvěři ("Sokolniki", "Losinyj ostrov" aj.). Tato první chráněná přírodní území, kde platil úplný nebo alespoň sezonní zákaz lovu, lze tedy považovat za předchůdce "přírodních rezervací". Existovaly také snahy zamezit vyhubení hodnotných živočichů plošným zákazem lovu, jako například Příkazem carevny Kateřiny II. Veliké v roce 1763, zakazujícím lov na celém území státu včetně Sibíře a to od 1. března do 29. června¹⁴. Role chráněných území plnily fakticky i některé pozemky ve vlastnictví klášterů, například to byl Sarovskaja Pustyň.

Ve vývoji představ o státní zvláštní územní ochraně lze zpozorovat 2 postupně vyvíjející se směry:

1) regulace lovu a ochrana lovné zvěře a hodnotných živočichů z hospodářského hlediska,

2) ochrana půdy, stepí a zachovalé přírody s vědeckým účelem.

Na začátku 20. století naléhavou situací se stal silný vzrůst průmyslového lovu a tím došlo k ohrožení populace sobola asijského (sibiřského). V souvislosti s tím byl v roce 1912 zákonem zaveden zákaz lovu sobola na 3 roky. V roce 1914 byly podniknuty 3 výzkumné expedice s cílem navrhnout projekty přírodních rezervací ("zapovědníků"). Výsledkem těchto expedic vzniklo oficiální státní zřízení přísně chráněné přírodní rezervace "Barguzinského zapovědník" a ještě dřívější vznik chráněného území "Sajanský zapovědník" (oficiálního vyhlášení se dočkal až v roce 1939)¹⁵.

Zároveň na přelomu 19. a 20. století se vyvíjela snaha zajistit ochranu reprezentativních území, kterou prosazoval Dokučajev. Docházelo k založení soukromých chráněných území včetně stepních přísně chráněných přírodních rezervací (zapovědníků) a ke zřízení v nich výzkumných stanic¹⁶.

---

¹² Štilmark, 1984: 8

¹³ Tamtéž s.110

¹⁴ <http://www.tofalaria.ru/zapovednik.htm>

¹⁵ http://www.etnografia.ru/aborigen/1_tofa/cccp/cccp_zapovednik.htm

¹⁶ Viz Státní zpráva o stavu a ochraně životního prostředí v RF v roce 2015.

V roce 1917 Komise pro ochranu přírody v rámci Ruské geografické společnosti předložila návrh rozvoje sítě zapovědníků, v nichž se mj. jednalo o zřízení 46 chráněných území v různých geografických zónách země.

V roce 1919 kompetentním orgánem ve věci zřízení státních přírodních rezervací byl ústřední státní orgán pro osvětu, v jehož rámci fungovalo oddělení ochrany přírody.

Další vývoj chráněných území v Rusku probíhal v několika fázích.

- 1) 20.-30. léta - průdký rozvoj sítě státních přísně chráněných přírodních rezervací, a také rozvoj speciálních přírodních rezervací určených pro obnovení a záchranu populací užitečných druhů.
- 2) 30.-40. léta - posílení hospodářského přístupu a zpochybnění principu bezzásahovosti v přísných přírodních rezervacích.
- 3) 50. léta - silný hospodářský tlak na zapovědníky a tím se jejich celková plocha desetkrát zmenšila, došlo k likvidaci velkého počtu zapovědníků.
- 4) 70.-80. léta - aktivní rozvoj přísně chráněných přírodních rezervací a vyhlášení biosférických rezervací.

V roce 1983 byly zřízeny první národní parky (Sočinskij a Losinyj ostrov)¹⁷.

V roce 1991 byl přijat zákon RSFSR o ochraně životního prostředí a nařízení o státních přírodních přísně chráněných rezervacích a o státních přírodních rezervacích. Tyto zákony platily i po zániku SSSR. V roce 1995 byl přijat federální zákon o zvláště chráněných přírodních územích, který komplexně upravil zvláště chráněná přírodní území.

Ochrana přírody a krajiny v Česku má též své kořeny ve snahách chránit vlastnictví panovníků. V této souvislosti se v literatuře zmiňují opatření Statuta Konrádova (1189) a Kniha Rožemberska (1360)¹⁸.

V 19. století s důvodů estetických a konzervačních se zřizují první soukromé rezervace Hojná voda a Žofínský prales v roce 1838 a následně Boubínský prales v roce 1858.

Se vznikem Československa v roce 1918 zvláštní ochraně zprvu podléhaly především přírodní, přírodovědecké a přírodně-historické památky¹⁹.

---

¹⁷ Viz Státní zpráva o stavu a ochraně životního prostředí v RF v roce 2015.

¹⁸ Stejskal, 2017: 4

¹⁹ Stejskal, 2012: 53

První zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody v §3, stanovil 6 kategorií chráněných území a to národní parky, chráněné krajinné oblasti, státní přírodní rezervace, chráněná naleziště, chráněné parky a zahrady a chráněné studijní plochy.

V roce 1992 byl vydán a dodnes je platný komplexní zákon o ochraně přírody a krajiny.

4. VYMEZENÍ RELEVANTNÍCH POJMŮ A DEFINIC

V této části diplomové práce jsou uvedeny základní pojmy kromě speciálních pojmů podrobně rozebíraných dále²⁰. Vzhledem k tématu práce jsou východiskem definice z příslušných právních předpisů, hlavně tedy z českého zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (dále též ZOŽP), českého zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále též ZOPK) a ruského federálního zákona č. 7-FZ, o ochraně životního prostředí (dále též zákon FZOŽP).

FZOŽP stanovuje v čl. 1 mj. definice následujících termínů: životní prostředí, příroda (přírodní prostředí), složky životního prostředí, přírodní objekt, přírodně antropogenní objekt, antropogenní objekt, přírodní komplex, přírodní krajina a přírodní ekosystém.

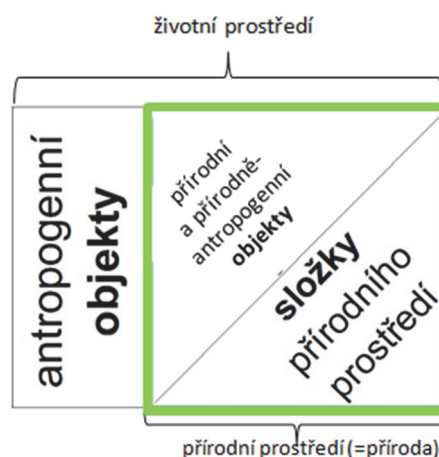
Životní prostředí je souhrn složek přírodního prostředí (přírody), přírodních, přírodně-antropogenních a antropogenních objektů²¹.

První dvě složky tvoří obsah pojmu **přírodní prostředí** (neboli **příroda**), kterým se rozumí *přírodní a přírodně-antropogenní objekty a složky přírody*²². Za pozornost stojí skutečnost, že ruští zákonodárci definovali přímo v zákoně pojem "příroda" (též "přírodní prostředí"). Ten zahrnuje totéž co životní prostředí kromě antropogenních objektů. Životní prostředí je pak příroda (přírodní prostředí) a antropogenní objekty (viz obrázek č. 1).

Obrázek č. 1

Obsah pojmu životní prostředí v RF

Zdroj: autorka

²⁰ Jedná se o termíny zvláště chráněné území, zvláště chráněné přírodní území, národní parky a názvy dalších kategorií zvláště chráněných přírodních území

²¹ Viz čl. 1 FZOŽP

²² Tamtéž

Pojem příroda se obvykle do právních definic nedostává²³ a může být chápán odlišným způsobem i v rámci jednoho oboru. Například v kontextu definice chráněného území předložené Mezinárodním svazem na ochranu přírody je výslovně uvedeno, že slovo „příroda“ vždy odkazuje na *biodiverzitu na genové, druhové s ekosystémové úrovni a často také odkazuje i na geodiverzitu, krajinné útvary a krajinné hodnoty širšího významu*²⁴.

FZOŽP uvádí taxativní výčet **složek přírodního prostředí (přírody)**: *půda*²⁵, *horniny, povrchové a pozemní vody, atmosférický vzduch, rostlinstvo a živočišstvo a jiné organismy, ozónová vrstva atmosféry a kosmický prostor*²⁶, *souhrnně zajišťující příznivé podmínky existence života na Zemi*²⁷.

Životní prostředí z hlediska všech jeho složek tedy je:

- 1) půda,
- 2) horniny,
- 3) povrchové a podzemní vody,
- 4) ovzduší,
- 5) rostlinstvo, živočišstvo a jiné organismy,
- 6) ozónová vrstva,
- 7) kosmický prostor,
- 8) přírodní a přírodně-antropogenní **objekty**
- 9) antropogenní **objekty**

Přírodním objektem se rozumí *přírodní ekosystém, přírodní krajina a jejich složky, které si zachovaly přírodní charakter*.

Přírodně-antropogenním objektem se rozumí *přírodní objekt pozměněný v důsledku hospodářské a jiné činnosti a/nebo objekt vytvořený člověkem, který má charakter přírodního objektu a rekreační a ochranný význam*.

Antropogenním objektem se rozumí *objekt vytvořený člověkem pro zajištění jeho sociálních potřeb, který nemá charakter přírodních objektů*.

Dalším zajímavým rysem ruského pojetí životního prostředí je moderní přístup, rozšiřující hranice definice životního prostředí (tedy i přírodního prostředí) o kosmický

---

²³ Stejskal, 2012: 25

²⁴ Viz Dudley, N. (Editor) (2008). Zásady pro používání managementových kategorií chráněných území (Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland) Praha 2013. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR Český překlad: RNDr. Petr Roth, CSc. 978-80-87457-72-6, str. 9

²⁵ v ruském znění se v této definici používají dva termíny: «земля» a «почва», což zde lze shrnout do jednoho pojmu "půda" zahrnujícího více významů: viz například Damohorský M. Ochrana půdy v právu. str. 8. České právo životního prostředí č. 4/2016 (42).

²⁶ Hranici vesmírného prostoru je vzdálenost 100 km od povrchu Země (tzv. Kármánova hranice). Viz FAI (Mezinárodní letecké federace) <http://www.fai.org/icare-records/100km-altitude-boundary-for-astronautics>

²⁷Viz čl. 1 FZOŽP

prostor a o ozónovou vrstvu. Na vznikající tendenci «kvantitativního rozšíření zájmového okruhu (ochrany přírody) na "kosmický prostor" bylo poukazováno též v české teoretické literatuře již na začátku 70. let 20. století²⁸, do právních definic se ale pojem nedostal.

Do obsahu pojmu životní prostředí se nepřímo dostává i **přírodní ekosystém**, který je součástí pojmu přírodní objekt. Přírodním ekosystémem se dle FZOŽP rozumí *objektivně existující územně vymezená část přírodního prostředí, kde jsou živé a neživé složky ve vzájemném vztahu jako funkční celek a jsou spojeny mezi sebou vzájemnou výměnou látek a energie.*

Legislativa o zvláštní územní ochraně využívá též termíny přírodní komplex a přírodní krajina.

Přírodním komplexem (*природный комплекс*) se rozumí *komplex funkčně a přirozeně mezi sebou propojených přírodních objektů se společnými geografickými a jinými charakteristikami.*

Přírodní krajina (*природный ландшафт*) je *území nezměněné v důsledku hospodářské a jiné činnosti, s charakteristickou kombinací určitých typů reliéfu, půdy, rostlinného pokryvu, zformovaných v jednotných klimatických podmínkách.*

Ochrana životního prostředí (též **přírodoochranařská činnost**) je *činnost státních orgánů Ruské federace, orgánů subjektů Ruské federace²⁹, orgánů místní samosprávy, spolků, právnických a fyzických osob, která je zaměřena na zachování a obnovení přírodního prostředí, na racionální využívání a obnovení přírodních zdrojů, na prevenci negativního vlivu hospodářské a jiné činnosti na životní prostředí a na odstranění jeho důsledků.*

Podobným způsobem je definována **ochrana přírody** v podzákoněm právním předpisu³⁰: *systém opatření, který je určen pro podporu racionálního vztahu mezi lidskými činnostmi a životním prostředím³¹ a který zajišťuje zachování a obnovení přírodního bohatství, racionální využívání přírodních zdrojů a prevenci přímého nebo nepřímého negativního antropogenního vlivu na přírodu a veřejné zdraví.*

Pojem udržitelný rozvoj se v ruské legislativě vyskytuje, ale definován není.

---

²⁸Stejskal, 2012: 72-73

²⁹ subjekt RF - administrativní část RF dle ustanovení Ústavy RF. Viz kapitola 6.1 této diplomové práce

³⁰ Viz bod 1.2 nařízení Gosstandarta SSSR č. 699, o schválení systému standardů v oblasti ochrany přírody a zkvalitnění využívání přírodních zdrojů, ze dne 25.03.76

³¹ V době přijetí předpisu pojem životní prostředí ještě do legislativy zaveden nebyl a používal se termín «окружающая природная среда», který lze v tomto kontextu interpretovat dvojím způsobem - jako životní prostředí nebo přírodní prostředí.

Definice uvedených a jiných pojmů v české legislativě jsou též stanoveny, ale mohou se odlišovat. V zákonech ZOPK a ZOŽP jsou definovány pojmy životní prostředí, ekosystém, krajina, ochrana přírody a krajiny, ochrana životního prostředí, trvale udržitelný rozvoj.

Životním prostředím dle ZOŽP je *vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie*³².

Na rozdíl od ruské úpravy ZOŽP uvádí jen demonstrativní výčet složek životního prostředí prostředí a ponechává možnost jiným zákonům nebo teorii výčet doplňovat.

Zásadní rozdíl české úpravy od ruské tkví v tom, že pojem životní prostředí nezahrnuje umělou složku (ani její hmotnou část v podobě antropogenních objektů)³³. Přitom se ale pojem životní prostředí nevztahuje explicitně ani k pojmu **příroda**. Ten sám o sobě **není vymezen** v žádném z právních předpisů³⁴. Česká právní teorie však nahlíží na pojem příroda jako na složku, příp. jako na značnou část životního prostředí³⁵ a na právo ochrany přírody jako na relativně samostatnou součást práva životního prostředí.

Součástí českého právního vymezení pojmu životní prostředí je též energie a ekosystémy. V ruské právní úpravě jsou přírodní ekosystémy zahrnuty do pojmu životní prostředí jako součást pojmu přírodní objekt.

Samotný pojem **ekosystém** je definován v § 3 ZOŽP³⁶. Je jím *funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase*.

Definice ekosystému v obou legislativách jsou podobné, založené na vzájemné interakci živých a neživých složek životního prostředí. Ruská definice postrádá časovou charakteristiku, předávání informací mezi složkami, a též přesnost terminologie (používá výraz «výměna» energie namísto «tok» energie).

Ruská legislativa vymezuje **přírodní** ekosystém a **přírodní** krajinu. V ZOŽP je definován širší pojem krajina, tj. *část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky*.

---

³² Viz §2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

³³ Damohorský, 2010: 28-29

³⁴ Stejskal, 2012: 25

³⁵ Damohorský, 2010: 28

³⁶ Stejným způsobem ekosystém definuje i ZOPK

Ochranou přírody a krajiny se podle § 2 odst. 1 ZOPK rozumí *vymezená (v zákoně) péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.*

Trvale udržitelný rozvoj společnosti je dle §6 ZOŽP takový rozvoj, *kteřý současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.*

Podle Úmluvy o biologické rozmanitosti³⁷ ochrana *ex situ* znamená *ochranu složek biodiverzity mimo jejich přirozená stanoviště.* Ochrana *in situ* znamená *ochranu ekosystémů a přírodních stanovišť, včetně udržování a obnovy životaschopných populací druhů v jejich přirozeném prostředí, a v případě zdomácnělých nebo pěstovaných druhů v prostředí, kde se vyvinuly jejich charakteristické vlastnosti.*

---

³⁷ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí České republiky č.134/1999 Sb. obsahující český překlad textu Úmluvy

5. KLASIFIKACE ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ IUCN

IUCN (Mezinárodní svaz ochrany přírody) je mezinárodní nevládní organizací, která se od roku 1948 zabývá problematikou ochrany přírody. V rámci IUCN je zřízena Světová komise pro chráněná území. IUCN ve spolupráci s UNEP spravuje Světovou databázi chráněných území Protected Planet (World Database on Protected Areas)³⁸.

Přestože organizace je velmi respektována, její zprávy nejsou právně závazné a slouží především jako vodítko a měřítko pro vnitrostátní politiku a mezinárodní spolupráci.

V roce 1969 generální shromáždění IUCN poprvé definovalo pojem národní park. V roce 1978 organizace vydala Zprávu o kategoriích, cílech a kritériích pro chráněné oblasti, která obsahovala 10 kategorií³⁹: vědecká rezervace / přísná přírodní rezervace, národní park, přírodní památka / přírodní pamětihodnost, rezervace pro ochranu přírody / řízená přírodní rezervace / rezervace nedotčené (divoké) přírody, chráněná krajina, rezervace na ochranu přírodních zdrojů, přírodní biotická oblast / antropologická rezervace, managementové území mnohonásobného využití / řízená oblast ochrany přírodních zdrojů, biosférická rezervace, místo světového dědictví (přírodního).

V roce 1994 byly vydány první Zásady managementové kategorizace chráněných území. V klasifikaci chráněných území IUCN nehodnotí stav přírodního prostředí, ale cílový způsob péče⁴⁰, proto je znám jako klasifikace na základě managementových cílů. Aktuální redakce zásad kategorizace byla vydána v roce 2008 a zohledňuje též předmět ochrany.

IUCN definuje **chráněné území** jako „jasně definovaný geografický prostor, který je uznaný, specializovaný a o který se pečuje –prostřednictvím právních nebo jiných účinných prostředků – tak, aby dlouhodobě zajišťoval ochranu (uchování) přírody spolu se souvisejícími ekosystémovými službami a kulturními hodnotami.“⁴¹

Revidované zásady kategorizace zvláště chráněných území IUCN vydané v roce 2008 obsahují následující kategorie:

---

³⁸ <https://www.protectedplanet.net/>

³⁹ Viz Zásady pro kategorizaci chráněných území na základě managementu Světová komise IUCN pro chráněná území a Federace EUROPARC s pomocí Světového monitorovacího střediska ochrany přírody. Druhé opravené vydání 2000. s. 6 <http://www.sumava21.cz/docs/planeta2001-05.pdf>

⁴⁰ Michael Hošek. Zásady pro používání kategorií chráněných území IUCN opět na stole. Jak by měly být aplikovány v našich podmínkách. Časopis forum ochrany přírody 1/2016 <http://casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/zasady-pro-pouzivani-kategorii-chranenych-uzemi-iucn-opet-na-stole>

⁴¹ Viz Dudley, 2013: 8

Přísná přírodní rezervace (Ia) jsou určena na ochranu biodiverzity a případně i geologických/geomorfologických jevů, jejichž navštěvování lidmi, využívání a vlivy jsou přísně kontrolovány a omezeny na takové, které zajišťují ochranu hodnot, pro něž je území zřízeno. Taková chráněná území mohou sloužit jako nenahraditelná referenční (srovnávací) území pro vědecký výzkum a monitoring.

Území divoké přírody (Ib) jsou zpravidla rozsáhlá, nedotčená nebo jen slabě pozměněná území, která si udržují svůj přírodní charakter a vlivy, bez trvalého nebo významnějšího lidského osídlení, v nichž cílem ochrany a managementu je uchování jejich přírodních podmínek.

Národní parky (II) jsou rozsáhlá přírodní nebo přírodě blízká území, určená k ochraně velkoplošně probíhajících ekologických procesů spolu s množstvím druhů a ekosystémů pro dané území charakteristických, která zároveň dávají možnost pro realizaci duchovních, vědeckých, výchovných, rekreačních a návštěvních cílů, environmentálně a kulturně slučitelných s cíli ochrany území.

Přírodní památka nebo prvek (III). Chráněná území této kategorie jsou vymezována pro ochranu specifických přírodních památek, jimiž mohou být terénní útvary, podmořské hory a jeskyně, geologické prvky typu jeskyní nebo i živé objekty jako jsou prastaré háje. Obecně se jedná o malá chráněná území, často s velkým významem z hlediska návštěvnosti.

Území pro péči o stanoviště/druhy (IV) jsou určena k ochraně konkrétních druhů nebo stanovišť a jejich management by tedy měl odrážet tuto prioritu. Mnohá chráněná území kategorie IV budou vyžadovat pravidelné aktivní zásahy, nutné k zajištění požadavků konkrétních druhů nebo pro udržení stanovišť; v těchto případech však nejde o požadavek kategorie jako takové.

Chráněná krajina a mořská oblast (V) - území, kde interakce mezi člověkem a přírodou v průběhu času dala vznik území se specifickým charakterem s významnými ekologickými, biologickými, kulturními a krajinnými hodnotami: udržování integrity této interakce je nezbytné pro ochranu a zachování takových území a na ně vázané aktivní ochrany přírody a ostatních hodnot.

Chráněné území s udržitelným využíváním přírodních zdrojů (VI) chrání ekosystémy a stanoviště spolu s na ně vázanými kulturními hodnotami a tradičními způsoby hospodaření s přírodními zdroji. Obecně bývají rozsáhlá; většina jejich území se nachází v přírodním stavu, v určité části probíhá udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a omezené neprůmyslové využívání přírodních zdrojů, slučitelné s ochranou přírody, je považováno za jeden z hlavních cílů celého území.

Názvy kategorií se vztahují k hlavním cílům managementu dané kategorie⁴². Primárního managementového cíle by mělo být dosahováno alespoň na dvou třetinách chráněného území⁴³

Zařazení zvláště chráněných území do kategorií IUCN není automatické a provádí se individuálně s ohledem na konkrétně stanovené cíle ZCHÚ. V obou státech kategorie IUCN jsou pouze informativním nástrojem. V České republice se kategorie určuje při zpracování plánů péče o ZCHÚ. Přiřazené kategorie IUCN se uvádějí následně v Ústředním seznamu ochrany přírody. V souladu s těmito údaji v České republice tři národní parky jsou zastoupeny v kategorii II (národní park), Krkonošský NP - v kategorii V vzhledem k přeměněným ekosystémům. CHKO odpovídají kategorii V. Maloplošná ZCHÚ zastupují většinou kategorii II a IV IUCN, ale mohou se vyskytovat i v kategoriích Ia, Ib, V. Kategorie VI na území ČR není⁴⁴.

V Ruské federaci údaje státního katastru zvláště chráněných přírodních území též obsahuje informaci o mezinárodní kategorie IUCN, ale použití této klasifikace, podobně jako i v ČR, není právně závazné. Podle zprávy Světového fondu na ochranu přírody (WWF) v RF národní kategorie zvláště chráněných území odpovídají následujícím kategoriím IUCN⁴⁵:

Státní přísně chráněné přírodní rezervace - Ia a Ib,

Národní parky a Přírodní parky - II,

Přírodní památky - III,

Státní přírodní rezervace:

federálního významu - III a IV,

regionálního významu - IV a V,

Dendrologické parky a botanické zahrady - V.

Jak jsem již uvedla, přiřazování kategorií se provádí individuálně a může se lišit od uvedeného schématu. Například konkrétní státní přírodní rezervace a národní park v RF mohou být zařazeny i do Ia, resp. Ib kategorií.⁴⁶

---

⁴² Tamtéž str. 11

⁴³ Tamtéž str. 34

⁴⁴ Viz Hošek, M. Kdy je národní park národním parkem? Světová kategorizace chráněných území v tuzemské praxi. Ochrana přírody č. 2/2013 s. 27

⁴⁵ Protected areas in Russia: legal regulation. An overview of federal laws. Edited by A.S. Shestakov. 2003. Moscow. KMK Scientific press Ltd. s. 35

⁴⁶ Krever; Stišov; Onufrěnja, 2009: 34

6. PRÁVNÍ ÚPRAVA V RUSKÉ FEDERACI

6.1. Úvod do právního řádu Ruské federaci v kontextu ochrany přírody

Ruská federace má federativní uspořádání a je tvořena 85 rovnoprávnými subjekty, včetně republik, federálních měst, krajů, oblastí, autonomní oblasti, autonomních okruhů (dále též «subjekty RF»). Republika má svou ústavu a legislativu. Kraj, oblast, federální město, autonomní oblast, autonomní okruh má legislativu⁴⁷.

Státní moc v RF se realizuje na základě rozdělení na zákonodárnou, výkonnou a soudní moc. Státní moc v RF realizují Prezident, Federální shromáždění (Rada federace - horní komora a Státní дума - dolní komora), Vlády, soudy⁴⁸.

Prezident při výkonu své moci vydává podzákoné právní předpisy normativní povahy⁴⁹ s celostátní působností. Tyto právní předpisy nesmí být v rozporu s Ústavou RF a federálními zákony⁵⁰.

Vláda RF v souladu s Ústavou, federálními zákony, normativními akty Prezidenta RF vydává prováděcí právní předpisy⁵¹: a) **nařízení** («постановления») Vlády RF, které jsou podzákonými **normativními** právními akty a b) **usnesení** («распоряжения») Vlády RF jakož **nenormativní** právní akty. Prezident je oprávněn zrušit tyto právní předpisy, pokud jsou v rozporu s Ústavou, federálními zákony a příkazy Prezidenta RF⁵².

Pravomoce Vlády RF v oblasti využívání přírodních zdrojů a ochrany životního prostředí jsou stanoveny federálním ústavním zákonem RF č. 2-FKZ: Vláda RF mj. zajišťuje jednotnou politiku v oblasti ochrany ŽP a ekologické bezpečnosti, přijímá opatření pro realizaci práva subjektu na příznivé ŽP, organizuje činnost pro ochranu a racionální využívání přírodních zdrojů⁵³.

Státní správu RF vykonávají ministerstva RF a jiné orgány státní správy. V souladu s příkazem Prezidenta RF o struktuře orgánů státní správy část ústředních orgánů řídí vláda, jiné jsou podřízené přímo prezidentovi.

Ústředním orgánem státní správy ve věcech ochrany životního prostředí, včetně ochrany přírody podle nařízení vlády, je **Ministerstvo přírodních zdrojů a ekologie**

---

⁴⁷ Viz čl. 5 bod 2 Ústavy RF.

⁴⁸ Viz čl. 10 Ústavy RF

⁴⁹ «указы» a «распоряжения»

⁵⁰ Viz čl. 90 Ústavy RF

⁵¹ Viz čl. 115 Ústavy RF a čl. 23 ústavního zákona č. 2-FKZ, O Vládě Ruské federace, ze dne 17.12.1997

⁵² Viz čl. 115 bod 3 Ústavy RF

⁵³ Viz čl. 18 Federálního ústavního zákona č. 2-FKZ " O Vládě Ruské federace", ze dne 17.12.1997

RF (dále též **Ministerstvo ekologie**). Jeho funkcemi jsou mj. vypracování státní politiky a právní regulace zvláště chráněných území, ekologická státní expertiza a pozemky zvláště chráněných území.⁵⁴

Vymezené, užší, kompetence na tomto úseku mají též Federální služba ekologického, technologického a jaderného dozoru, Ministerstvo obrany RF, Ministerstvo školství a vědy RF, Ministerstvo kultury RF, Ministerstvo zemědělství RF, Ministerstvo pro výstavbu a bytové komunální hospodářství, Ministerstvo ekonomického rozvoje RF. Například Federální služba ekologického, technologického a jaderného dozoru organizuje a provádí státní ekologickou expertizu na federální úrovni.

Resortními organizacemi Ministerstva ekologie RF jsou: Federální služba pro hydrometeorologii a monitoring životního prostředí, Federální služba pro dozor v oblasti využívání přírodních zdrojů, Federální agentura vodních zdrojů, Federální agentura lesního hospodářství a Federální agentura pro využívání nerostného bohatství⁵⁵.

V roce 2016 byla prezidentem stanovena funkce jeho speciálního zástupce v otázkách ochrany přírody, ekologie a dopravy⁵⁶, který též vykonává funkci předsedy organizačního výboru pro pořádání Roku ekologie v Rusku.

Státní moc v subjektech RF realizují zřízené regionální státní orgány⁵⁷. Například, v Čuvašské republice státní moc realizují Hlava Čuvašské republiky, Státní Rada (Parlament) Čuvašské republiky, Kabinet Ministrů (vláda) Čuvašské republiky, soudy⁵⁸. Ústředním regionálním orgánem státní správy v oblasti ochrany přírody je Ministerstvo přírodních zdrojů a ekologie Čuvašské republiky. Federální orgány státní správy mohou delegovat výkon státní správy na regionální orgány státní správy a naopak.⁵⁹

Místní samospráva se v rámci své působnosti realizuje samostatně a je oddělená od státní moci⁶⁰.

Rozdělení působností a kompetencí mezi Ruskou federací a subjekty RF je založeno na Ústavě RF, federativních a jiných smlouvách⁶¹.

---

⁵⁴ Viz část I. bod 1 nařízení Vlády RF č. 1219, ze dne 11.11.2015

⁵⁵ Názvy jsou uvedeny v redakci použité na stránkách Ministerstva zahraničí ČR: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/rusko/index.html

⁵⁶ Viz příkaz prezidenta RF č. 405, ze dne 12.8.2016

⁵⁷ Viz čl. 11 bod 2 Ústavy RF

⁵⁸ Viz čl. 3 bod 5 Ústavy Čuvašské republiky

⁵⁹ Viz čl. 78 Ústavy RF

⁶⁰ Viz čl. 12 Ústavy RF

⁶¹ Viz čl. 11 Ústavy RF

Ústava rozlišuje výlučné a sdílené pravomoci Ruské federace a subjektů RF. K otázkám sdílené pravomoce dle čl. 72 bodu 1 Ústavy mj. patří:

- 1) využívání přírodních zdrojů, ochrana životního prostředí a zajištění ekologické bezpečnosti, **zvláště chráněná přírodní území**, ochrana kulturních a historických památek,
- 2) realizace vlastnických práv k půdě, horninám, vodním a jiným zdrojům,
- 3) rozdělení majetku státu,
- 4) **zákonodárství v oblasti ochrany životního prostředí** a právní úprava vod, půdy, lesů a hornin.

Sdílená působnost podle čl. 76 Ústavy RF se realizuje federálními zákony a v souladu s nimi vydanými zákony subjektů RF a jinými normativními právními akty subjektů.

6.2. Přehled a obecná charakteristika základních pramenů upravujících zvláště chráněná přírodní území

6.2.1. Ústavněprávní základy ochrany přírody

Právním základem pro ochranu přírody a krajiny, promítajícím se do všech norem právních předpisů ruské legislativy, jsou ustanovení Ústavy RF. Lze je rozdělit na obecné normy, které tvoří základ právního řádu, a normy upravující ochranu životního prostředí, včetně ochrany přírody.

Preambule Ústavy obsahuje důležité poslání zakotvující moderní představu o odpovědnosti národa: "...vycházejíc z odpovědnosti za svou vlast vůči současným a budoucím generacím...". V celé preambuli je silný důraz kladen na vlastenecké pohnutky místo apelování na odpovědnost "za osud celého lidstva na Zemi"⁶².

Relevantní ustanovení pro ochranu přírody obsahují články 9, 36, 42 a 58 Ústavy RF zařazené do prvních dvou kapitol.

Čl. 9 první kapitoly «Základy ústavního řádu» stanoví, že půda a jiné přírodní zdroje se využívají a chrání v Ruské federaci jako základ pro život a činnost národů. Půda a jiné přírodní zdroje se mohou nacházet v soukromém, státním, obecním vlastnictvím a v jiných formách vlastnictví.

Důležitá ustanovení týkající se ochrany přírody a životního prostředí jsou zařazeny do druhé kapitoly Ústavy «Práva a svobody člověka a občana».

Ustanovení čl. 36 stanoví právo soukromého vlastnictví k půdě. Též upravuje svobodný výkon vlastnických práv k půdě a k jiným přírodním zdrojům, pokud to nepoškozuje životní prostředí a neporušuje práva jiných osob a jejich zájmy vyplývající ze zákona.

Na základě čl. 42 každému přísluší právo na příznivé životní prostředí, na pravdivé informace ("достоверная информация") o jeho stavu a na náhradu ekologické újmy a škody na jeho zdraví nebo majetku způsobené protiprávním jednáním. Povinnosti státu vzhledem k vysloveným právům nejsou upraveny Ústavou, na rozdíl od povinností každého chránit přírodu a životní prostředí a pečlivě střežit přírodní bohatství, stanovených čl. 58.

Jinak jsou upraveny povinnosti například v Ústavě republiky Tatarstán, kde subjektivní právo na příznivé životní prostředí je doplněno normami o povinnostech

---

⁶² Tuto formulaci používá preambule Listiny základních prav a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky, ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

státu zajišťovat ekologickou bezpečnost a racionální využívání přírodních zdrojů, přijímat opatření týkající se zachování a obnovy životního prostředí a podporovat činnosti zajišťující příznivý stav z ekologického a hygienického hlediska⁶³.

6.2.2. Federální Legislativa v oblasti zvláštní územní ochrany

Legislativa o zvláště chráněných přírodních území sestává z federálního zákona o zvláště chráněných území (dále též zákon o ZCHPÚ), dalších zákonů a jiných normativních právních aktů RF a rovněž ze zákonů a jiných normativních právních aktů subjektů RF⁶⁴. Ustanovení realizuje čl. 72 Ústavy o sdílených zákonodárných pravomocích RF a subjektů RF.

K problematice ZCHPÚ se vztahují především tyto zákony:

1. Federální zákon č. 7-FZ, O ochraně životního prostředí, ze dne 10.01.2002, ve znění pozdějších předpisů
2. Federální zákon č. 33-FZ, O zvláště chráněných přírodních území, ze dne 14.03.1995, ve znění pozdějších předpisů
3. Federální zákon č. 94-FZ, O ochraně jezera Bajkal, ze dne 1.5.1999, ve znění pozdějších předpisů
4. Federální zákon č. 174-FZ, O ekologické expertize, ze dne 23.11.1995, ve znění pozdějších předpisů
5. Související zákony: Občanský zákoník, Lesní zákoník, Vodní zákoník, Pozemkový zákoník.

V rámci svých pravomocí vláda a Ministerstvo ekologie vydávají prováděcí právní předpisy týkající se zvláště chráněných přírodních území, například:

6. Příkaz Prezidenta RF č. 392, o vyhlášení roku 2017 Rokem zvláště chráněných přírodních území v Ruské federaci, ze dne 1.8.2015
7. Příkaz Prezidenta RF č. 7, o vyhlášení v RF Roku ekologie, ze dne 5.1.2016
8. Nařízení Vlády RF č. 48 o státních přísně chráněných přírodních rezervacích⁶⁵, ze dne 18.12.1991, ve znění pozdějších předpisů
9. Nařízení Vlády RF č. 769, o národních přírodních parcích, ze dne 10.08.1993, ve znění pozdějších předpisů

---

⁶³ Viz čl. 53 bod 2 Ústavy republiky Tatarstán

⁶⁴ Viz čl. 1 bod 1 zákona o ZCHPÚ

«государственный природный заповедник»

10. Nařízení Vlády RF č. 138, O schválení Pravidel zřízení ochranných zón jednotlivých kategorií zvláště chráněných území, stanovení jejich hranic, určení ochranného režimu a režimu využívání pozemků a vodních objektů v hranicích těchto zón, ze dne 19.2.2015,
11. Usnesení Vlády RF č. 2055, o seznamu zvláště chráněných přírodních území nacházejících se v působnosti Ministerstva ekologie, ze dne 31.12.2008
12. Usnesení Vlády RF č. 2322-r, schvalující Koncepti rozvoje systému zvláště chráněných území federálního významu do roku 2020,
13. Právní předpisy zřizující ZCHPÚ například:
  - Nařízení Vlády RF č. 1297, o vyhlášení státního přírodního zapovědníku «Prisurskij», ze dne 27.12.1995,
  - Usnesení Vlády RF č. 821-r, o vyhlášení národního parku «Russkaja Arktika», ze dne 15.06.2009.

Zvláštní územní ochrana v Rusku je rámcově upravena federálním **zákonem č. 7-FZ o ochraně životního prostředí**, z roku 2002 (dále též FZOŽP)⁶⁶. Zákon je komplexním právním předpisem, obsahujícím důležité zásady v oblasti ochrany životního prostředí a tvořícím nezbytný kontext pro právní úpravu ZCHPÚ. Vedle zvláště chráněných přírodních území zákon vymezuje též i jiné instituty zvláštní územní ochrany.

Zákon má 18 kapitol. Zvláštní územní ochraně se věnuje IX. kapitola «Přírodní objekty nacházející se pod zvláštní ochranou» a IXA. kapitola «Zelená pásma lesů a parků». Ostatní kapitoly zákona jsou: I.«Obecná ustanovení», II. «Základy řízení v oblasti ochrany životního prostředí», III. «práva a povinnosti občanů, občanských sdružení a nekomerčních organizací v oblasti ochrany životního prostředí», IV. «Ekonomická regulace v oblasti ochrany životního prostředí», V. «Normy v ochrany životního prostředí», VI. «Posouzení vlivu na ŽP a ekologická expertiza», VII. «Předpisy v oblasti ochrany životního prostředí při výkonu hospodářské činnosti a jiných aktivit», VIII. «zóny ekologických katastrof a zony nouzového stavu a stavu nebezpečí», X. «Státní ekologický monitoring (Monitoring v oblasti ochrany životního prostředí)», XI. «Státní ekologický dozor», XII. « Vědecké výzkumy v oblasti ochrany životního prostředí», XIII. «Formování ekologické kultury», XIV. «Odpovědnost za

---

⁶⁶ nahradil zákon RSFSR č. 2060-1, o ochraně životního prostředí (o охране окружающей природной среды), ze dne 19.12.1991

porušování legislativy v oblasti ochrany životního prostředí», XV. «Mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí», XVI. «Závěrečná ustanovení».

Z obsahu je patrné, že zákon upravuje poměrně široký spektrum otázek v oblasti ochrany životního prostředí, většinou rámcově. V konkrétních případech odkazuje na prováděcí federální zákony, které mají detailně upravovat příslušné otázky.

V preambuli zákona s odkazem na Ústavu RF je uvedeno, že *káždý má právo na příznivé životní prostředí, každý je povinen chránit přírodu a životní prostředí, střežit přírodní bohatství, které jsou základem pro **udržitelný rozvoj** a životní podmínky a činnosti národů žijících na území RF. Zákon určuje právní základy státní politiky v oblasti ochrany životního prostředí pro zajištění vyváženého řešení sociálních a ekonomických zájmů, zachování příznivého životního prostředí, biologické diverzity a přírodních zdrojů pro **potřeby současných a budoucích generací**, dodržování zákonů v oblasti žp a zajištění ekologické bezpečnosti.*

Kapitola IX. («Přírodní objekty nachazející se pod zvláštní ochranou», články 58 až 62) obsahuje ustanovení zahrnující prvky zvláštní územní, zvláštní druhové a zvláštní objektové ochrany. Zákon stanovuje předmět zvláštní ochrany: jsou jimi **přírodní objekty se zvláštním významem pro ochranu přírody, a též s vědeckým, historiko-kulturním, estetickým, rekreačním, ozdravným významem a jiným významem.** Pro jejich ochranu se stanoví zvláštní ochranný režim, včetně vyhlášení zvláště chráněných přírodních území. V rámci právního režimu zvláštní ochrany uvedených přírodních objektů zákon stanoví obecný zákaz hospodářské a jiné činnosti způsobující negativní dopad na životní prostředí, jejich degradaci a/nebo zánik.

Předmět ochrany uvedený v čl. 58 bod 1 pak tvoří **Přírodoochranářský fond** («Природно-заповедный фонд»), do kterého zákon zahrnuje *státní přísně chráněné přírodní rezervace, včetně biosférických, státní přírodní rezervace, přírodní památky, národní parky, dendrologické parky, přírodní parky, botanické zahrady a jiná zvláště chráněná území a přírodní objekty se zvláštním významem*⁶⁷.

Zajímavými formami zvláštní územní ochrany odlišnými od institutu zvláště chráněných přírodních území je ochrana veřejné zeleně obcí (čl. 61) a ochrana vzácné a ohrožené půdy (čl. 62). V obou případech se nejedná o kategorií zvláště chráněných přírodních území ve smyslu zákona o ZCHPÚ. Území s veřejnou zelení, tvořící zelenou síť («зелёный фонд») dle čl. 61 zákona, je poskytována ochrana od ekonomických aktivit s negativním dopadem a od aktivit v rozporu s ekologickými, hygienickými a

---

⁶⁷ Viz čl. 58 bod 3 FZOŽP

rekreačními funkcemi tohoto území. Lze ale konstatovat, že žádné právní předpisy, minimálně na federální úrovni, neupravují způsoby zajištění této ochrany. Vydané ústředním orgánem státní správy RF ve stavebnictví Pravidla⁶⁸ projektování a ochrany veřejné zeleně ve městech RF obsahují pouze technologické normy⁶⁹. Právní předpis subjektu RF (federálního města Moskva)⁷⁰ stanoví, že zelená síť Moskvy zahrnuje zvláště chráněná přírodní území, zvláště chráněná zelená území a jiná území s zelení. Věnuje se převážně též technologickým postupům a péči o zeleň.

Obdobným deklarativním ustanovením zatím zůstává i norma čl. 62 o zvláštní ochraně vzácné a ohrožené půdy. Zákon odkazuje na speciální legislativu v oblasti ochrany půdy, která je zatím v přípravě. Návrh federálního zákona O ochraně půdy⁷¹ počítá s vypracováním červeného seznamu půd Ruské federace. Podle čl. 23 bod 2 návrhu stanovení postupu při vyhlášení vzácných a ohrožených půd spadá do kompetencí Ministerstvo ekologie RF. Na základě zápisu do Červeného seznamu půd RF se stanoví zvláštní právní režim s možným omezením nebo zákazem ekonomické činnosti. Návrh zákona nekonkretizuje následnou správu těchto území se vzácnou a ohroženou půdou, typ kategorie pozemků podle Pozemkového zákoníku a vztah k soustavě ZCHPÚ.

Ve věci zřízení a fungování ZCHPÚ zákon o ochraně životního prostředí odkazuje na speciální legislativu o ZCHPÚ.

Legislativa o zvláště chráněných přírodních území je založena na příslušných ustanoveních Ústavy RF a sestává se z **federálního zákona č. 33-FZ O zvláště chráněných přírodních území**, ze dne 14.03.1995 (dále též zákon o ZCHPÚ), dalších zákonů a jiných normativních právních aktů RF, rovněž i ze zákonů a jiných normativních právních aktů subjektů RF⁷².

Jádrem právní úpravy ve věci zvláště chráněných přírodních území v Rusku je speciální zákon o ZCHPÚ. Tento zákon je dílčím právním předpisem pro rámcový federální zákon o ochraně životního prostředí. Za dobu své existence zákon prošel početnými změnami.

---

⁶⁸ Příkaz Státního Komitету pro výstavbu a bytové komunální hospodářství ústředního orgánu ve stavebnictví č. 153, ze dne 15. prosince 1999

⁶⁹ Upravuje například pravidla vysadby stromů a keřů apod.

⁷⁰ Nařízení Moskvy č. 743-PP, o schvalující Pravidla zřízení, péče a ochrany veřejné zeleně a přírodních společenstev, ze dne 10. září 2002

⁷¹ Viz návrh federálního zákona č. 83224-Z, O ochraně půdy

⁷² Viz čl. 1 bod 1 zákona o ZCHPÚ

Zákon o ZCHPÚ má jasnou strukturu a sestává z 12-ti částí. Preambule zákona vymezuje oblast a cíle úpravy, definuje pojem oblast a cíle úpravy, je definován pojem «zvláště chráněné přírodní území» (dále též ZCHPÚ). Zákon označuje ZCHPÚ jako objekty národního bohatství. V I. části zákon stanovuje seznam ZCHPÚ, obecnou působnost federálních a regionálních státních orgánů a orgánů místní samosprávy. Další části zákona upravují postupně kategorie ZCHPÚ stanovené tímto zákonem, včetně obecných ustanovení, úloh ZCHPÚ, postupu zřízení, režimu zvláštní ochrany, správy a specifík ZCHPÚ. Poslední část obsahuje ustanovení o organizaci ochrany ZCHPÚ, o zodpovědnosti za porušení ochranného režimu, o mezinárodních úmluvách a závěrečná ustanovení.

Rozsáhlou úpravou zákon prošel v r. 2013⁷³, kdy z něj byly odstraněny definice některých ZCHPÚ. Došlo též k odlišení od zvláště chráněných přírodních území jiných způsobů a institutů zvláštní územní ochrany. Kapitola VIII. o léčebných lázních a lázeňských místech byla zrušena. Související změny zasáhly též federální zákon o přírodních léčivých zdrojích, léčebných lázních a lázeňských místech⁷⁴ a federální zákon o tradičních území domorodých malopočetných národů Severu, Sibíře a Dálného východu RF⁷⁵.

Řada uskutečněných změn zákona o ZCHPÚ byla hodnocena experty jako zeslabování ochranného režimu v ZCHPÚ. Týkala se například umístování sportovních staveb za určitých podmínek na území státních přírodních zapovědníků a vyhlášení na části území speciálních biosférických polygonů.

Federální zákon č. 174-FZ, **O ekologické expertize**, ze dne 23.11.1995 upravuje provedení ekologické expertizy s cílem předcházení negativního dopadu na životní prostředí. Zákon stanovuje definice a dva druhy ekologické expertizy (státní a veřejná). Zákon též rozlišuje objekty státní expertizy na federální a regionální úrovni. Ve vztahu ke zvláště chráněným územím jsou důležitá ustanovení o povinné státní expertize (čl. 11 a 12) konkrétně pro:

- návrhy normativně-technických a metodických dokumentů státních orgánů RF a subjektů RF, jejichž realizace může způsobit negativní dopad na životní prostředí⁷⁶.

---

⁷³ Federální zákon č. 406-FZ ze dne 28.prosince 2013

⁷⁴ Federální zákon č. 26-FZ, o přírodních léčivých zdrojích, léčebných lázních a lázeňských místech, ze dne 23.02.1995

⁷⁵ Federální zákon č. 49-FZ o tradičních území původních malopočetných národů Severu, Sibíře a Dálného východu RF, ze dne 7.5.2001

⁷⁶ Dokumentem ve smyslu tohoto ustanovení Nejvyššího soudu RF uznal i nařízení Vlády RF týkající se zřízení pozemků národního parku a jejich předáním regionální státní přírodní rezervace. Viz usnesení Nejvyššího soudu RF č. GKPIO3-1225, ze dne 22.1.2004. Důvodem podání žaloby bylo neprovedení povinné státní ekologické expertizy týkající se nařízení Vlády RF č. 571, ze dne 15.9.2003

- projekty federálních a regionálních programů předpokládajících umístění objektů s negativním dopadem na životní prostředí
- komplexní analytické podklady ekologického hodnocení pro vyhlášení federálních a regionálních ZCHPÚ nebo zón ekologických katastrof
- podklady pro zřízení národních parků přeměnou ze státních přírodních zapovědníků
- projektové materiály pro výstavbu a rekonstrukci objektů ve federálních, regionálních a místních ZCHPÚ, v Bajkalské přírodní zóně⁷⁷.

Pro ty samé případy může být provedena veřejná ekologická expertiza. Požádat o její provedení mohou občané, občanské spolky a orgány místní samospávy.

K pramenům zvláštní územní ochrany patří též **federální zákon č. 94-FZ, o ochraně jezera Bajkal**, ze dne 1.5.1999. Zákon vyhláší zvláštní ochranu pro Bajkalské přírodní území, zahrnující samotné jezero Bajkal, přilehlá ZCHPÚ, ochranné pásmo jezera a území ležící do 200 kilometrů na západ a severozápad od jezera. V hranicích BPÚ se současně nacházejí 3 státní přírodní zapovědníky, 2 národní parky, 16 státních přírodních rezervací a 62 přírodních památek⁷⁸.

Podle čl. 2 bodu 1 zákona se Bajkalské přírodní území skládá z následujících částí:

- centrální ekologická zóna (jezero s ostrovy, ochranná zóna a ZCHPÚ)
- nárazníková zóna
- ekologická zóna atmosférického vlivu (pásmo široké do 200 km západně a severozápadně od jezera, kde se nacházejí hospodářské objekty ovlivňující ekosystém jezera).

Právní úprava zvláštní územní ochrany se objevuje také ve federálních právních předpisech týkajících se složek životního prostředí: v Pozemkovém zákoníku, Lesním zákoníku, Vodním zákoníku aj. Podle ustanovení čl. 1 bodu 2 zákona o ZCHPÚ jsou vztahy vznikající při využívání půdy, vody, lesů a jiných přírodních zdrojů upraveny příslušnou legislativou RF a subjektů RF.

Například Pozemkový zákoník v čl. 7 stanovuje sedm kategorií pozemků a to vzhledem k cílovému určení: 1) zemědělská půda 2) území obcí 3) průmyslové pozemky, pozemky obrany 4) pozemky ZCHPÚ 5) lesní pozemky 6) vodní plocha a související pozemky 7) náhradní pozemky. Kapitola XVII. zákoníku («Pozemky zvláště

⁷⁷ pokud zákony RF a subjektů RF tyto stavby nezakazují

⁷⁸<https://www.baikal-daily.ru/blog/77/100322/>

chráněných území a objektů») upravuje v čl. 95 pozemky zvláště chráněných přírodních území.

6.2.3. Regionální legislativa v oblasti zvláštní územní ochrany

Realizace sdílené zákonodárné působnosti vůči zvláště chráněným přírodním územím na úrovni regionální legislativy se provádí na základě čl. 76 bodu 2 Ústavy a čl. 1 zákona o ZCHPÚ prostřednictvím zákonů a jiných normativních právních aktů subjektů RF.

Zákony a jiné normativní právní akty subjektů RF nemohou být v rozporu s federálními zákony přijatými v rámci výlučné pravomoce RF nebo sdílené pravomoce RF a subjektů RF⁷⁹.

Řada subjektů RF v rámci této své pravomoce přijala zvláštní zákony o ZCHPÚ. Takto učinily například Čuvašská republika a Nižněnovgorodská oblast. Jiný způsob právní úpravy ZCHPÚ byl uplatněn v republice Tatarstán, kde jsou příslušná ustanovení umístěna v Ekologickém zákoníku (republiky Tatarstán). V úvodní kapitole jsou definovány základní pojmy, včetně pojmů: životní prostředí, přírodní prostředí, ochrana životního prostředí, přírodní ekosystém, přírodní krajina, přírodní objekt, přírodní celek, přírodní fond, režim zvláštní ochrany a jiné. Kapitola 8. zákoníku se věnuje regionálním kategoriím ZCHPÚ, a to jejich definicím, postupu vyhlášení a režimu zvláštní ochrany.

Následující demonstrativní seznam se týká regionálních právních předpisů o ZCHPÚ dále zmíněných v této práci:

1. Zákon Čuvašské republiky č. 5, o zvláště chráněných území Čuvašské republiky, ze dne 15.04.1996, ve znění pozdějších předpisů
2. Ekologický zákoník republiky Tatarstán, zákon č. 5-ZRT, ze dne 15.1.2009, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon Nižněnovgorodské oblasti č. 98-Z o zvláště chráněných přírodních území, ze dne 8.8.2008
4. Nařízení Kabineta Ministrů (vlády) Čuvašské republiky č. 25 o schválení typových dokumentů o zvláště chráněných území regionálního významu, ze dne 21.02.2006
5. Nařízení Kabineta Ministrů Čuvašské republiky č. 88 o zřízení zvláště chráněných území, ze dne 31.3.1999
6. Nařízení Kabineta Ministrů (vlády) Čuvašské republiky č. 370, o ministerstvu přírodních zdrojů a ekologie Čuvašské republiky, ze dne 21.10.2015

---

⁷⁹ Viz čl. 76 bod 5 Ústavy RF

6.3. Obecná ustanovení o národní klasifikaci zvláště chráněných přírodních území

6.3.1. Pojem zvláště chráněné přírodní území

Zákon o ZCHPÚ je federálním právním předpisem věnujícím se národní klasifikaci zvláště chráněných přírodních území. Zákon klasifikuje ZCHPÚ na základě jejich významu, účelů a ochranného režimu. Zákon definuje pojem "zvláště chráněné přírodní území", upravuje obecné podmínky a postup při vyhlášení národních kategorií. Též stanovuje právní základ pro celý systém ZCHPÚ RF, který vedle těchto kategorií obsahuje kategorie zřízené na úrovni subjektů RF (regionální a místní ZCHPÚ).

Pojem «zvláště chráněné přírodní území» je definován v preambuli zákona o ZCHPÚ jako území (pozemky a vodní plochy) a vzdušný prostor nad nimi, kde se nacházejí přírodní komplexy a objekty se zvláštním významem pro ochranu přírody, vědeckým, estetickým, rekreačním a ozdravným významem, vyňatá rozhodnutími státních orgánů úplně nebo částečně z hospodářského využití a pro které je vyhlášen režim zvláštní ochrany.

Z tohoto ustanovení odvozují definiční znaky pojmu ZCHPÚ: 1) přírodní charakter objektů ochrany («přírodní komplexy a objekty»), 2) jejich zvláštní význam z určitého pohledu (vědecký, estetický, rekreační, ozdravný nebo pro ochranu přírody), 3) územní vymezení (geograficky vymezené pozemky a vodní plochy), 4) režim se zvláštní ochranou, 5) zákaz nebo omezení využití území na základě rozhodnutí státního orgánu. Implicitním znakem je vydání oficiálního aktu (právního předpisu) zřizujícím orgánem. Zákon o ZCHPÚ uznává zvláště chráněná přírodní území zřízená v konkrétních formách stanovených tímto zákonem nebo zákony subjektů RF.

Definice přisuzuje pravomoce rozhodovat o vynětí z hospodářského využití pouze státním orgánům, ne orgánům místní samosprávy.

6.3.2. Kritéria pro vyhlášení zvláště chráněných přírodních území

Zákon přináší kritéria pro rozhodování o vyhlášení ZCHPÚ⁸⁰. Ty nejsou zákonodárcem diferencovány ve vztahu ke konkrétním kategoriím, ale mohou sloužit jako východisko. Kritéria tedy jsou:

---

⁸⁰ Viz čl. 2 bod 1 zákona o ZCHPÚ

- a) význam území pro zachování biologické rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů, včetně vzácných, ohrožených a významných z hospodářského a vědeckého hlediska, a pro zachování jejich přírodních stanovišť,
- b) existence pozemků přírodní a kulturní krajiny s významnou estetickou, vědeckou a kulturní hodnotou v hranicích příslušného území,
- c) existence geologických útvarů, nerostů a paleontologických nálezů s významnou vědeckou, kulturní a estetickou hodnotou v hranicích příslušného území,
- d) existence unikátních přírodních komplexů a objektů, včetně ojedinělých přírodních objektů s významnou vědeckou, kulturní a estetickou hodnotou v hranicích příslušného území.

6.3.3. Seznam národních kategorií zvláště chráněných přírodních území

Zákon o ZCHPÚ uvádí otevřený seznam, v němž rozlišuje **šest národních kategorií ZCHPÚ**⁸¹, které jsou uvedeny s jejich anglickým názvem převzatým z odborné literatury.⁸² Jimi jsou:

1. **Státní přísně chráněné přírodní rezervace**, tzv. «zapovědníky», vč. biosférických (*Государственные природные заповедники, в том числе биосферные заповедники*), v anglické literatuře - *strict state nature reserves including biospheres*.
2. **Národní parky** (*Национальные парки*) - national parks
3. **Přírodní parky** (*Природные парки*) - nature parks
4. **Státní přírodní rezervace** (*Государственные природные заказники*) - sanctuaries
5. **Přírodní památky** (*Памятники природы*) - Natural monuments
6. **Dendrologické parky a botanické zahrady** (*Дендрологические парки и ботанические сады*) - Dendrology parks and botanical gardens

Každou kategorii ZCHPÚ zákon upravuje v jednotlivých částech. Jiné, regionální nebo místní, kategorie mohou být stanoveny v zákonech subjektů RF.⁸³

Seznam národních kategorií ZCHPÚ byl revidován v r. 2013, kdy novelou zákona⁸⁴ došlo k vyřazení VIII. části obsahující sedmou národní kategorii - území

⁸¹ Viz čl. 2 bod 2 zákona o ZCHPÚ

⁸² Protected Areas in Russia: Legal regulation. An Overview of Federal Laws. Edited by A.S. Shestakov.KMK Scientific Press Ltd., Moskva, 2003. s. 23

⁸³ Viz čl. 3 bod 2 zákona o ZCHPÚ

přírodních léčivých zdrojů, léčebných lázní a lázeňských míst (*Лечебно-оздоровительные местности и курорты*) - *sanative areas and resorts*. Ve zvláštním federálním zákoně⁸⁵ též došlo k redefinici území⁸⁶ jako "zvláště chráněného území" namísto "zvláště chráněného přírodního území" a tímto jeho zařazení do širšího pojmu «zvláště chráněná území a objekty»⁸⁷. Obdobně byla provedena změna v právní úpravě tradičních území domorodých malopočetných národů Severu, Sibíře a Dálného východu RF, která se ve zvláštním zákoně⁸⁸ přestala označovat jako "zvláště chráněné přírodní území".

Ruská legislativa nerozlišuje velkoplošná a maloplošná ZCHPÚ. Rozhodujícím kritériem je teritoriální význam ZCHPÚ. Zákon stanovuje, že ZCHPÚ mohou mít **federální, regionální a místní význam** a nacházet se v působnosti federálních orgánů státní správy, orgánů státní správy subjektů RF a orgánů místní samosprávy. V jednotlivých případech mohou být i v působnosti státních výzkumných institucí a státních vysokých škol (týká se kategorie dendrologické parky a botanické zahrady)⁸⁹.

Státní přísně chráněné přírodní rezervace a národní parky patří k ZCHPÚ s federálním významem. Státní přírodní rezervace, přírodní památky, dendrologické parky a botanické zahrady mohou mít federální nebo regionální význam. Přírodní parky mají regionální význam⁹⁰.

Úprava mořských a jiných vodních chráněných území (oblastí) je řešena v rámci základních kategorií, vymezených federální legislativou. První mořská státní přísně chráněná přírodní rezervace-"Dálnovýchodní mořský zapovědník" ("Дальневосточный морской заповедник") byl vyhlášen v roce 1978⁹¹.

Úpravu zvláště chráněných vodních útvarů a vodních toků obsahuje Vodní zákoník RF, který v čl. 66 stanovuje, že "vodní objekty"⁹² a jejich části se zvláštním významem pro ochranu přírody a též s vědeckým, kulturním, rekreačním a ozdravným významem mohou být uznány za *zvláště chráněné vodní objekty*. Jejich status, režim zvláštní ochrany a hranice území, na kterých se nachází příslušné vodní útvary a vodní

---

⁸⁴ Viz federální zákon č. 406-FZ, ze dne 28.12.2013

⁸⁵ Viz federální zákon č. 26-FZ, O *přírodních léčivých zdrojích, léčebných lázní a lázeňských místech*, ze dne 23.02.1995

⁸⁶»Zákon začal používat termín «zvláště chráněné území» namísto «zvláště chráněné přírodní území». Viz čl. 1 federálního zákona č. 26-FZ, O *přírodních léčivých zdrojích, léčebných lázní a lázeňských místech*, ze dne 23.02.1995

⁸⁷ Viz též čl. 96 Pozemkového zákoníku.

⁸⁸ Federální zákon č. 49-FZ o tradičních území původních malopočetných národů Severu, Sibíře a Dálného východu RF, ze dne 7.5.2001

⁸⁹ Viz čl.2 bod 4 zákona o ZCHPÚ

⁹⁰ Viz čl. 2 bod 5 zákona o ZCHPÚ

⁹¹ Nařízením Rady Ministrů RSFSR č. 228, ze dne 24.03.1978. Informace o tom viz <http://oopt.info/index.php?oopt=1218>

⁹² Vodním objektem se rozumí dle Vodního zákoníku vodní útvary a vodní toky

toky, se stanoví legislativou o ZCHPÚ a legislativou o objektech kulturního dědictví". Obdobnou normu obsahuje například i Ekologický zákoník republiky Tatarstán v čl. 99.

V kapitole 6.4. této diplomové práce rozebírám definice, resp. popis a účel šesti národních kategorií ZCHPÚ stanovených zákonem o ZCHPÚ a též definice několika kategorií, které jsou stanoveny v zákonech subjektů RF.

6.3.4. Kategorie zvláště chráněných přírodních území v regionální legislativě

Původní verze čl. 2 bodu 2 zákona o ZCHPÚ obsahovala demonstrativní výčet regionálních nebo místních kategorií, které mohly vyhlášovat orgány státní správy subjektů RF nebo orgány místní samosprávy, a to například: památky zahradního umění (памятники садово-паркового искусства), chráněná povodí (охраняемые речные системы), chráněné přírodní krajiny (охраняемые природные ландшафты), biologické stanice (биологические станции), mikrozapovědníky - (микрoзаповедники) a jiné. Dnes na základě čl. 2 bodu 3 zákona o ZCHPÚ další kategorie s regionálním a místním významem mohou stanovit zákony subjektů RF.

Například zákon Čuvašské republiky o zvláště chráněných přírodních území Čuvašské republiky doplňuje národní seznam kategorií ZCHPÚ následujícími kategoriemi: parky tradiční kultury a přírody (этноприродные парки); lesní genetické rezervace (лесные генетические резерваты); území přírodního dědictví národů Čuvašské republiky (природные наследия народов Чувашской Республики); památná přírodní místa (памятные природные места)⁹³.

Prakticky všechna místní ZCHPÚ jsou tvořena jinými typy kategorií, odlišnými od národních. Počet místních ZCHPÚ tvoří 9 % z celkového počtu ZCHPÚ v RF a 12,4% jejich plochy⁹⁴.

6.3.5. Státní katastr zvláště chráněných přírodních území

Čl. 4 zákona o ZCHPÚ obsahuje ustanovení o **Státním katastru zvláště chráněných přírodních území**. Stanovuje, že účelem katastru je hodnocení stavu Přírodoochrannářského fondu, zvýšení efektivity státního dozoru a zohlednění území v regionálních plánech rozvoje.

⁹³ Viz zákon Čuvašské republiky č. 5 ze dne 15.4.1996, *o zvláště chráněných přírodních území Čuvašské republiky v platném znění*

⁹⁴ Viz státní doklad o stavu a ochraně životního prostředí RF v roce 2015. Je dostupný na <http://www.mnr.gov.ru/gosdoklad-eco-2015/bio.html>

Zákon uvádí, že do katastru se zapisují údaje o statusu, geografické charakteristice a hranicích, o režimu ochrany, uživatelích přírodních zdrojů a o ekologicko-osvětovém, vědeckém, historickém a kulturním významu ZCHPÚ.

Pravomoci stanovit pravidla vedení katastru přísluší Ministerstvu ekologie, které v prováděcím právním předpisu⁹⁵ upravuje definice, účel, strukturu, části státního katastru ZCHPÚ. V odborné literatuře⁹⁶ je kritizováno, že definici Státního katastru neobsahuje federální zákon, ale jeho podzákonný normativní akt. Pravidla též stanoví, že Státní katastr ZCHPÚ je složen z federálního a regionálních katastrů. Do regionálních katastrů se zapisují údaje o regionálních a místních ZCHPÚ. Obnovení informace v katastru se provádí jednou za 4 roky.

Zodpovědným orgánem za vedení federálního katastru je Ministerstvo ekologie, na regionální úrovni - příslušný orgán stanovený subjektem RF. Například kompetence vedení katastru ZCHPÚ regionálního a místního významu v Čuvašské republice přísluší ústřednímu resortnímu orgánu státní správy, Ministerstvu ekologie Čuvašské republiky⁹⁷.

6.3.6. Shrnutí

Kategorie ZCHPÚ v RF jsou stanoveny na dvou úrovních. Národní kategorie ZCHPÚ stanovuje zákon o ZCHPÚ. Subjekty RF mohou v zákonech stanovit další, regionální a místní kategorie ZCHPÚ.

Ruská legislativa nerozlišuje velkoplošná a maloplošná ZCHPÚ a nestanoví přibližní nebo minimální výměru rozlohy ZCHPÚ. Rozhodujícím kritériím je teritoriální význam ZCHPÚ.

Národní systém tvoří 6 kategorií ZCHPÚ s federálním a regionálním významem, a to: státní přísně chráněné přírodní rezervace, národní parky, přírodní parky, státní přírodní rezervace, přírodní památky, dendrologické parky a botanické zahrady. Tři z těchto kategorií mají jasně stanovený význam: federální (státní přísně chráněné přírodní rezervace a národní parky) nebo regionální (přírodní parky). Ostatní tři národní kategorie mohou mít jak federální, tak i regionální význam. Šestá kategorie zahrnuje dva typy ZCHPÚ: dendrologické parky a botanické zahrady. Úplný seznam národních kategorií teoreticky tedy zahrnuje 11 položek, a to: státní přísně chráněné přírodní

---

⁹⁵ Příkaz Ministerstva ekologie č. 69, o Pravidlech vedení státního katastru zvláště chráněných přírodních území, ze dne 19.03.2012

⁹⁶ Tramin A.A. <http://dokipedia.ru/document/5209976>

⁹⁷ Viz bod 3.8 nařízení vlády Čuvašské republiky č. 370, ze dne 21.10.2015

rezervace, národní parky, přírodní parky, federální státní přírodní rezervace, regionální státní přírodní rezervace, federální přírodní památky, regionální přírodní památky, federální dendrologické parky, regionální dendrologické parky, federální botanické zahrady, regionální botanické zahrady.

Legislativa subjektů RF upravující kategorie ZCHPÚ s regionálním a místním významem je velmi nejednotná a proměnlivá. Zákony subjektů RF zakotvují zpravidla vedle svých vlastních kategorií i ustanovení týkající se národních kategorií s regionálním významem (přírodních parků, přírodních památek, státních přírodních rezervací, dendrologických parků a botanických zahrad) a po změně federálního zákona o ZCHPÚ následně upravují tyto normy, aby nebyly v rozporu.

Zákon o ZCHPÚ neupravuje mezinárodní kategorie s výjimkou státních přísně chráněných přírodních rezervací se statusem biosférické rezervace programu UNESCO Člověk a biosféra, které zákon výslovně zařazuje do systému národních kategorií ZCHPÚ.

Všechny ZCHPÚ, včetně regionálních a místních, se zapisují do Státního katastru ZCHPÚ, jehož účel a obsah stanovuje zákon a prováděcí právní předpis Vlády RF.

6.4. Přehled kategorií zvláště chráněných přírodních území

6.4.1. Státní přísně chráněné přírodní rezervace

Nejstarší kategorií ZCHPÚ v Rusku je **Státní přísně chráněná přírodní rezervace** - tzv. zapovědníky (dále též SPCHPR). První SPCHPR - "Barguzinskij zapovědník" byla oficiálně vyhlášena v roce 1917. Do 1. ledna 2016 v RF bylo vyhlášeno sto tři SPCHPR a v roce 2017 se plánovalo ke zřízení další dvě SPCHPR. Jejich rozloha se značně liší: od 21 km² ("Bělogorje") do 41692 km² ("Bolšoj Arktičeskij")⁹⁸.

Státní přísně chráněné přírodní rezervace je z hlediska ochranných podmínek nejprísnejší kategorií ZCHPÚ. Je upravena v II. části zákona o ZCHPÚ. Kategorie má dle zákona federální význam. Na území SPCHPR se *přírodní prostředí zachovává v*

---

⁹⁸Viz Státní zpráva o stavu a ochraně životního prostředí v RF v roce 2015

přirozeném stavu a jsou zde úplně zakázány ekonomické a jiné aktivity s výjimkami uvedenými v zákoně o ZCHPÚ⁹⁹.

Úlohami SPCHPR dle čl. 7 zákona o ZCHPÚ jsou:

- *ochrana přírodních území s cílem zachování biologické rozmanitosti a uchování v přirozeném stavu chráněných přírodních komplexů a objektů;*
- *organizování a provedení vědeckých výzkumů a vydávání Letopisů přírody¹⁰⁰;*
- *realizace státního ekologického monitoringu (státního monitoringu životního prostředí);*
- *environmentální osvětá a podpora rozvoje poznávacího turismu;*
- *podpora přípravy akademických výzkumníků a odborníků v oblasti OŽP.*

Hlavní funkce SPCHPR jsou: ochrana přírody, vědecká a osvětová.

Kategorie SPCHPR zahrnuje též SPCHPR s mezinárodním statutem "Biosférická rezervace" (biosphere reserves)¹⁰¹ - tj. takové SPCHPR, které jsou součástí mezinárodní soustavy **biosférických rezervací**¹⁰². Jedná se o mezinárodní program Člověk a Biosféra (Man and Biosphere) UNESCO. První biosférické rezervace byly vyhlášeny v RF na základě existujících SPCHPR na konci 70. let 20. století (například "Sichote-Alinskij zapovědník"). V současné době v RF je celkem 42 mezinárodních biosférických rezervací, včetně 35 vyhlášených v národní kategorii SPCHPR. Ostatních 7 biosférických rezervací je vyhlášeno na základě kategorie Národní park¹⁰³.

Je potřeba zdůraznit, že se nejedná o podrobnou právní úpravu mezinárodní kategorie biosférická rezervace v rámci právního řádu RF. Zákon o ZCHPÚ se této subkategorii věnuje v čl. 10 a 11 a obsahuje pouze jednotlivá ustanovení, která se týkají převážně organizačních záležitostí spojených s vymezením hranic zón potřebných k tomu, aby SPCHPR plnily funkci biosférických rezervací. Ani pojem biosférická rezervace v zákoně definován není.

---

⁹⁹ Viz čl. 6 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹⁰⁰ Letopis přírody je vědecký dokument, obsahující výsledky pozorování přírodních jevů. Je založen na sběru a registraci údajů a jejich analýze

¹⁰¹ V zákoně o ZCHPÚ se jmenují "biosférické zapovědníky"

¹⁰² Viz čl. 10 zákona o ZCHPÚ

¹⁰³ Státní zpráva o stavu a ochraně životního prostředí v RF v roce 2015

6.4.2. Národní parky

Národní parky (dále též NP) poprvé v RF byly vyhlášeny v roce 1983. Do 1. ledna 2016 na území RF bylo zřízeno 48 NP. V roce 2017 by měly být vyhlášeny dalších 7 národních parků. Do roku 1995 se kategorie jmenovala Národní přírodní parky. Přijaty v roce 1995 zákon o ZCHPÚ stanovil dvě samostatné kategorie: Národní parky (kategorie s federálním významem) a Přírodní parky (kategorie s regionálním významem).

Kategorie Národní parky je upravena v III. části zákona o ZCHPÚ. Dle čl. 12 zákona o ZCHPÚ *v hranicích národních parků se vymezují a) zony, kde se přírodní prostředí zachovává v přirozeném stavu a jakákoliv činnost s výjimkami vymezenými tímto federálním zákonem je zakázána, b) zony, kde jsou omezeny ekonomické a jiné aktivity pro účely zachování objektů přírodního a kulturního dědictví a jejich rekreačního využití.*

Zákon o ZCHPÚ stanoví účely národních parků ve čl. 13, a to:

- a) zachování přírodních komplexů, unikatních a modelových přírodních území a pozemků*
- b) zachování historicko-kulturních objektů*
- c) environmentální osvěta*
- d) vytvoření podmínek pro regulovaný turismus a rekreaci*
- e) vypracování a zavedení vědeckých metod ochrany přírody a environmentální osvěty*
- f) provádění státního ekologického monitoringu (státního monitoringu ŽP)*
- g) obnova poškozených přírodních a historicko kulturních komplexů a objektů*

NP oproti první kategorii má úlohu plnit rekreační funkci a zajišťovat péči o historicko-kulturní objekty. V poslední době vzrůstá zájem o rozvoj turismu nejen na území NP, ale i na území nejpřísnější kategorie (SPCHPR). Tato tendence je podporována na úrovni Ministerstva ekologie RF, které připravuje Strategie rozvoje poznávacího turismu v ZCHPÚ federálního významu do roku 2020¹⁰⁴. Asociace ředitelů SPCHPR a NP Ruska uvádí, že "ekologický poznávací turismus nepoškozuje přírodu, je zaměřen na ekologickou osvětu, je založen na principech udržitelného rozvoje a

---

¹⁰⁴ <http://mnr.gov.ru/news/detail.php?ID=143468>

ekonomicky podporuje příslušné oblasti¹⁰⁵. V této souvislosti odborná veřejnost varuje před splýváním dvou prvních kategorií¹⁰⁶ a před nucenou komercializací celého systému federálních ZCHPÚ¹⁰⁷.

6.4.3. Přírodní parky

Přírodní parky je třetí kategorií stanovené částí IV. zákona o ZCHPÚ. V jejích hranicích *se vymezují zóny s ekologickým, kulturním a rekreačním významem a podle toho se stanovují zákazy a omezení ekonomických a jiných aktivit.*¹⁰⁸ Obdobně definuje tuto kategorii i regionální zákon Čuvašské republiky o ZCHPÚ.

6.4.4. Státní přírodní rezervace

Kategorie **Státní přírodní rezervace** (dále též SPR) je upravena v V. části zákona o ZCHPÚ. Je federální nebo regionální kategorií představující *území (vodní plochy) se zvláštním významem pro zachování a obnovení přírodních komplexů a jejich složek a pro podporu ekologické rovnováhy*¹⁰⁹.

V současné době v RF existuje 64 SPR federálního významu a 2243 SPR regionálního významu.

Zákon rozlišuje následující profily SPR:

- 1) **komplexní** (krajinné) - určené pro zachování a obnovení přírodních komplexů (přírodní krajiny);
- 2) **biologické** (botanické a zoologické) určené pro zachování a obnovení vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů, včetně hodnotných z hlediska hospodářského, vědeckého a kulturního;
- 3) **paleontologické**, určené pro zachování zkamenělin aj.;
- 4) **hydrologické** (mokřadní, jezerní, říční, mořské), určené pro zachování a obnovení hodnotných vodních objektů a ekosystémů;
- 5) **geologické**, určené pro zachování hodnotných objektů a komplexů neživé přírody.

---

¹⁰⁵ Informace je na webových stránkách zřízených Asociací ředitelů SPCHPR a NP SPRa Ministerstvem ekologie RF: <http://news.zapoved.ru/turizm/>

¹⁰⁶ Štil'mark, 2014: 29

¹⁰⁷ <http://www.forestforum.ru/viewtopic.php?t=19579>

¹⁰⁸ Viz čl. 18 odst. 1 zákona o ZCHPÚ

¹⁰⁹ Viz čl. 22 bod 1 zákona o ZCHPÚ

Nečastější formou SPR zůstávají v RF tradičně biologické SPR. V Čuvašské republice například z 19 regionálních SPR čtyři mají komplexní profil, ostatní SPR jsou biologické¹¹⁰.

6.4.5. Přírodní památky

Přírodní památky jsou definovány v VI. části zákona o ZCHPÚ jako *unikátní, nenahraditelné významné z ekologického, vědeckého, kulturního a estetického hlediska přírodní komplexy a též objekty přírodního a umělého původu*¹¹¹.

Za přírodní památky mohou být vyhlášeny například jezera, studánky a jiné objekty, přičemž definice kategorie zahrnuje i umělé objekty. Přírodní památky mohou mít federální nebo regionální význam. V současné době v RF je vyhlášeno 17 federálních přírodních památek, 14 z nich byly vyhlášeny od r. 1965 do r. 1991, tj. před účinností zákona o ZCHPÚ¹¹². Nejpočetnější skupinu ZCHPÚ (více než 8 tisíc) tvoří regionální přírodní památky.

6.4.6. Dendrologické parky a botanické zahrady

Šestou, poslední, národní kategorií jsou **Dendrologické parky a botanické zahrady**, které jsou definovány jako *ZCHPÚ zřízená pro vytvoření speciálních kolekcí rostlin s cílem zachování rostlinstva a jeho rozmanitosti*¹¹³.

Tato kategorie obsahuje dva typy ZCHPÚ, které mají podobný předmět ochrany. Přesnější vymezení zákon neobsahuje. V této kategorii je vyhlášeno 64 federálních a 27 regionálních ZCHPÚ¹¹⁴. Kategorie je zvláštní tím, že může realizovat oba přístupy k ochraně přírody (vůči rostlinným organismům): *in situ* a *ex situ*.

6.4.7. Jiné regionální a místní kategorie zvláště chráněných přírodních území

V RF je vyhlášeno 11603 ZCHPÚ regionálního významu a 1184 ZCHPÚ místního významu¹¹⁵, které jsou vyhlášeny jak v národních kategoriích ze zákona o ZCHPÚ, tak i v jiných kategoriích stanovených subjekty RF. Celkem v RF kromě

¹¹⁰ Ředitelství ZCHPÚ Čuvašské republiky, je dostupné na http://gov.cap.ru/Default.aspx?gov_id=642

¹¹¹ Viz čl. 25 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹¹² Stav k 1. ledna 2016. Údaje ze Státní zprávy o stavu a ochraně životního prostředí v RF v roce 2015.

¹¹³ Viz čl. 28 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹¹⁴ Stav k 1. ledna 2016. Údaje ze Státní zprávy o stavu a ochraně životního prostředí v RF v roce 2015.

¹¹⁵ Tamtéž

národních kategorií na úrovni regionů existuje podle údajů odborníků až cca 250 různých regionálních a místních kategorií¹¹⁶.

Zákon o zvláště chráněných přírodních území v Čuvašské republice například stanovil následující kategorie ZCHPÚ¹¹⁷:

Parky tradiční kultury a přírody ("этноприродные парки") ZCHPÚ se zvláštním přírodním, vědeckým, kulturním, estetickým, rekreačním a ozdravným významem, zřízená s cílem zachování přírodních komplexů, duchovní a materiální kultury místního obyvatelstva a určená pro ekologickou a historicko kulturní osvětu obyvatelstva a turistiku.

Lesní genetické rezervace ("лесные генетические резерваты"), kterými jsou ZCHPÚ tvořena pozemky s přirozenými lesy a lesními kulturami, unikátními nebo typickými dle svých charakteristik pro tento bio geografický region, kde je soustředěna hodnotná z hlediska vědecko-výzkumného část populace druhu lesních kultur.

Území přírodního dědictví národů Čuvašské republiky (природные наследия народов Чувашской Республики) - ZCHPÚ s unikátními přírodními útvary různých historických období s velkým vědeckým významem, a také významné přírodní lokality související s historickými událostmi a osobnostmi.

Památná přírodní místa (памятные природные места) - ZCHPÚ, v jejichž hranicích se nacházejí unikátní, z vědeckého, kulturního a estetického hlediska významné přírodní komplexy a objekty, včetně jednotlivých přírodních objektů: jednotlivě rostoucích stromů, lesů, řek, rašelinišť, kultovních přírodních objektů, posvátných přírodních míst kiremetiščí¹¹⁸ atd.

Parky tradiční kultury a přírody, Lesní genetické rezervace, Území přírodního dědictví národů Čuvašské republiky jsou kategoriemi s regionálním významem, památná přírodní místa jsou kategorií s regionálním nebo místním významem¹¹⁹.

V Čuvašské republice je v současné době v těchto zvláštních kategoriích dle regionálního zákona vyhlášen 1 park tradiční kultury a přírody a 29 památných přírodních míst jako ZCHPÚ s místním významem, do kterých jsou zahrnuty mj. studánky, háje, dendrologický park, cedr (strom) a jeden historický objekt (Pugačovova cesta, "Пугачевская дорога"), tj. velmi různorodé objekty.

---

¹¹⁶ WWF 2008

¹¹⁷ Viz čl. 1 zákona Čuvašské republiky č. 5, o ZCHPÚ v Čuvašské republice, ze dne 15.4.1996

¹¹⁸ "Kiremetišče" (také "keremet") - čuvašský a marijský posvátný háj, t.j. posvátné místo tvořené stromy.

¹¹⁹ Viz čl. 3 zákona Čuvašské republiky č. 5, o ZCHPÚ v Čuvašské republice, ze dne 15.4.1996

V jiných subjektech RF jsou stanoveny jiné kategorie ZCHPÚ, například:

Rekreační oblasti (*рекреационные местности*) - místní ZCHPÚ, v jejichž hranicích leží pozemky pro rekreaci a turistiku, parky, sady a lesy na území obcí.¹²⁰

Přírodní mikrozervace (*природные микрорезерваты*) - místní ZCHPÚ, v jejichž hranicích se nacházejí pozemky s velkým významem pro volně žijící živočichy a zvláště významné druhy rostlin, pozemky pro zachování vzácných a ohrožených druhů volně žijících živočichů a rostlin šířících se lokálně¹²¹, a také pozemky, kde se nacházejí jednotlivé přírodní objekty s velkým významem pro ochranu přírody a vědeckým, kulturním a estetickým významem.

Území chráněné krajiny (*территории охраняемого ландшафта*) - regionální nebo místní ZCHPÚ, kde při dosažené úrovni využívání přírodních zdrojů dlouhodobě existují hodnotné přírodní komplexy s velkým významem pro udržování na těchto a přilehlých území životního prostředí příznivého pro člověka¹²².

Chráněné objekty přírodního komplexu obcí (*охраняемые объекты природного комплекса населенных пунктов*) - regionální nebo místní ZCHPÚ kterými jsou přírodní či antropogenně-přírodní objekty a komplexy, které jsou tvořeny lesy a lesoparky, říčními systémy a údolí i jinými plochami na území obcí a které mají rekreační, estetický, ozdravný význam¹²³.

6.4.8. Shrnutí

Nejstarší a nejprísnejší kategorie ZCHPÚ v RF je Státní přísně chráněné přírodní rezervace, tzv. zapovědniky. Na jejich území se přírodní prostředí zachovává v přirozeném stavu. Veškeré aktivity s výjimkami uvedenými v zákoně jsou zakázány. Část těchto území má status biosférické rezervace, ale samotný pojem "biosférická rezervace" není právně definován. Relativně nedávné kategorie (od roku 1983) jsou Národní parky, ve kterých se vymezují části území podobné územím státních přísně chráněných přírodních rezervací, kde se přírodní prostředí zachovává v přirozeném prostředí, a části, kde se věnují zachování kulturního a přírodního dědictví a

¹²⁰ Viz čl. 157 Ekologického zákoníku republiky Tatarstán

¹²¹ Jedná se o endemické druhy, tj. "druh vyskytující se trvale na témž místě - na místě původního vzniku často vinou nemožnosti se jinde přemístit vlivem klimatu a podobně" (Výkladový slovník environmentálních výrazů) <http://www.enviweb.cz/eslovník/540>

¹²² Viz čl. 22.1 zákona Nižněnovgorodské oblasti o Zvláště chráněných přírodních územích v Nižněnovgorodské oblasti č. 98-z, ze dne 08.08.2008, v platném znění

¹²³ Viz čl. 22.2 zákona Nižněnovgorodské oblasti o Zvláště chráněných přírodních územích v Nižněnovgorodské oblasti č. 98-z, ze dne 08.08.2008, v platném znění

recreačnímu využití. Přírodní parky mají podobný účel jako národní parky, avšak menší význam - zřizují se jako regionální kategorie. Čtvrtá národní kategorie Státní přírodní rezervace mají kromě cíle zachování a obnovení přírodních komplexů též zachování jejich složek. Mohou proto být úzce zaměřeny, například na obnovení populace konkrétního druhu, ale též i krajiny. Nejpočetnější skupinou zvláště chráněných území jsou území regionálních a federálních přírodních památek, které se vyhláší pro unikátní komplexy a objekty přírodního a umělého původu. Dendrologické parky a botanické zahrady tvoří poslední, šestou národní kategorii zvláště chráněných území podporující formu zachování biologické rozmanitosti rostlin *ex situ*.

Kategorie zvláště chráněných přírodních území stanovené v regionální legislativě se vyznačují pestrostí a přizpůsobují se potřebám konkrétního subjektu RF. Mohou například být více spojeny s podporou tradičních lidských kultur. Některé kategorie jsou definovány dosti široce a mohou zahrnovat různorodé objekty: jak dendrologické parky s místním významem, tak i jednotlivé stromy nebo studánky.

6.5. Režim zvláštní ochrany a zónace ve zvláště chráněných přírodních územích

6.5.1. Režim ochrany ve státních přísně chráněných přírodních rezervacích

Režim ochrany pro každou národní kategorii je upraven v jednotlivých částech zákona o ZCHPÚ zvláště. Další ustanovení obsahují též podzákoné právní předpisy.

Režim zvláštní ochrany **státních přísně chráněných přírodních rezervací** podle ustanovení zákona o ZCHPÚ spočívá v **úplném zákazu ekonomické a jiné činnosti s výjimkami uvedenými v zákoně o ZCHPÚ**¹²⁴.

Podle čl. 9 bodu 1 téhož zákona jsou zakázány **veškeré činnosti**, které odporují úlohám SPCHPR¹²⁵ a režimu ochrany stanovenému v **prováděcím právním předpisu** o SPCHPR («Положение о заповеднике»). Dále zákon stanoví, že na území SPCHPR je **zakázána introdukce** živých organismů s cílem jejich aklimatizace. Pojem introdukce ve federálních zákonech vymezen není. Introdukce ve smyslu Úmluvy o

---

¹²⁴ Viz čl. 6 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹²⁵ popis úloh SPCHPR viz kapitola 6.4. této diplomové práce

biologické rozmanitosti¹²⁶ znamená «vysazení pomocí člověka, záměrné nebo nahodilé, cizích druhů mimo jejich přirozený areál (minulý nebo současný)»¹²⁷.

Zákon též obsahuje taxativní výčet **povolených činností** na území SPCHPR¹²⁸, a to *činnosti pro:*

- 1) *zachování v přirozeném stavu přírodních komplexů, nápravu a předcházení změnám přírodních komplexů a jejich složek v důsledku antropogenního vlivu,*
- 2) *podporu podmínek pro zajištění protipožární a hygienické bezpečnosti,*
- 3) *předcházení podmínkám způsobujícím přírodní katastrofy ohrožující život lidí a obce,*
- 4) *realizace státního ekologického monitoringu,*
- 5) *plnění výzkumných a vědeckých úloh,*
- 6) *environmentální osvětu a rozvoj poznávacího turismu,*
- 7) *výkon státního dozoru v oblasti ochrany životního prostředí a využívání ZCHPÚ.*

Odborná veřejnost je názoru, že uvedenými ochrannými podmínkami lze odůvodnit téměř veškerou činnost, včetně i té nepříznivé¹²⁹.

Poněkud podrobněji jsou upraveny ochranné podmínky v nařízení vlády RF¹³⁰. V článku 11 tohoto nařízení obecný zákaz opakující dikci čl. 9 bod 1 zákona o ZCHPÚ je doplněn demonstrativním výčtem zakázaných činností, které se mimo jiné týkají činností měnících hydrologický režim, průzkumu a těžby nerostů, průmyslového lovu a rybolovu, sběru lesních plodů, výstavby aj. Seznam povolených činností stanovených v zákoně o ZCHPÚ je rovněž rozšířen o činnosti, které mohou být povoleny ve speciálních částech¹³¹ SPCHPR.

Zákon v jednotlivých člancích rozlišuje bezzásahovou/klidovou zónu, hospodářskou zónu a biosférický polygon¹³².

Bezzásahová zóna se **může** zřizovat pro zachování celého území v přirozeném stavu. S ohledem na tento účel se stanoví její rozloha¹³³. Je nutno zdůraznit, že zřízení této zóny není povinné, což neodpovídá zájmům přísné ochrany přírody v této tradičně nejprísněji chráněné kategorii.

---

¹²⁶ Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity) byla přijata na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji 5.6.1992

¹²⁷ odkaz iii k COP 6 Decision VI/23 Alien species that threaten ecosystems, habitats or species* The Conference of the Parties <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7197>.

¹²⁸ Viz čl. 9 bod 2 zákona o ZCHPÚ

¹²⁹ Štíl*mark, 2014

¹³⁰ Nařízení vlády RF č. 48 o státních přísně chráněných přírodních rezervacích, ze dne 18.12.1991

¹³¹ Zákon nejmenuje tyto části zónami

¹³² Viz čl. 10 bod 2 zákona o ZCHPÚ

¹³³ Viz čl. 9 bod 3 zákona o ZCHPÚ

Hospodářská zóna s částečným hospodářským využitím se zřizuje pro zajištění fungování SPZ a životních podmínek osob, žijících na jeho území¹³⁴. Tato zóna nezahrnuje hodnotné ekosystémy a objekty, pro jejichž ochranu a zachování byl zapovědník zřízen. Výkon povolených činností se provádí v souladu se zvláštním prováděcím předpisem o konkrétní SPCHPR.

Biosférické polygony se upravují v čl. 10 zákona o ZCHPÚ, který stanoví, že *k územím státních přírodních přísně chráněných biosférických rezervací s cílem provedení vědeckých výzkumů, státního ekologického monitoringu (též státní monitoring životního prostředí), a také testování a implementace metodů racionálního využívání přírodních zdrojů nepoškozujících ŽP a nevyčerpávajících biologické zdroje, mohou být připojena speciální území, včetně lokalit s diferenciovaným režimem zvláštní ochrany a využívání*.¹³⁵ V mezinárodních biosférických rezervacích se obvykle vymezuje jádrová, nárazníková a přechodová zóna. Standardní přísný režim ochrany SPCHPR odpovídá funkčně jádrové zóně, plnění ostatních funkcí tedy je potřeba zajistit na speciálním území. Proto zákonodárce stanovil tento zvláštní institut biosférických polygonů, aby přizpůsobil národní kategorii k mezinárodním standardům pro biosférické rezervace.

Režim zvláštní ochrany na území biosférických polygonů je stanoven ve zvláštním prováděcím předpisu. Zákon v biosférických polygonech dovoluje umístění staveb a turistických a sportovních objektů, jejichž seznam stanoví vláda RF¹³⁶. Novela zákona o ZCHPÚ¹³⁷ v roce 2016 stanovila možnost vymezení biosférických polygonů přímo na území SPCHPR, a to na základě rozhodnutí vlády RF¹³⁸. Pokud ale biosférický polygon bude zřízen tímto způsobem/takto, může dojít ke zpochybnění úlohy celé SPCHPR. Odborníky a ochránářské organizace poukazovaly na možný negativní dopad na ekosystémy kvůli této změně zákona. Zabranit tomu by mohlo vyčlenění bezzásahové zóny zapovědníka, pro tu ale zákon nestanoví minimální rozlohu ani povinnost její vymezení¹³⁹.

V současné době se připravuje nařízení vlády RF, upravující kritéria a postup při vyhlášení biosférických polygonů v hranicích státních přísně chráněných přírodních

---

¹³⁴Viz čl. 9. bod 4 zákona o ZCHPÚ

¹³⁵ V praxi se často biosférické polygony státních přírodních zapovědníků vyhláší na území přilehlých státních přírodních rezervací.

¹³⁶ Viz čl. 10 bod 4 federálního zákona 33-FZ

¹³⁷ Federální zákon č. 254-FZ, ze dne 3.7.2016

¹³⁸ Viz čl. 10 bod 2 federálního zákona 33-FZ

¹³⁹ Štíl'mark, 2014: 30

biosférických rezervací. Biosférické polygony podle tohoto návrhu se budou zřizovat nařízením vlády RF.

Konkrétní ochranné podmínky SPCHPR, včetně biosférických polygonů jsou stanoveny zvláštními prováděcími předpisy vydanými Ministerstvem ekologie pro konkrétní SPCHPR.

6.5.2. Režim ochrany a zónace v národních parcích

Ochranný režim **národních parků** je stanoven v části III. zákona o ZCHPÚ. V úvodním článku této části se hovoří o zónách NP, kde přírodní prostředí se zachovává v přirozeném stavu a zónách, kde se s cílem zachování objektů přírodního a kulturního dědictví a s cílem rekreačního využívání omezuje ekonomická a jiné činnosti¹⁴⁰.

Ochranné podmínky jsou stanoveny čl. 15 bod 2 takto: *na území NP jsou zakázány **veškeré činnosti**, které mohou poškodit přírodní komplexy, rostlinstvo a živočišstvo a kulturně historické objekty a které odporují cílům a účelům NP, včetně:*

- a) průzkumu a těžby nerostů;
- b) činností, následkem kterých se mění půdní pokryv a geologický výstup;
- c) činností způsobujících změny vodního režimu;
- d) poskytování na území NP pozemků pro chalupářství a zahradkářství;
- e) výstavby dálnic, dálkových produktovodů, elektrických vedení vysokého napětí a jiných liniových staveb a výstavby a provozování hospodářských a obytných objektů s výjimkou objektů uvedených v ustanoveních o zónaci zákona o ZCHPÚ a objektů souvisejících s fungováním NP a obcí na jejich území;
- f) těžby dřeva (s výjimkou pro osobní potřeby), těžby pryskyřic (živice), průmyslového lovu, průmyslového rybolovu a pobřežního rybářství, sběru lesních plodů a jiných plodin (s výjimkou pro osobní spotřebu), činností způsobujících narušování životních podmínek živočišných a rostlinných organismů, opatrování sbírkových předmětů biologického charakteru, introdukce živých organismů s cílem jejich aklimatizace;

---

¹⁴⁰ Viz čl. 12 zákona o ZCHPÚ

- g) jízdy a stání motorových vozidel, nesouvisející se správou a fungováním NP, práva průhonu dobytka mimo speciálně vyznačených veřejných místních komunikací a vodních cest a mimo jiných vyhrazených míst, plavení dřeva (vodními toky a útvary);
- h) organizování hromadných sportovních a veřejných akcí, turistického pobytu a táboření a rozdělování ohně mimo speciálně vyhrazená místa;
- i) vývozu předmětů kulturně-historických hodnot.

Na rozdíl od SPCHPR zákon tedy stanovil vedle obecného ustanovení demonstrativní výčet zakázaných činností.

Zvláštní prováděcí právní předpis vydávaný Ministerstvem ekologie upravuje podrobněji cíle a ochranné podmínky, včetně diferenciovaného režimu zvláštní ochrany konkrétního NP.

S cílem stanovení režimu zvláštní ochrany na území NP se rozlišuje několik funkčních zón NP, a to¹⁴¹:

- 1) **bezzásahová zóna** (*заповедная зона*) určená pro zachování přírodního prostředí v přirozeném stavu, v jejíž hranicích je zakázána jakákoliv ekonomická činnost;
- 2) **zvláště chráněná zóna** určená pro zachování přírodního prostředí v přirozeném stavu, v jejíž hranicích je povolen vstup a pohyb za účelem poznávacího turismu;
- 3) **rekreační zóna** určená pro rekreační činnost, rozvoj sportu a tělesné výchovy a také pro umístění turistických objektů, muzeí a informačních center;
- 4) **zóna ochrany objektů kulturního dědictví** (historických a kulturních památek) **národů** RF určená pro zachování těchto objektů, v jejíž hranicích jsou povoleny činnosti potřebné pro zachování uvedených objektů a rekreační činnost;
- 5) **hospodářská zóna**, v jejíž hranicích je povolena činnost pro zajištění fungování správy NP a životních podmínek obyvatel žijících na území NP;
- 6) **zóna tradičního extensivního využívání přírodních zdrojů** určená pro zajištění životních podmínek domorodých malopočetných národů RF, kde jsou povoleny tradiční hospodářství a s tím související využívání přírodních zdrojů.

---

¹⁴¹ Viz čl. 15 zákona o ZCHPÚ

Tento seznam je taxativní. Zmenšení plochy prvních dvou zón dle čl. 15 bodu 1.1 federálního zákona č. 33-FZ je zakázáno. Jedná se tedy zřejmě o nejcennější zóny s největším stupněm ochranného režimu. Jinak pro členění území zákon uplatňuje funkční kritérium, poněvadž (na rozdíl od dvou prvních zón) ostatní zóny zákonem nejsou odstupňovány mírou přísnosti ochrany. Diferenciovaný režim zvláštní ochrany (funkční zónace) NP se stanoví příslušným federálním orgánem státní správy¹⁴².

V odborné literatuře je poukázáno na nutnost vymezení dle stávající praxe speciální zóny NP, například v pohraničních území, místech umístění objektů Minobrony se zvláštním režimem ochrany, v pásmech dálkových produktovodů a jiných liniových staveb.¹⁴³ V zákoně výstavba těchto objektů v hranicích NP je zakázána, v praxi se ale stává, že NP byly vyhlášeny na území, kde tyto objekty již existovaly.

6.5.3. Režim ochrany a zónace v přírodních parcích

Ochranné podmínky **přírodních parků** jsou upraveny v části IV. zákona o ZCHPÚ. Zákon nestanoví výčet zakázů nebo povolených činností a omezuje se pouze na obecná ustanovení čl. 21 bod 3: *«na území přírodních parků je zakázána činnost způsobující změnu historické (přírodní) krajiny, snížení nebo poškození ekologické, estetické a rekreační kvality přírodních parků nebo porušení režimu péče pro historické a kulturní památky»*.

Dikce následující části článku zní: *«v hranicích přírodních parků mohou být zakázány nebo omezeny druhy činností způsobující snížení ekologické, estetické, kulturní a rekreační hodnoty jejich území»*.

Vzájemná interpretace těchto právních norem je obtížná, hlavně vzhledem k podobnosti až zaměnitelnosti jejich hypotéz: *«činnost způsobující snížení nebo poškození... ekologické, estetické a rekreační kvality...»* a *«druhy činnosti ... způsobující snížení ekologické, estetické, kulturní a rekreační hodnot...»*. Právní systém RF uvádí jen pojem «druh ekonomické činnosti» a klasifikaci těchto druhů pro účely finanční správy a statistické účely. Bez další právní analýzy lze konstatovat překrývání norem, zřejmě vzhledem k poruše legislativní techniky. S podobným problémem lze v textu zákona o ZCHPÚ setkat i na jiných místech¹⁴⁴.

¹⁴² Viz čl. 15 bod 5 zákona o ZCHPÚ

¹⁴³ Popov V. a kol. Kak sozdat' nacionalnyj park. Dostupné: <http://www.biodiversity.ru/publications/books/popov/p3.html>

¹⁴⁴ Viz například čl. 26 body 1,2 a čl. 26 bod 5, nebo též čl. 18 bod 4 a čl. 21 bod 6 zákona o ZCHPÚ

Právním základem ochranného režimu přírodních parků je též ustanovení čl. 18 bod 1, dle něhož *v hranicích přírodních parků se vymezují zóny s ekologickým, kulturním a rekreačním významem a podle toho se stanoví zákaz a omezení ekonomické a jiné činnosti*. Podrobnější otevřený seznam **zón přírodních parků** je stanoven v čl. 21 bod 2. Jsou jimi:

- 1) zóny ochrany přírody¹⁴⁵,
- 2) rekreační zóny,
- 3) agrohospodářské zóny,
- 4) jiné funkční zóny, včetně zón kulturně-historických komplexů a objektů.

Podrobněji ochranné podmínky, zóny a režim každého přírodního parku je upraven zvláštním prováděcím právním předpisem příslušného státního orgánu subjektů RF se souhlasem federálního orgánu státní správy v oblasti ochrany životního prostředí (Ministerstvo ekologie RF) a příslušných orgánů místní samosprávy. Pravomoc orgánů místní samosprávy ve federálních městech Moskva a Petrohrad¹⁴⁶ jsou upraveny zvlášť¹⁴⁷.

6.5.4. Režim ochrany ve státních přírodních rezervacích

Ochranný režim **státních přírodních rezervací** (SPR) je upraven v části V zákona o ZCHPÚ. Na území SPR je **stále nebo dočasně zakázána nebo omezena veškerá činnost** odporující **cílům** vyhlášení SPR a poškozující přírodní komplexy a jejich komponenty/složky¹⁴⁸. Výčet činností obsahuje prováděcí právní předpis Ministerstva ekologie¹⁴⁹.

Cíle SPR nejsou přímo definovány v zákoně, implicitně je lze odvodit z formulace čl. 22 bod 1, který definuje SPR jako území (akvatorie) s velkým významem pro zachování a obnovu přírodních celků nebo jejich složek a pro podporu ekologické rovnováhy. Podle profilu SPR lze též určit konkrétnější cíle: ochrana přírodních komplexů (přírodní krajiny), vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů,

---

¹⁴⁵ «Природоохранные»

¹⁴⁶ subjekty RF

¹⁴⁷ Viz čl. 21 bod 6 zákona o ZCHPÚ

¹⁴⁸ Viz čl. 24 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹⁴⁹ Příkaz Ministerstvo ekologie RF č. 20, O schvalení dokumentů (положений) státních přírodních rezervací a přírodních památek, ze dne 16.1.1996

zkamenělin, cenných vodních objektů a vodních ekosystémů, objektů a komplexů neživé přírody.¹⁵⁰

Článek 24 bod 4 zákona o ZCHPÚ stanoví zákonnou výjimku z ochranného režimu SPR na území, kde žijí malopčetné etnické komunity, pro niž může být povoleno využívání přírodních zdrojů způsoby zajišťujícími ochranu jejich obydlí a životního prostředí a zachování tradičního způsobu jejich života.

SPR mohou mít federální nebo regionální význam. Ze základních ochranných podmínek se nedá vysledovat rozdílný přístup k ochraně federálních a regionálních SPR, zřejmě se tento rozdíl projevuje ve zvláštních prováděcích právních předpisech, kde se stanoví úlohy a podrobnější ochranné podmínky konkrétního ZCHPÚ. Tyto předpisy vydává pro federální SPR Ministerstvo ekologie RF. Pro regionální SPR prováděcí právní předpisy vydává zřizující regionální orgán státní správy subjektů RF.

6.5.5. Režim ochrany přírodních památek

Ochrannému režimu na území **přírodních památek** se věnuje část VI. zákona o ZCHPÚ. Na území přírodních památek a v hranicích jejich ochranných zón je zakázána **veškerá činnost způsobující poškození či ohrožení přírodních památek**¹⁵¹. Podrobnější ochranné podmínky přírodních památek se vymezují federálními a regionálními státními orgány, v jejichž působnosti se ony nacházejí¹⁵². Ministerstvo ekologie RF a regionální orgány státní správy převádí přírodní památky a jejich území do působnosti osob zajišťujících péči o něj¹⁵³. Zákon nekonkretizuje okruh subjektů, které zahrnuje pojem osoba v tomto článku. Lze tedy použít obecné naplnění pojmu z občanského práva - fyzická nebo právnická osoba.

Vlastníci, držitelé a uživatelé pozemků ležících na území přírodních památek se zavazují zajišťovat režim zvláštní ochrany přírodních památek¹⁵⁴. Náklady s tím spojené jsou hrazeny z federálního a regionálních státních rozpočtů a mimorozpočtových fondů¹⁵⁵. Jedná se o větší rozsah povinností vlastníků, držitelů a uživatelů než v SPR, poněvadž v tomto případě se nařizuje nejen dodržovat ochranné podmínky, ale i zajišťovat je.

---

¹⁵⁰ Viz čl. 22 bod 4 zákona o ZCHPÚ

¹⁵¹ Viz čl. 27 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹⁵² Viz čl. 26 bod 3 zákona o ZCHPÚ

¹⁵³ Viz čl. 26 bod 3 zákona o ZCHPÚ

¹⁵⁴ Viz čl. 27 bod 2 zákona o ZCHPÚ

¹⁵⁵ Viz čl. 27 bod 3 zákona o ZCHPÚ

6.5.6. Režim ochrany a zónace v dendrologických parcích a botanických zahradách

Ochranné podmínky **dendrologických parků a botanických zahrad** se upravují částí VII. zákona o ZCHPÚ. Na jejich území je zakázána **veškerá činnost nesouvisející s plněním jejich úloh a způsobující porušení** zachovalosti floristických objektů. Úlohou těchto území je vytvoření speciálních kolekcí rostlin s cílem zachování rostlinstva a jeho rozmanitosti¹⁵⁶.

Pro dendrologické parky a botanické zahrady zákon stanoví demonstrativní výčet funkčních zón¹⁵⁷:

- 1) **expoziční**, jejíž návštěvy se povolují způsobem stanoveným správními úřady dendrologických parků a botanických zahrad,
- 2) **vědecko-experimentální**, s právem přístupu pouze pro vědecké pracovníky dendrologických parků a botanických zahrad a specialisty jiných vědecko-výzkumných ústavů,
- 3) **administrativní**, kde se umísťují administrativní stavby apod.

Úlohy, funkční zónaci a bližší ochranné podmínky jsou vymezeny ve zvláštním prováděcím právním předpisu o dendrologickém parku nebo botanické zahradě.

6.5.7. Shrnutí

Režim zvláštní ochrany pro národní kategorie ZCHPÚ je stanoven zákonem o ZCHPÚ a podrobněji rozvinut v některých podzákonných právních předpisech - nařízeních vlády o státních přísně chráněných přírodních rezervacích, o národních přírodních parcích a v příkazu Ministerstva ekologie RF o státních přírodních rezervacích.

Ruská právní úprava řeší otázky režimu ochrany prostřednictvím stanovení zákazů, výjimek a povolených činností pro jednotlivé kategorie zvlášť.

Zákon nerozlišuje výslovně základní a bližší ochranné podmínky ve smyslu české legislativy. Základními (obecnými) ochrannými podmínkami lze označit zákazy a povolení stanovené právními předpisy, hlavně zákonem o ZCHPÚ, pro všechny ZCHPÚ v rámci jednotlivých kategorií. Bližší (podrobné) ochranné podmínky (zákazy a povolení) jsou stanoveny ve zvláštních zřizovacích a jiných předpisech o konkrétním ZCHPÚ.

---

¹⁵⁶ Viz čl. 28 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹⁵⁷ Viz čl. 29 bod 2 zákona o ZCHPÚ

Pro každou z šesti národních kategorií zákon stanoví obecný zákaz činností, které jsou v rozporu s cíle, úlohami, ochranným režimem stanoveným ve zvláštním prováděcím právním předpisu o ZCHPÚ a/nebo poškozujících objekt ochrany. Pro kategorie SPCHPR a NP je právními předpisy stanoven demonstrativní výčet zakázaných činností.

Zákon upravuje diferenciaci ochranného režimu na území ZCHPÚ a uvádí výčet těchto zón pro jednotlivé kategorie.

6.6. Vyhlášení a zrušení zvláště chráněných přírodních území a jejich ochranných pásem

6.6.1. Obecná a společná ustanovení

Proces zřízení ZCHPÚ lze teoreticky rozdělit do několika fází:

- 1) přípravná fáze,
- 2) vydání zřizovacího právního předpisu,
- 3) vydání prováděcího předpisu, který stanoví konkrétní ochranné podmínky, zřizuje správní úřad, vymezuje hranice slovy a graficky, upravuje členění území a ochrannou zónu.

Postup v první fázi není upraven souvisle. Příslušná ustanovení jsou roztržena v různých právních předpisech, zákon o ZCHPÚ tato ustanovení až na výjimky neobsahuje.

Různé koncepční programy přijaté na federální a regionální úrovni stanovuje seznamy ZCHPÚ k vyhlášení. Na federální úrovni lze v této souvislosti uvést Seznam státních přísně chráněných přírodních rezervací a národních parků k vyhlášení v roce 2001 až 2010¹⁵⁸. V roce 2011 byla přijata Koncepce rozvoje systému ZCHPÚ federálního významu do roku 2020¹⁵⁹. V rámci realizace v roce 2017 Roku ekologie (v roce 2017)¹⁶⁰ se plánuje zřízení jedenácti ZCHPÚ, a to: dvou státních přísně chráněných přírodních rezervací «Vasjuganskij» a «Ingermanlandskij», sedmi národních parků «Sengiljevskije gory», «Kislovodskij», «Ladožskije ščery», «Chibiny», «Kodar», «Zigal`ga», «Lenskije stolby» a dvou federálních státních přírodních rezervací «Soloveckij», a «Novosibirskije ostrova». Též má být provedeno rozšíření hranic dvou

¹⁵⁸ Rozhodnutí vlády RF č. 725-r, ze dne 23.5.2001

¹⁵⁹ Usnesení vlády RF č. 2322-r, ze dne 22.12.2011

¹⁶⁰ Příkaz Prezidenta RF č. 7, o vyhlášení v RF Roku ekologie, ze dne 5.1.2016

ZCHPÚ: NP «Russkaja Arktika» a státní přísně chráněné přírodní biosférické rezervace «Kavkazskij zapovědník»¹⁶¹.

Na úrovni subjektů RF podobné programy zřízení regionálních a místních ZCHPÚ též byly přijaty nebo se aktivně připravují. Například v roce 2015 byla schválena Koncepce rozvoje ZCHPÚ republiky Baškortastán v letech 2016 až 2020¹⁶² a Schéma rozvoje sítě ZCHPÚ republiky Marij El¹⁶³. Celkem se podobné dokumenty připravovaly v 62 regionech¹⁶⁴.

Při vyhlášení ZCHPÚ federálního a regionálního významu je povinná státní ekologická expertiza komplexních analytických podkladů ekologického hodnocení. Státní ekologickou expertizu organizuje a realizuje Federální služba ekologického, technologického a jaderného dozoru.

Povinné státní expertize podléhají též¹⁶⁵ podklady pro zřízení národních parků formou přeměny ze státních přísně chráněných přírodních rezervací. Tento postup zřízení NP platil do 31.12.2015¹⁶⁶.

Pozemkový zákoník obsahuje normu o právu státních orgánů subjektů RF rozhodovat o rezervaci pozemků, na kterých se plánuje vyhlásit ZCHPÚ s následným vynětím těchto pozemků a omezením tamní hospodářské činnosti¹⁶⁷.

V další fázi následuje vydání zřizovacího předpisu příslušným státním orgánem nebo orgánem místní samosprávy.

6.6.2. Orgány příslušné ve věci vydávání zřizovacího předpisu

Orgány, které vydávají zřizovací předpisy pro ZCHPÚ, na základě ustanovení zákona o ZCHPÚ, jsou vláda, příslušný státní orgán subjektu RF nebo příslušný orgán místní samosprávy. Rozhodujícím pro postup vyhlášení ZCHPÚ je jeho teritoriální význam: federální, regionální nebo místní¹⁶⁸.

Zřizovací předpisy **federálních ZCHPÚ** (tj. státních přísně chráněných přírodních rezervací a biosférických polygonů na jejich území, národních parků, státních přírodních rezervací, přírodních památek, dendrologických parků a botanických

¹⁶¹ Usnesení vlády RF č. 1082-p, ze dne 2.6.2016

¹⁶² Nařízení vlády republiky Baškortastán č. 90, ze dne 24.3.2015

¹⁶³ Nařízení vlády republiky Marij El č. 756, ze dne 31.12.2015

¹⁶⁴ Dle informací Státní zprávy o stavu o ochraně životního prostředí v roce 2015 62 subjektů RF připravovaly svoje plány.

¹⁶⁵ Viz čl. 11 zákona o ekologické expertize a též čl. 14 bod 2 zákona o ZCHPÚ

¹⁶⁶ Viz federální zákon č. 406-FZ, měnící zákon o ZCHPÚ, ze dne 28.12.2013

¹⁶⁷ Viz čl. 70.1 Pozemkový zákoník

¹⁶⁸ Viz čl. 2 bod 4 zákona o ZCHPÚ

zahrad) vydává **Vláda RF** na návrh Ministerstva ekologie RF nebo jiného příslušného federálního orgánu státní správy (například Federální agentury lesního hospodářství)¹⁶⁹.

Zřizovací předpisy **ochranných pásem federálních ZCHPÚ** (konkrétně státních přísně chráněných přírodních rezervací, národních parků a federálních přírodních památek) vydává **Ministerstvo ekologie RF**¹⁷⁰.

Zřizovací předpisy **regionálních ZCHPÚ**¹⁷¹ (přírodních parků, regionálních státních rezervací, regionálních přírodních památek a regionálních dendrologických parků nebo botanických zahrad) vydávají **státní orgány subjektů RF**. Zřizovacím orgánem pro regionální ZCHPÚ může být **vláda subjektu RF**. Například v Čuvašské republice se vyhlášení regionálních ZCHPÚ se provádí nařízením vlády Čuvašské republiky na návrh Ministerstva ekologie Čuvašské republiky.¹⁷²

Ke zřízení regionálních ZCHPÚ v souladu se zákonem o ZCHPÚ je třeba **souhlasu Ministerstva ekologie RF**, a v některých případech též **souhlasu Ministerstva obrany RF**. Zákon vyžaduje souhlas Ministerstva obrany pokud se předpokládá, že v hranicích ZCHPÚ budou nacházet pozemky a jiné přírodní zdroje určené pro Ozbrojené síly RF a armádní jednotky¹⁷³.

Pravomoce federálních orgánů státní správy ve věcech zřízení a fungování ZCHPÚ mohou být **delegovány** nařízením vlády RF regionálním orgánům státní správy.¹⁷⁴

6.6.3. Postup při vyhlášení jednotlivých federálních kategorií

Zřízení **státních přísně chráněných přírodních rezervací** a rozšíření jejich území se provádí **nařízením Vlády RF na návrh Ministerstva ekologie RF**.

Vyhlášení **národních parků** a rozšíření jejich území se provádí na základě **«rozhodnutí»¹⁷⁵ Vlády RF na návrh příslušného federálního orgánu státní správy¹⁷⁶**. Zákon nespécifikuje druh právního předpisu, kterým se vyhláší NP, na rozdíl například od SPCHPR, u nichž je zřizovacím právním předpisem výslovně uvedeno

¹⁶⁹ Viz články 8 bod 1, 10 bod 2,14 bod 1, 23 bod 1, 26 bod 5, 28.1 bod 1 zákona o ZCHPÚ

¹⁷⁰ Jedná se o právních předpisech normativní povahy. Viz bod 5.15 nařízení Vlády č. 1219 ze dne 11.11.2015 o Ministerstvu přírodních zdrojů a ekologie RF

¹⁷¹ Jedná se o kategorie ze seznamu kategorií stanovených zákonem o ZCHPÚ

¹⁷² Pravomoci Ministerstva Ekologie Čuvašské republiky viz bod 3.1. nařízení vlády Čuvašské republiky č. 370, ze dne 21.10.2015

¹⁷³ Viz čl. 2 bod 6 federálního zákona č. 33-FZ

¹⁷⁴ Viz čl. 2.1 federálního zákona č. 33-FZ

¹⁷⁵ «Решение»

¹⁷⁶ Viz čl.14 zákona o ZCHPÚ

nařízení vlády RF. Jedná se o nejasnou právní normu. V souladu s čl. 23 federálního ústavního zákona č. 2-FKZ¹⁷⁷ Vláda RF vydává 2 typy podzákonných právních předpisů: a) nařízení Vlády RF¹⁷⁸, které jsou podzákonnými normativními právními akty a b) usnesení¹⁷⁹ Vlády RF jakožto nenormativní právní akty. V souvislosti s tím se termín «rozhodnutí» sensu stricto vztahuje k předpokladu pro vydání oficiálního aktu, ale samotným právním předpisem není.

Analýza zřizovacích předpisů národních parků potvrzuje nejednotnost aplikace normy v praxi. Například většina národních parků byla vyhlášena na základě nařízení, a to i do roku 1995 před přijetím zákona o ZCHPÚ. Po roce 2007 se ale ustálila praxe vyhlášení národních parků na základě usnesení. Tímto způsobem v roce 2009 byl vyhlášen například národní park "Russkaja Arktika"¹⁸⁰. V současné době se vyhlášení provádí znovu nařízením vlády RF. Takto například byl v březnu 2017 vyhlášen národní park «Sengiljevskije gory».

Současná norma zákona o ZCHPÚ, na rozdíl od dřívější úpravy, nevyžaduje souhlas subjektu RF s převodem příslušných pozemků na území zřizovaného NP do federálního vlastnictví. Dříve státní orgány subjektu RF spolu s příslušným federálním orgánem podávaly návrh na zřízení NP¹⁸¹. Uspořádání věcných a jiných vztahů na regionální úrovni předcházelo vydání zřizovacího předpisu na federální úrovni. Takový postup byl například uplatněn při zřízení národního parku "Čuvaš varmane": zřizovacímu předpisu vydanému vládou RF¹⁸² předcházelo nařízení vlády Čuvašské republiky¹⁸³.

Ve speciálních případech, stanovených federálními zákony, národní parky mohou být zřízeny také přeměnou státních přírodních zapovědníků, a to za podmínek kladného stanoviska obsaženého ve státní ekologické expertize, provedené k podkladům odůvodňujícím tuto přeměnu.

Zřízení **federálních státních přírodních rezervací** se provádí na základě rozhodnutí Vlády RF na návrh příslušného federálního orgánu státní správy¹⁸⁴. Zákon řeší též problematiku **souběhu kategorií**: podle čl. 23 bod 4 státní přírodní rezervace, a to jak federální, tak i regionální, se nemohou nacházet na území prvních dvou kategorií

---

¹⁷⁷ Federální ústavní zákon č. 2-FKZ, O Vládě Ruské federace, ze dne 17.12.1997

¹⁷⁸ "постановления"

¹⁷⁹ «распоряжения»

¹⁸⁰ Usnesení č. 821-r o vyhlášení národního parku Russkaja Arktika, ze dne 15.06.2009

¹⁸¹ Například NP Alanija byl vyhlášen nařízením vlády RF č. 225 ze dne 18.02.1998 na návrh Federální služby lesního hospodářství a regionálního orgánu - vlády subjektu RF republiky Severní Osetie-Alanie

¹⁸² Viz nařízení vlády RF č. 588, o zřízení národního přírodního parku v Čuvašské republice, ze dne 20.6.1993G

¹⁸³ Viz nařízení vlády Čuvašské republiky č. 45, o národním přírodním parku, ze dne 9.3.1993

¹⁸⁴ Viz čl. 23 bod 1 a 2 federálního zákona č. 33-FZ

(SPCHPR a NP). Dle mého názoru je to opodstatněno jednak přísností režimu zvláštní ochrany a jednak rozlišnými nebo dokonce neslučitelnými cíly a managementovými přístupy uvedených kategorií¹⁸⁵. Zákon výslovně neuvádí, jestli zákaz umístění SPR na území SPCHPR platí i pro umístění na území jejich biosférických polygonů, konkrétně tedy na území přilehlých biosférických polygonů. Biosférické polygony mají totiž svůj režim ochrany a zřizují se zvláštními předpisy, proto jejich postavení a právní status není totožný s SPCHPR.

Vyhlašování přírodních památek federálního významu je upraveno čl. 26 zákona o ZCHPÚ. Přírodní objekty a útvary se vyhlášují za **federální přírodní památku** a jejich území za federální ZCHPÚ **nařízením Vlády RF na návrh federálních orgánů státní správy v oblasti ochrany ŽP**. Není přesně jasné, co je míněno plurálem výrazu federální orgány: jestli například mají podávat návrh na vyhlášení orgány společně nebo jeden z nich. Pravomoc orgánů státní správy ve věci zřízení ZCHPÚ s výjimkou pravomocí Ministerstva Ekologie RF nejsou v právních předpisech upravujících jejich činnost. Kromě toho zákon o ZCHPÚ v rámci jednoho článku (čl. 26) ve vztahu k témuž úkonu při vyhlášení federálních přírodních památek používá jednak pojem «státní orgány RF» jednak užší pojem «orgány státní správy RF».

Zřízení další kategorie - **federálních dendrologických parků a botanických zahrad** - se provádí na základě **rozhodnutí Vlády RF na návrh příslušného federálního orgánu státní správy**.

Tabulka č. 1 shrnuje informace o vydání zřizovacích právních předpisů federálních ZCHPÚ.

Tabulka č. 1. Zřízení federálních ZCHPÚ

Kategorie ZCHPÚ	Zřizovací předpis Vlády RF	Navrhující orgán	Úkon
Státní přísně chráněná přírodní rezervace,	nařízení	Ministerstvo ekologie RF	zřízení rozšíření území
Národní park,	není určen	federální orgán státní správy	zřízení rozšíření území
Státní přírodní rezervace	není určen	federální orgán státní správy	zřízení
území přírodní památky	nařízení	federální orgán státní správy	zřízení
Dendrologické parky a botanické zahrady	není určen	federální orgán státní správy	zřízení

Zdroj: autorka

¹⁸⁵ Například zákaz introdukce na území SPCHPR oproti cílům SPR s zoologickým nebo botanickým profilem

6.6.4. Postup při vyhlášení regionálních a místních kategorií

Zřízení regionálních ZCHPÚ se provádí regionálním státním orgánem a řídí se společným pravidlem stanoveným v čl. 2 bodu 6 zákona o ZCHPÚ: rozhodnutí státních orgánů subjektů RF vyžadují souhlas příslušného federálního orgánu státní správy v oblasti ochrany životního prostředí a federálních orgánů státní správy v oblasti obrany a státní bezpečnosti¹⁸⁶. Odkaz na tuto normu obsahují ustanovení o zřízení jednotlivých regionálních kategorií s výjimkou regionálních přírodních památek.

Regionální přírodní rezervace, dendrologické parky, botanické zahrady a přírodní parky se zřizují **rozhodnutím**¹⁸⁷ vrcholného orgánu výkonné moci subjektu RF (**vlády subjektu RF**) s dodržováním ustanovení vyžadujícího souhlas Ministerstva ekologie RF, resp. i Ministerstva obrany RF.

Regionální přírodní památky a jejich území se vyhláší **rozhodnutím orgánů státní správy** příslušného subjektu RF. Státní orgány subjektů RF schvalují hranice území, na nichž se nachází přírodní památka a stanoví režim zvláštní ochrany pro tato území¹⁸⁸.

Zákon stanoví možnost zřízení regionální státní rezervace přeměnou federální státní rezervace¹⁸⁹ rozhodnutím vlády RF na návrh zmocněného federálního orgánu státní správy a se souhlasem vrcholného orgánu výkonné moci příslušného subjektu RF¹⁹⁰.

ZCHPÚ **místního významu**, pokud jsou tyto kategorie zavedeny příslušnými zákony subjektů RF, vyhláší **orgány místní samosprávy**. Výkon a základní struktura místní samosprávy se řídí federálním zákonem č. 131-FZ, O zásadách místní samosprávy v RF¹⁹¹ ze dne 06.10.2003 a zvláštními zákony federálních měst¹⁹² o místní samosprávě.

Zákon o ZCHPÚ tímto omezuje zřízení místních ZCHPÚ: *orgány místní samosprávy zřizují ZCHPÚ místního významu na pozemcích nacházejících ve vlastnictví příslušného územního samosprávného celku*¹⁹³. Další omezení se týká zřízení

---

¹⁸⁶ Pokud se planuje, že v hranicích uvedených ZCHPÚ budou se nacházet pozemky a jiné přírodní zdroje poskytnuté pro účely Ozbrojených sil Ruské federace

¹⁸⁷ V tomto případě použití zákonodarcem termínu «rozhodnutí» je opodstatněno, jelikož subjekty RF samostatně stanoví druhy právních předpisů vydávaných regionálními státními orgány

¹⁸⁸ Viz čl. 26 bod 3 zákona o ZCHPÚ

¹⁸⁹ Pokud se nachází na území jednoho subjektu RF

¹⁹⁰ Viz čl. 23 bod 3 zákona o ZCHPÚ

¹⁹¹ Viz federální zákon č. 131-FZ, o zásadách místní samosprávy v RF, ze dne 06.10.2003

¹⁹² Federální města Moskva a Petrohrad jsou subjekty RF

¹⁹³ Viz čl. 8 bod 8 zákona o ZCHPÚ

místního ZCHPÚ s rozlohou přesahující 5 % území ve vlastnictví příslušného územního samosprávného celku, pro který je třeba **souhlas státního orgánu příslušného subjektu RF**.

Příkladem zřizovacího předpisu pro místní ZCHPÚ je nařízení okresního úřadu (orgánu místní samosprávy) Batyrevského okruhu Čuvašské republiky č. 695, *o zvláště chráněném přírodním území «jezero Sirekle»*, ze dne 6.10.2014. Nařízení schvaluje tzv. dokumentaci ZCHPÚ, kde se stanoví název a plocha ZCHPÚ, ochranné podmínky, včetně zakázaných a povolených aktivit, charakteristika a popis stavu území v momentu vyhlášení, zodpovědný orgán ochrany (obecný úřad).

6.6.5. Vydání prováděcího právního předpisu pro zvláště chráněné přírodní území

Po vyhlášení ZCHPÚ zřizovacími předpisy následuje příprava a vydání **prováděcích právních předpisů konkrétních ZCHPÚ** upravujících úlohy, konkrétní režim zvláštní ochrany, právní status a jiné otázky fungování ZCHPÚ¹⁹⁴. Přijetím uvedeného prováděcího předpisu je proces zřízení dokončen, jelikož se v něm vymezují veškeré náležitosti ZCHPÚ ve smyslu definice z preambule zákona o ZCHPÚ.

Pro SPCZPR, NP, federální SPR a dendrologické parky a zahrady tyto prováděcí předpisy nevydává samotný zřizující orgán (vláda RF), nýbrž Ministerstvo ekologie RF. Zákon o ZCHPÚ při vymezení orgánu zodpovědného za vydání prováděcího předpisu používá v jednotlivých částech různé formulace: pro státní přísně chráněné přírodní rezervace, jejich biosférické polygony a NP je to «federální orgán státní správy, v jehož působnosti se nachází» ZCHPÚ¹⁹⁵, pro federální SPR a přírodní památky¹⁹⁶ je to «federální orgán státní správy v oblasti ochrany životního prostředí»¹⁹⁷, pro dendrologické parky a botanické zahrady je to příslušný "Vládou RF zmocněný federální orgán státní správy"¹⁹⁸.

U regionálních kategorií ZCHPÚ se vydání prováděcího předpisu liší podle kategorie. U přírodních parků prováděcí předpis, který detailně upravuje jejich činnost a náležitosti (například slovní a grafické vymezení hranic, správní úřad) vydává příslušný regionální státní orgán se souhlasem Ministerstva ekologie RF a příslušných orgánů

---

¹⁹⁴ Pro všechna ZCHPÚ kromě přírodních památek prováděcí předpis schvaluje «Положение» o konkrétním ZCHPÚ.

¹⁹⁵ Viz čl. 6 bod 3, čl. 10 bod 3, čl. 12 bod 4 zákona o ZCHPÚ

¹⁹⁶ u federálních přírodních památek pro stanovení hranic a režimu zvláštní ochrany zákon používá ještě obecnější pojem «státní orgány RF».

¹⁹⁷ Viz čl. 24 bod 2 a čl. 26 bod 3 zákona o ZCHPÚ

¹⁹⁸ Viz čl. 28 bod 5 zákona o ZCHPÚ

místní samosprávy¹⁹⁹. U regionálních SPR prováděcí předpis upravující úlohy a konkrétní režim ochrany vydává zřizující orgánem,²⁰⁰ a to bez souhlasu dalších orgánů. U regionálních dendrologických parků a botanických zahrad prováděcí předpis obsahující úlohu, funkční zónaci a konkrétní režim zvláštní ochrany vydává vrcholný orgán výkonné moci subjektu RF²⁰¹, tj. také zřizující orgán. U regionálních přírodních památek režim zvláštní ochrany a hranice území těchto památek stanoví regionální státní orgány RF²⁰².

6.6.6. Zřízení ochranných pásem

Zákon upravuje zřízení **ochranných pásem** na přilehlých pozemcích a vodních plochách za hranicemi ZCHPÚ. Ustanvenímí čl. 2.10 zákona O ZCHPÚ a čl. 95 bod 4 Pozemkového zákoníku RF je taxativně vymezen seznam ZCHPÚ, pro která se zřizují ochranná pásma. Konkrétně je to pro **státní přísně chráněné přírodní rezervace, národní parky, přírodní parky a přírodní památky**.

Rozhodnutí o zřízení a stanovení hranic ochranných pásem přijímá dle působnosti²⁰³:

- **federální orgán státní správy** - o ochranných zónách SPCHPR, NP a federálních přírodních památek,
- **hlava subjektu RF** (hlava vrcholného státního orgánu výkonné moci subjektu RF) - o ochranných zónách přírodních parků a regionálních přírodních památek.

Postup při zřízení ochranných pásem ZCHPÚ a určení jejich hranic, režimů ochrany a využívání pozemků a vodních objektů stanoví Vláda RF²⁰⁴. Ta ve svém nařízení²⁰⁵ detailně upravila pravomocné a dotčené státní orgány, minimální šířku (1 kilometr) pro ochranná pásma SPCHPR a NP a podrobný postup zřízení ochranných pásem vymezených federálních a regionálních ZCHPÚ.

---

¹⁹⁹ Viz čl. 21 bod 6 zákona o ZCHPÚ

²⁰⁰ Viz čl. 24 bod 3 zákona o ZCHPÚ

²⁰¹ Viz čl. 28 bod 5 zákona o ZCHPÚ

²⁰² Viz čl. 26 bod 3 zákona o ZCHPÚ

²⁰³ Viz čl. 2 bod 11 federálního zákona č. 33-FZ

²⁰⁴ Viz čl. 2 bod 10 zákona o ZCHPÚ

²⁰⁵ Nařízení Vlády RF č. 138, O schválení Pravidel zřízení ochranných zón jednotlivých kategorií zvláště chráněných území, stanovení jejich hranic, určení ochranného režimu a režimu využívání pozemků a vodních objektů v hranicích těchto zón, ze dne 19.2.2015

6.6.7. Zrušení zvláště chráněných přírodních území

Zákon o ZCHPÚ neupravuje **zrušení** ZCHPÚ. Podle názorů řady odborníků je to možná dáno snahou zákonodárců vyloučit takové případy²⁰⁶.

Možnost zrušení ZCHPÚ však v praxi může být zapsána v prováděcím právním předpisu²⁰⁷, kterým se řídí jeho činnost, funkce a správa. V této souvislosti řada odborníků poukazuje na nutnost rozlišovat ZCHPÚ jako samotné území a jako státní organizace spravující toto území, a následně rozlišovat zánik organizace (správy ZCHPÚ) nebo zrušení samotného ZCHPÚ (tj. režimu zvláštní ochrany). Například prováděcí právní předpis o státní přísně chráněné přírodní rezervace "Nurguš"²⁰⁸ obsahuje blanketné ustanovení: ***zánik nebo přeměna SPCHPR jakožto státní organizace může být provedeny pouze na základě rozhodnutí vlády RF stanoveným zákony způsobem.*** V tomto případě se hovoří vyloženě o správním úřadě ZCHPÚ.

Změnění plochy ZCHPÚ je v současné době upraveno pouze u NP.

Návrh Ministerstva ekologie RF²⁰⁹ počítá s přijetím čl. 2.2 zákona o ZCHPÚ a zavedením možnosti změn hranic za určitých podmínek, včetně způsobem vynětí pozemků a vodních objektů ZCHPÚ: 1) nacházejících na území obcí u vedlejších hranic ZCHPÚ, 2) pro účely obrany RF a ochrany státních hranic, 3) na základě rozhodnutí Prezidenta RF, pokud nejsou alternativní řešení strategických zájmů sociálního ekonomického rozvoje. V posledním případě se jedná o jasném upřednostňování sociálních a ekonomických zájmů před zájmy ochrany přírody.

6.6.8. Shrnutí

Vyhlašování ZCHPÚ se provádí na základě schválených federálních a regionálních programů a koncepcí. Zřizovací předpisy obsahují rozhodnutí o vyhlášení ZCHPÚ, stanovují odpovědný orgán pro další postup a jsou základem pro vydání prováděcích právních předpisů, kde se podrobně stanovují všechny podmínky a náležitosti ZCHPÚ.

Zřizovací předpisy pro federální ZCHPÚ vydává vláda RF. V některých případech druh zřizovacího předpisu (například nařízení nebo usnesení) není uveden, což způsobuje nejednotnou aplikaci normy v praxi v rámci jednotlivé kategorie.

---

²⁰⁶ Galinovskaja, J. a kol. Kommentarij k federalnimu zakonu ob osobo ochranjajemych prirodnych territorijach. 2006. Dostupné je na: <https://www.zonazakona.ru/law/comments/48/>

²⁰⁷ Положение о заповеднике

²⁰⁸ Приказ Министерство экологии РФ č. 163, O federální státní příspěvkové organizace Nurguš, ze dne 17.2.2004. Dostupný je na: <http://nurgush.org/conservation/regulation/>

²⁰⁹ Změny návrhu č. 826412-6 měnící zákon o ZCHPÚ viz <http://regulation.gov.ru/Projects#npa=56055>

Regionální ZCHPÚ se zřizují regionálními státními orgány. Konkrétní pravomoce orgánů stanoví subjekty RF. Ke zřízení regionálních ZCHPÚ je třeba souhlasu Ministerstva ekologie RF, příp. i Ministerstva obrany RF.

Zřízení místních ZCHPÚ má některá omezení *ex lege* a provádí se rozhodnutími orgánů místní samosprávy.

Závěrečným stádiem zřízení ZCHPÚ je vydání prováděcích předpisů ZCHPÚ vymezujících podrobně předmět ochrany, cíle, ulohy, ochranné podmínky, včetně jejich diferenciací dle zonace aj.

Zrušení ZCHPÚ zákonem o ZCHPÚ není upraveno.

Podle mého názoru vyhlášení ZCHPÚ se vyznačuje nepřehledností, nesystémovostí a nedostatečností právní úpravy. Konkrétně se to projevuje mj. v:

- nejednotném přístupu ve věci pravomocných orgánů, a to i v rámci jedné kategorie, například nejednotnost jejich názvů,
- nekonkrétnosti druhu zřizovacích právních předpisů,
- neúplnosti regulace celého procesu (například v části postupů a jednání rozhodujících a dotčených orgánů, účasti veřejnosti),
- roztříštěnosti příslušných ustanovení v celém textu.

6.7. Výkon správy ve zvláště chráněných přírodních územích

6.7.1. Obecná a společná ustanovení

Výkon správy na úseku zvláště chráněných přírodních území je upraven ve dvou rovinách. První se týká ustanovení o tom, v čí působnosti se nachází jednotlivé kategorie ZCHPÚ. Druhá rovina se týká druhů správních úřadů vykonávajících správu ZCHPÚ a jejich majetku.

Zákon o ZCHPÚ v dřívějším znění obsahoval čl. 3 upravující souhrně, i když ne příliš podrobně, správu a kontrolu ZCHPÚ. V současné době jsou příslušná ustanovení roztržštěna do jednotlivých kapitol zákona. Výkon dozorčích funkcí je upraven v části IX zákona o ZCHPÚ.

ZCHPÚ mohou mít federální, regionální a místní význam a nacházet se v působnosti federálních orgánů státní správy, orgánů státní správy subjektů RF a orgánů místní samosprávy²¹⁰. Dendrologické parky a botanické zahrady se mohou nacházet též

---

²¹⁰ Viz čl. 2 bod 4 a 5 zákona o ZCHPÚ

v působnosti *státních výzkumných institucí* a státních vysokých škol²¹¹. Státní přírodní zapovědníky a národní parky patří k ZCHPÚ federálního významu. Státní přírodní rezervace, přírodní památky, dendrologické parky a botanické zahrady mohou patřit k ZCHPÚ federálního nebo regionálního významu. Přírodní parky patří k ZCHPÚ regionálního významu²¹².

Většina státních přísně chráněných přírodních rezervací se nachází v působnosti Ministerstva Ekologie RF, tři SPCHPR («Dalněvostočnyj morskoy», «Ussurijskij», «Iľmenskij») v působnosti institutů Ruské akademie věd, jeden («Galičja gora») v působnosti státní vysoké školy²¹³. V současné době se v působnosti Ministerstva Ekologie RF nachází celkem 139 státních přísně chráněných přírodních rezervací a národních parků²¹⁴.

Konkrétní pravomoci příslušných orgánů ve věci správy a ochrany chráněných území zákon o ZCHPÚ neřeší. Příslušné normy obsahují jiné právní předpisy.

Ústřednímu orgánu státní správy, **Ministerstvu Ekologie RF**, přísluší na základě nařízení Vlády RF následující pravomoci, týkající se fungování a řízení ZCHPÚ:

- *ochrana a obnovení živočišstva v ZCHPÚ (bod 5.9)*
- *ochrana vodních biologických zdrojů v ZCHPÚ (bod 5.10)*
- *regulace, monitoring a evidence počtu živočišných druhů, opatření pro obnovu jejich populací a přírodních stanovišť v ZCHPÚ (bod 5.11 až 5.13)*
- *vedení státního katastru federálních ZCHPÚ (bod 5.14)*
- *rozhodování o zřízení a stanovení hranic ochranných zón státních přírodních zapovědníků, národních parků a federálních přírodních památek (bod 5.15)*
- *rozhodování o převodu pozemků ZCHPÚ do jiných kategorií (bod 5.21)*
- *vydání stanoviska k plánům rozvoje obcí a socioekonomickým otázkám hospodářské činnosti subjektů na území NP a jejich ochranných zón (bod 5.16)*
- *vydání povolení pro stavby, změny a kolaudace staveb ve federálních ZCHPÚ (bod 5.17)*

---

²¹¹ Viz čl. 2 bod 4 zákona o ZCHPÚ

²¹² Viz čl. 2 bod 5 Zákona o ZCHPÚ

²¹³ Informace ze státní zprávy o stavu a ochraně životního prostředí RF v roce 2015

²¹⁴ Podle informací na webových stránkách Ministerstva Ekologie RF, dostupné je na: <http://www.mnr.gov.ru/mnr/oopt/>

- *schválení plánů lesního hospodářství v ZCHPÚ (bod 5.19)*
- *evidence těžby dřeva pro osobní účely v ZCHPÚ fyzickými osobami (bod 5.20)*
- *stanovení opatření proti rozšíření škodlivých organismů (bod 5.20)*
- *ostatní pravomoci²¹⁵*

V rámci Ministerstva ekologie RF funkce státní správy ve věci ZCHPÚ vykonává **Oddělení státní politiky a regulace v oblasti ochrany životního prostředí**. Návrhy odborné veřejnosti²¹⁶ a regionálních zákonodárců o zřízení speciálního ústředního orgánu pro ZCHPÚ v resortu Ministerstva ekologie RF se zatím nerealizovaly.

Na federální úrovni od roku 2014 funguje **Asociace ředitelů státních přísně chráněných přírodních rezervací a národních parků²¹⁷**, která však nemá pravomoc ve výkonu správy ZCHPÚ. Asociace je nekomerční nestátní organizací, koordinačním a informačním centrem v oblasti ochrany ZCHPÚ. Jejím cílem je realizace společných programů zaměřených na zachování přírody a zkvalitnění stavu ZCHPÚ.

6.7.2. Správní úřady zvláště chráněných přírodních území

Správními úřady v ZCHPÚ jsou speciálně zřízené státní organizace na federální nebo regionální úrovni podle významu ZCHPÚ.

Správu **státních přísně chráněných přírodních rezervací a národních parků** a pozemků na jejich území vykonávají **federální státní příspěvkové organizace²¹⁸** (dále též «Správa SPCHPR» a «Správa NP»)²¹⁹. Správy SPCHPR a NP mají svoje symboly (vlajky, znaky a jiná slovní, grafická a prostorová označení nebo jejich kombinace odrážející charakteristické znaky)²²⁰.

Řízení **federálních státních přírodních rezervací** provádí federální státní příspěvkové organizace, včetně těch, které vykonávají správu SPCHPR a NP²²¹. V současné době u většiny federálních státních přírodních rezervací výkon správy provádí

²¹⁵ Viz například kapitoly 6.1, 6.5, 6.7 této práce.

²¹⁶Štil'mark, 2014.

²¹⁷Viz webové stránky asociace: <http://news.zapoved.ru/associacia/>

²¹⁸ федеральное государственное бюджетное учреждение

²¹⁹ Viz čl. 11 body 1 a 2 a čl. 16 bod 1 a 2 zákona o ZCHPÚ

²²⁰ Viz čl. 11 bod 4 a čl. 16 bod 6 zákona o ZCHPÚ

²²¹ Viz čl. 22 bod 5 zákona o ZCHPÚ

Správy SPCHPR a Správy NP²²², proto zákon zavádí další Správu SPR²²³ a neuvádí její právní postavení. Může se tedy jednat například o jednotku podřízenou federální příspěvkové organizace (Správě NP nebo Správě SPCHPR).

Správu **dendrologických parků a botanických zahrad** vykonávají Vládou RF zmocněné federální orgány státní správy, regionální orgány státní správy a státní organizace v jejich působnosti, rovněž i státní výzkumné instituce a státní vysoké školy²²⁴.

Na regionální úrovni subjekty RF samostatně řeší pravomoce a strukturu příslušných státních orgánů.

Ohledně správních úřadů regionálních ZCHPÚ rozhodují subjekty RF²²⁵, které mohou zřizovat speciální státní orgány nebo organizace pro ochranu a výkon správy ZCHPÚ. V Čuvašské republice centralizovanou správu regionálních zvláště chráněných přírodních území vykonává zřízená státní organizace **Ředitelství pro ochranu a využívání volně žijících živočichů a zvláště chráněných přírodních území**²²⁶ Ministerstva přírodních zdrojů a ekologie Čuvašské republiky (dále též «Ředitelství»). K jeho funkcím patří též:

- spolupráce se státními organizacemi vykonávajícími správu federálních ZCHPÚ,²²⁷
- spolupráce s orgány místní samosprávy, organizacemi a občanskými sdruženími týkající se zajištění režimu ochranných zón regionálních ZCHPÚ.

6.7.3. Státní dozor a kontrola

Státní dozor a kontrola orgány místní samosprávy jsou upraveny v IX. části zákona o ZCHPÚ ("Organizace ochrany zvláště chráněných přírodních území") a v nařízení vlády RF²²⁸, které je prováděcím právním předpisem pro čl. 33 tohoto zákona²²⁹.

---

²²² Viz Státní zpráva o stavu a ochraně životního prostředí v RF v roce 2015

²²³ Viz čl. 22 bod 8 zákona o ZCHPÚ

²²⁴ Viz čl. 28 bod 3 zákona o ZCHPÚ

²²⁵ Viz ustanovení článků 20 bod 1, 22 bod 6,

²²⁶ Казенное учреждение Чувашской Республики «Дирекция по охране и использованию животного мира и особо охраняемых природных территорий» Министерства природных ресурсов и экологии Чувашской Республики

²²⁷ Na území Čuvašské republiky se nachází jeden národní park «Čuvaš varmaně» a jedna státní přísně chráněná přírodní rezervace «Prisurskij».

²²⁸ Nařízení vlády RF č. 1391, o státním dozoru v oblasti ochrany a využívání zvláště chráněných přírodních území federálního významu, ze dne 24.12.2012

²²⁹ Nařízení se týká se pouze federálních ZCHPÚ, tedy obsah regulace je užší než v čl. 33 zákona o ZCHPÚ

Úlohy státního dozoru a zodpovědné orgány a osoby jsou stanoveny v článku 33 zákona o ZCHPÚ.

Státní dozor v oblasti ochrany a využívání ZCHPÚ vykonávají:

- 1) speciální federální organ státní správy při výkonu jim federálního státního ekologického dozoru v ZCHPÚ s federálním významem²³⁰. Jedná se o **Federální službu pro dozor v oblasti využívání přírodních zdrojů** v resortu Ministerstva Ekologie RF. Ta vykonává též státní dozor v oblasti ochrany jezera Bajkal²³¹
- 2) příslušné orgány státní správy subjektu RF při výkonu regionálního ekologického dozoru v ZCHPÚ s regionálním významem²³². Například v Čuvašské republice tyto pravomoce má Oddělení ochrany životního prostředí a regionálního státního ekologického dozoru v rámci Ministerstva přírodních zdrojů a ekologie Čuvašské republiky²³³.
- 3) někteří zaměstnanci (fyzické osoby) státních organizací vykonávajících správu v federálních a regionálních ZCHPÚ (například Správ NP SPCHPR), které jsou *ex lege státními inspektory v oblasti ochrany životního prostředí*.

Narizení Vlady RF²³⁴ stanoví seznam pracovních pozicí souvisejících s pozici státního inspektora v oblasti ochrany životního prostředí. Týká se to zaměstnanců Federální služby pro dozor v oblasti využívání přírodních zdrojů a federálních státních organizací (správních úřadů SPCHPR a NP).

Článek 34 zákona o ZCHPÚ podrobně stanoví taxativní výčet pravomocí státních inspektorů v oblasti ochrany a využívání ZCHPÚ. Státní inspektori v oblasti ochrany životního prostředí podléhají povinnému státnímu pojištění.

V ZCHPÚ místního významu **kontrola** se **provádí** příslušnými orgány místní samosprávy způsobem stanoveným lokálními normativními akty.

6.7.4. Shrnutí

Zákon o ZCHPÚ na základě teritoriálního významu kategorií ZCHPÚ obecně stanoví orgány, v jejichž působnosti se nachází ZCHPÚ. Pravomoce ústředních a jiných resortních orgánů jsou upraveny speciálními právními předpisy.

---

²³⁰ Viz čl. 33 bod 2 zákona o ZCHPÚ

²³¹ Na základě pravomocí stanovených narižením Vlady RF č. 400, ze dne 30.7.2004

²³² Viz čl. 33 bod 3 tamtéž

²³³ Viz strukturu tohoto ministerstva na jeho oficiálních stránkách: http://gov.cap.ru/Structure.aspx?gov_id=4

²³⁴ Viz bod 4 a 5 narizení Vlady RF č. 1391, o státním dozoru v oblasti ochrany a využívání zvláště chráněných přírodních území federálního významu, ze dne 24.12.2012

Správní úřady jsou stanoveny stejným zákonem. Pro federální kategorie jsou jimi federální státní příspěvkové organizace zřízené prováděcími právními předpisy ke zřizovacím předpisům konkrétních ZCHPÚ. Na regionální úrovni subjekty RF samostatně řeší pravomoce a strukturu příslušných státních orgánů a správních úřadů (státních organizací) regionálních a místních ZCHPÚ.

Státní dozor v ZCHPÚ vykonává Federální služba pro dozor v oblasti využívání přírodních zdrojů RF, speciální orgány státní správy subjektů RF s obdobnými funkcemi a státní inspektory v oblasti ochrany životního prostředí. Taxativní výčet pravomocí státních inspektorů na úseku ochrany a využívání ZCHPÚ obsahuje zákon o ZCHPÚ.

V místních ZCHPÚ místo státního dozoru se provádí kontrola orgány místní samosprávy.

6.8. Otázky výkonu vlastnictví a jiných práv ve zvláště chráněných přírodních území

6.8.1. Obecná ustanovení o vlastnictví majetku ve zvláště chráněných přírodních území

S právní úpravou výkonu práv na území ZCHPÚ souvisí následující otázky:

- 1) právo vlastnit pozemky a přírodní zdroje
- 2) omezení vlastnických a užívatelských práv
- 3) právo vstupu, pohybu a setrvávání na území ZCHPÚ

Obecně právo vlastnictví je upraveno Ústavou a příslušnou legislativou (pozemkový zákoník aj.). Právním základem jsou ustanovení Ústavy RF, která uznává rovnost všech druhů vlastnictví: federálního, soukromého, obecního a jiných (čl. 8 odst. 2).

Článek 35 zdůrazňuje ochranu zákonem soukromého vlastnictví. *Každý může mít majetek ve vlastnictví, držet, používat a nakládat s ním osobně nebo společně s jinými osobami. Nikdo nesmí být zbaven svého majetku jinak než na základě soudního rozhodnutí.*

Článek 36 Ústavy stanoví, že *občané a jejich sdružení mohou mít pozemky v soukromém vlastnictví. Vlastníci svobodně vykonávají právo držení, používání a nakládání s pozemky a jinými přírodními zdroji, pokud to nepoškozuje životní prostředí a neporušuje práva jiných osob a jejich zákonné zájmy. Podmínky a postup využívání pozemků stanoví federální zákon.*

Zákon o ZCHPÚ stanoví, že vztahy vznikající při využívání pozemkami, vodními, lesními a jinými přírodními zdroji zvláště chráněných území jsou upraveny příslušnou legislativou RF a subjektů RF²³⁵.

Podle čl. 1 a čl. 95 Pozemkového zákoníku RF pozemky na území SPCHPR, včetně biosférických rezervací, SPR, NP, přírodních parků, přírodních památek, dendrologických parků a botanických zahrad patří do kategorie "pozemky zvláště chráněných území a objektů". Změna kategorie pozemků v ZCHPÚ je zakázána. Pozemky, kde se nacházejí přírodní objekty se zvláštním významem, pro které je stanovena zvláštní ochrana, nelze privatizovat.

Zákon o ZCHPÚ upravuje vlastnický vztah k pozemkům a jiným přírodním zdrojům na území každé jednotlivé kategorie ZCHPÚ zvlášť.

6.8.2. Vlastnická a užívatelská práva na území státních přísně chráněných přírodních rezervací

Přírodní zdroje a nemovitost nacházející se v hranicích SPCHPR jsou ve federálním státním vlastnictví a nemohou být zcizeny, pokud federálními zákony není stanoveno jinak²³⁶.

Správy SPCHPR mohou poskytovat svým zaměstnancům pozemky pro bezplatné využívání v souladu s Pozemkovým zákoníkem.

Na speciálně vymezených částech území biosférických polygónů mohou být fyzickým a právnickým osobám pozemky pronajaty pro umístění staveb a infrastruktury s cílem poznávacího turizmu, tělívýchovy a sportu v souladu s čl. 10 bod 4 a 5 zákona o ZCHPÚ.

6.8.3. Vlastnická a užívatelská práva na území národních parků

V hranicích NP pozemky a jiné přírodní zdroje nejsou výlučně ve federálním státním vlastnictví jak to je v SPCHPR. Přírodní zdroje a nemovitost v federálním vlastnictví nacházející se na území NP nemohou být zcizeny, pokud federálními zákony není stanoveno jinak²³⁷. Správy NP vykonávají **právo trvalého hospodaření k pozemkům** na území těchto ZCHPÚ.

---

²³⁵ Viz čl. 1 bod 2 zákona o ZCHPÚ

²³⁶ Viz čl. 6 bod 2 zákona o ZCHPÚ

²³⁷ Viz čl. 12 bod 2 zákona o ZCHPÚ

V hranicích NP se mohou nacházet pozemky i jiných vlastníků a uživatelů bez vynětí z hospodářského využití²³⁸.

Pozemky v příslušných funkčních zónách NP mohou být pronajaty fyzickým a právnickým osobám za účelem rekreační činnosti, včetně tělovýchovné a sportovní činnosti, v souladu s legislativou o pozemcích²³⁹. Správní úřady NP též mohou poskytovat pozemky svým zaměstnancům pro bezplatné využívání v souladu s federálními zákony²⁴⁰.

Podle čl. 15 bod 4 zákona o ZCHPÚ *rozhodování o otázkách socio-ekonomické činnosti hospodářských subjektů a rovněž projekty rozvoje obcí na území NP a jejich ochranných zón vyžadují předchozí souhlas federálních orgánů státní správy v oblasti OŽP*. Ačkoliv tato norma je imperfektivní a nestanoví konkrétní postup jednání dotčených orgánů a organizací a jejich povinnosti, v praxi byla použita pro ochranu zvláštního režimu v NP. Lze například uvést nařízení Vrchního soudu RF č. A40-6449/2014 ze dne 20.2.2015, které se týkalo správního deliktu - porušení ustanovení bodu 8.39 Správního zákoníku RF «Porušení pravidel ochrany a využívání přírodních zdrojů v ZCHPÚ». Právnická osoba bez souhlasu federálního orgánu státní správy v oblasti ochrany životního prostředí zahajila vystavbu sportovního objektu v hranicích ochranné zóny NP. Správa NP uložila v této souvislosti právnické osobě pokutu. Soud odmítl důvod žaloby o tom, že čl. 15 bod 4 zákona o ZCHPÚ nestanoví souhlas jako konkrétní podmínku exploatace objektů na území NP, a též důvod o tom, že uvedená norma neobsahuje postup, jak má být vydáván souhlas příslušného orgánu, například není stanovena povinnost hospodářských subjektů iniciovat proces. Takže i přes obecný charakter normy čl. 15 bod 4 zájem ochrany přírody na její základě může být chráněn.

6.8.3. Vlastnická práva na území přírodních parků

Zákon nestanoví druh vlastnictví k pozemkům a přírodním zdrojům přírodních parků výslovně, ale uvádí, že Správy přírodních parků mají k nim právo trvalého hospodaření. Zcizení a jiný zánik těchto práv k pozemkům je zakázán, kromě případů stanovených legislativou o pozemcích²⁴¹.

---

²³⁸ Viz čl. 16 bod 2 zákona o ZCHPÚ

²³⁹ Viz čl. 17 bod 1 zákona o ZCHPÚ

²⁴⁰ Viz čl. 16 bod 4 zákona o ZCHPÚ

²⁴¹ Viz čl. 20 bod 2 a 4 zákona o ZCHPÚ

Dále zákon stanoví, že na území přírodních parků se mohou nacházet pozemky jiných vlastníků a uživatelů²⁴².

V přírodních parcích je omezena zcizitelnost přírodních zdrojů a zakázána změna kategorie pozemků, pokud federálním zákonem není stanoveno jinak²⁴³. Omezení zcizitelnosti se v souladu s čl. 129 Občanského zákoníku projevuje například stanovením okruhu subjektů nebo zavedením speciálních povolení na zcizení.

6.8.4. Vlastnická práva na území státních přírodních rezervací.

Zákon výslovně neupravuje vlastnictví k pozemkům a jinému majetku v SPR, tedy neomezuje okruh subjektů vlastnického práva.

Vlastníci, držitelé a uživatelé pozemků ležících v hranicích SPR jsou povinny dodržovat režim zvláštní ochrany stanovený v SPR a nesou správní, trestní a jinou odpovědnost stanovenou zákonem²⁴⁴.

6.8.5. Vlastnická práva na území přírodních památek

Při vyhlášení území za státní přírodní rezervaci může být provedeno vyvlastnění pozemků a vodních objektů²⁴⁵.

Vlastníci, držitelé a uživatelé pozemků ležících na území přírodních památek se zavazují zajišťovat režim zvláštní ochrany přírodních památek²⁴⁶. Náklady s tím spojené se hradí z výdajů federálního a regionálních státních rozpočtů a mimorozpočtových fondů²⁴⁷. Jedná se o větší rozsah povinností vlastníků, držitelů a uživatelů než v SPR, poněvadž v tomto případě se nařizuje nejen dodržovat ochranné podmínky, ale i zajišťovat je.

6.8.6 Vlastnická práva na území dendrologických parků a botanických zahrad

Právo trvalého užívání k pozemkům přísluší státním organizacím subjektů RF spravujícím tyto ZCHPÚ. V hranicích dendrologických parků a botanických zahrad je

---

²⁴² Viz čl. 20 bod 3 zákona o ZCHPÚ

²⁴³ Viz čl. 18 bod 2 a 3 zákona o ZCHPÚ

²⁴⁴ Viz čl. 24 bod 5 zákona o ZCHPÚ

²⁴⁵ Viz čl. 26 bod 5 zákona o ZCHPÚ

²⁴⁶ Viz čl. 27 bod 2 zákona o ZCHPÚ

²⁴⁷ Viz čl. 27 bod 3 zákona o ZCHPÚ

omezeno zcizení přírodních zdrojů a nemovitosti, pokud není federálními zákony stanoveno jinak.

6.8.7. Právo vstupu a pohybu ve zvláště chráněných přírodních území.

Článek 27 Ústavy RF stanoví pro každého právo volného pohybu a výběru místa bydlení. Omezení práva pohybu v zájmu ochrany přírody v Ústavě stanoveno není.

Zákon o ZCHPÚ stanoví omezení setrvávání na území ZCHPÚ ve dvou kategoriích: SPCHPR a NP. Setrvávání na jejich území fyzických osob může být povoleno pouze Správou SPCHPR a Správou NP nebo federálním orgánem státní správy, v jehož působnosti se nachází NP. Zákaz neplatí pro zaměstnance uvedených orgánů a organizací²⁴⁸.

Za návštěvu území uvedených ZCHPÚ s cílem poznávacího turizmu, příp. i rekreace²⁴⁹ jejich Správy vybírají poplatky. Způsob stanovení poplatků určí federální orgána státní správy, v jehož působnosti se nachází ZCHPÚ.

6.8.8. Shrnutí

Ústava RF zajišťuje svobodný výkon vlastnictví pokud to nepoškozuje životní prostředí. Omezení výkonu vlastnictví na území ZCHPÚ upravuje zákon o ZCHPÚ následujícím způsobem:

- omezením okruhu subjektů, v čím vlastitví se mohou nacházet pozemky a jiné přírodní zdroje,
- omezením zcizitelnosti vlastnického práva
- ukládáním povinnosti dodržovat režim zvláštní ochrany
- ukládáním povinnosti fyzickým a právnickým osobám zajistit ochranu (týká se přírodních památek)
- vyžadováním souhlasů státních orgánů při rozhodování o sociálních a ekonomických otázkách hospodářskými subjekty a o plánech teritoriálního rozvoje

Ústava neobsahuje omezení svobody pohybu a pobytu z důvodů ochrany životního prostředí nebo přírody. Zákon o ZCHPÚ omezuje setravní na území SPCHPR a na NP a zavádí poplatky za turistický nebo rekreační pobyt.

---

²⁴⁸ Viz čl. 9 bod 2 a 4 a též čl. 15 bod 6 zákona o ZCHPÚ

²⁴⁹ pouze v Národních parcích

7. PRÁVNÍ ÚPRAVA V ČESKÉ REPUBLICE

7.1. Přehled a obecná charakteristika základních pramenů upravujících zvláště chráněná území

7.1.1. Ústavněprávní základy ochrany přírody a krajiny

Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod jakožto základní prameny právní úpravy ochrany přírody a krajiny na ústavní úrovni obsahují zásadní ustanovení o právech a povinnostech státu a jiných subjektů ve vztahu k životnímu prostředí. Podstatnými jsou pro problematiku ochrany životního prostředí též články těchto ústavních právních předpisů, upravující vlastnické právo a právo svobodného pohybu a pobytu.

Preambule Ústavy poukazuje na "*odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství*". Listina základních práv a svobod (dále též LZPS) jako součást ústavního pořádku České republiky uznává v preambuli "*díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi*".

Stěžejními ve věci ochrany přírody jsou ustanovení čl. 7 Ústavy, dle kterého *stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství*. V odborné literatuře je toto ustanovení chápáno jako vyjádření principu politické odpovědnosti státu²⁵⁰.

Kromě ustanovení zaručujících základní lidská práva a svobody a politická práva LZPS obsahuje v hlavě čtvrté ("Hospodářská, sociální a kulturní práva") ustanovení přímo související se zajištěním práv a s omezeními ve vztahu k životnímu prostředí.

Čl. 35 LZPS stanoví subjektivní právo na *příznivé životní prostředí* (odst. 1) a na *včasně a úplné informace* o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů (odst. 2). Ustanovení odst. 3 téhož článku zakotvuje povinnost všech subjektů při výkonu jejich práv neohrožovat nebo nepoškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody nad míru stanovenou zákonem.

Ne méně důležitými jsou i ustanovení čl. 11 LZPS o právu vlastnit majetek a o rovnosti vlastnických práv (odst. 1).

Jiná ustanovení článku 11 LZPS se týkají omezení souvisejících s vlastnickým právem. Zákonem může být omezen okruh subjektů vlastnického práva k některému

---

²⁵⁰ Damohorský, 2007: 49-50.

majetku. Jedná se mj. o majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu. Ve veřejném zájmu může být provedeno vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva, a to na základě zákona a za náhradu. To jsou omezení "vnějšího charakteru". Článek 11 odst. 3 stanoví též vnitřní omezení, vznikající již z vlastnického titulu: *vlastnictví nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*

Podobným způsobem upravuje Ústava i právo svobodného pohybu a pobytu. Článek 14 odst. 3 Ústavy stanoví, že *"tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné ... z důvodu ochrany přírody."* Prakticky toto bylo provedeno zákonem č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

7.1.2. Legislativa v oblasti zvláštní územní ochrany

V této práci uvádím právní předpisy týkající se pouze národních (vnitrostátních) kategorií zvláště chráněných území v ČR. Prameny práva, které souvisí s mezinárodními závazky České republiky a právní úpravu zvláštní územní ochrany v Evropské unii nerozebírám, jelikož není předmětem této diplomové práce.

Hlavním pramenem práva je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále též ZOPK), ve znění novely - zákona č. 123/2017 Sb. Novela byla projednávána od roku 2013 a přijata Poslaneckou Sněmovnou 4. dubna 2017 po jejím zamítnutí Senátem a po vrácení Prezidentem ČR. Zákon byl 20. dubna 2017 vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 123/2017 Sb. a nabývá účinnosti od 1.6.2017. Ve své diplomové práci se budu opírat o toto aktuální znění příslušných částí ZOPK.

Zákon o ochraně přírody a krajiny je komplexní právní předpis sestávající se z devíti částí a přechodných ustanovení. Zákon má jasnou strukturu založenou na rozdělení ochrany přírody na obecnou a zvláštní, a dále na územní, druhovou, případně objektovou.

První část zákona obsahuje pojmy a účel zákona. Další část upravuje obecnou ochranu přírody a krajiny. Třetí část se věnuje zvláště chráněným územím. Čtvrtá část je transpozicí legislativy Evropské unie o soustavě chráněných území Natura 2000. Následující část se týká zvláštní druhové a objektové ochrany. V šesté části se nachází některé speciální způsoby zajištění ochrany přírody a krajiny, jako omezení vlastnického práva, finanční příspěvky při ochraně přírody, přístup do krajiny, účast

veřejnosti a právo na informace v ochraně přírody. Poslední části zákona se týkají společných a přechodných ustanovení.

Jádrum právní úpravy zvláště chráněných území je část třetí ZOPK. V první hlavě jsou uvedeny národní kategorie zvláště chráněných území, které se následně upravují v hlavách 2 až 5 této části. Hlava 6 obsahuje ustanovení o ochranných pásmech, vyhlásování a zrušení ZCHÚ, o smluvní ochraně aj.

Novela zákona vstupující v platnost 1. června 2017 přináší nové znění druhé hlavy ZOPK týkající se národních parků a některých dalších ustanovení ZOPK. Zákon znovu vyhláší existující čtyři národní parky ČR a zakotví jejich vymezení a bližší ochranné podmínky přímo do textu příslušné části a jeho příloh. Současně novelou se zrušují nařízení vlády č. 163/1991 Sb., č. 164/1991 Sb., č. 165/1991 Sb. a zákon č. 161/1999 Sb., kterými byly zřízeny NP Šumava, NP Podyjí, Krkonošský NP a NP České Švýcarsko²⁵¹.

Zákon č. 17/1992, o životním prostředí stanoví obecné definice a principy v oblasti ochrany životního prostředí, konkrétně i na úseku ochrany přírody a krajiny.

Vedle ZOPK a ZOŽP k pramenům právní úpravy ZCHÚ v širším pojetí patří též:

- Lesní zákon č. 289/1995 Sb.,
- Vodní zákon č. 254/2001 Sb.,
- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí,
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu,
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí
- Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.,
- Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. aj.

Dalšími prameny právní úpravy jsou prováděcí právní předpisy - vyhlášky MŽP:
– č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny,

– č. 468/2004 Sb., o autorizovaných osobách podle zákona o ochraně přírody a krajiny,

– č. 432/2005 Sb. a č. 335/2006 Sb., kterými se stanoví na základě § 58 zákona č. 114/1992 Sb. podrobnosti o náhradě za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření,

– č. 64/2011 Sb., o plánech péče, podkladech k vyhlásování, evidenci a označování chráněných území

a též zřizovací právní předpisy, kterými se vyhláší jednotlivá ZCHÚ, například:

---

²⁵¹ Viz čl. III zákona č. 123/2017, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

- nařízení vlády č. 292/2015 Sb., kterým se vyhlašuje Chráněná krajinná oblast Brdy,
- Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 18/2016 Sb., o vyhlášení Národní přírodní památky Kaňkovy hory a stanovení jejích bližších ochranných podmínek.

7.2. Obecná ustanovení o národní klasifikaci zvláště chráněných území

7.2.1. Pojem zvláště chráněné území a kritéria jeho vyhlášení

Zákon o ochraně přírody a krajiny stanoví v §14 odst. 1, že *území přírodovědecky či esteticky významná nebo jedinečná lze vyhlásit za zvláště chráněná; přitom se stanoví podmínky jejich ochrany.*

Obecnější pojem *zvláště chráněná část přírody* je definován v §3 odst. 1 písmeno h) ZOPK jako *velmi významná nebo jedinečná část živé či neživé přírody; může jí být část krajiny, geologický útvar, strom, živočich, rostlina a nerost, vyhlášený ke zvláštní ochraně státním orgánem podle části třetí nebo páté tohoto zákona.*

V uvedené definici a v ustanovení §14 odst. 1 je zakotveno kritérium vyhlášení ke zvláštní ochraně - významný nebo jedinečný z přírodovědeckého či estetického hlediska charakter předmětu ochrany. Další znaky ZCHÚ, které odlišují tuto formu ochrany od jiných forem ochrany přírody a krajiny jsou následující.

Oproti formě obecné ochrany přírody zde musí být příslušné lokality určené ke zvláštní ochraně konkrétně vymezeny (tj. prostorové vymezení).

Vyhlašování této vymezené části přírody (tj. území) je výsledkem jednání státního orgánu, jenž má formu stanovenou příslušnou legislativou. V této souvislosti sensu stricto nepatří ke zvláště chráněným územím podle českého práva soukromá chráněná území. Avšak soukromé území chráněné na základě smluvní ochrany podle §39 ZOPK má odlišnou, hybridní povahu kombinující nestátní charakter ochrany s jednáním státních orgánů, jelikož základem smluvní ochrany je veřejnoprávní smlouva. Ministerstvo životního prostředí prováděcím právním předpisem upravuje náležitosti obsahu smlouvy, včetně tedy ochranných podmínek a způsobu péče.

Rozhodujícím znakem, který zvláště chráněná území odlišuje od jiných institutů zvláštní územní ochrany, je formální zařazení do části třetí zákona o ZCHÚ. Do této části je zahrnuto 6 národních kategorií ZCHÚ a jejich ochranná pásma. Území soustavy Natura 2000 (ptačí oblasti a evropsky významné lokality) jsou upravena zvláštní,

čtvrtou částí ZOPK.²⁵² Naopak nejsou vyloučeny na základě tohoto formálního kritéria smluvně chráněná území, která jsou upraveny v šesté kapitole třetí části ZOPK, včetně tedy i smluvně chráněných evropsky významných lokalit²⁵³.

Přírodní parky a přechodně chráněné plochy nejsou zvláště chráněnými území podle ZOPK. Přírodní parky z hlediska ochranářů jsou "jakýmsi mezistupněm mezi obecnou a územní ochranou přírody"²⁵⁴. Přírodní park se zřizuje k ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, pokud ten není zvláště chráněn podle části třetí ZOPK. Zřízení přírodních parků a stanovení omezení jejich využití se provádí obecně závazným právním předpisem - nařízením kraje. Z hlediska právního postavení přírodní parky mají menší stupeň ochrany²⁵⁵.

Přechodně chráněnou plochou je území s dočasným nebo nepředvídaným výskytem významných rostlinných nebo živočišných druhů, nerostů nebo paleontologických nálezů vyhlášené rozhodnutím orgánu ochrany přírody. Z hlediska formálních náležitostí přechodně chráněné plochy jsou nástrojem na pomezí obecné a zvláštní ochrany. Odlišují se od ZCHÚ díky systematickému zařazení v části druhé, a nikoliv části třetí zákona a z formálního důvodu, že nejsou ve výčtu kategorií ZCHÚ v §14²⁵⁶.

Mezinárodní formy ochrany - biosférické rezervace, geoparky aj. nejsou dosud formálně zakotveny v legislativě ČR, přestože se v praxi vymezují.

7.2.2. Seznam národních kategorií zvláště chráněných území

ZOPK obsahuje taxativní výčet kategorií zvláště chráněných území, kterými dle §14 odst. 2 jsou:

- 1) národní parky,
- 2) chráněné krajinné oblasti,
- 3) národní přírodní rezervace,
- 4) přírodní rezervace,
- 5) národní přírodní památky,

---

²⁵² Právní povaha evropsky významných lokalit (součástí soustavy Natury 2000) jako institutu zvláštní ochrany se potvzuje v definici z §3 odst. 1 písmeno q), která je vymezuje takto: "evropsky významná lokalita vyžadující zvláštní územní ochranu"

²⁵³ Viz §39 odst. 1 ZOPK

²⁵⁴ Viz Jan Moravec. Pražské přírodní parky čtvrtstoleté. Ochrana přírody 2/2009 <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/prazske-prirodni-parky-ctvrtstoleté/>

²⁵⁵ Prchalová, 2000: 69

²⁵⁶ Stejskal, 2016: 118

6) přírodní památky.

Zákon rozlišuje rozsáhlá ZCHÚ (národní parky a chráněné krajinné oblasti) a ZCHÚ s menší rozlohou (národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní památky), které v teoretické literatuře jsou označovány jako velkoplošná a maloplošná ZCHÚ.

Přestože biosférické rezervace a geoparky se v ČR zřizují, zákon je nezačleňuje do seznamu národních kategorií ZCHÚ a nespojuje jejich status s žádnými právy a povinnostmi²⁵⁷.

7.2.3. Evidence a označování zvláště chráněných území

Evidence zvláště chráněných území se provádí ve veřejném informačním systému, kterým je **Ústřední seznam ochrany přírody**, kam se zapisují též evropské významné lokality, ptačí oblasti, památné stromy a smluvně chráněná území podle § 39. Správcem ústředního seznamu je Ministerstvo životního prostředí a jeho provozovatelem je Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (§ 42). Ústřední seznam je tvořen Sbírkou listin a Registrem objektů ústředního seznamu. Ministerstvo životního prostředí stanoví vyhláškou členění ústředního seznamu, jeho obsah a náležitosti, výčet, způsob a podmínky předávání dokumentů do ústředního seznamu, způsob a podmínky nakládání s dokumenty a daty v ústředním seznamu včetně způsobu a podmínek jejich zveřejňování. Dokumenty do sbírky listin se předávají do 30 dnů ode dne platnosti právního předpisu, kterými ony jsou schváleny²⁵⁸.

Zákon též upravuje označení ZCHÚ státním znakem ČR. Národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace a národní přírodní památky se označují velkým státním znakem ČR, přírodní rezervace a přírodní památky - malým státním znakem ČR.

7.2.4. Shrnutí

ZOPK v úvodní části definuje zvláště chráněné části přírody a následně v třetí části stanoví, která území lze vyhlásit za zvláště chráněná. Zákon obsahuje taxativní výčet zvláště chráněných území, a to národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní památky. Vedlejší instituty územní ochrany přírody jsou vymezeny v ZOPK v rámci obecné

---

²⁵⁷ Stejskal, 2017: 27

²⁵⁸ Viz §5 vyhlášky Ministerstva životního prostředí ČR č. 64/2011 Sb., o plánech péče, o podkladech k vyhlásování, evidenci a označování chráněných území

ochrany (přírodní parky, přechodně chráněné plochy), evropské územní ochrany (evropskou soustavu Natura 2000), nebo jako dobrovolný nástroj (smluvní ochrana). Mezinárodní formy ochrany a jejich souběh s národními kategoriemi není v zákoně upraven.

7.3. Přehled kategorií zvláště chráněných území

7.3.1. Národní parky

Nejpodrobněji v zákoně jsou upraveny národní parky a chráněné krajinné oblasti.

V České republice v současné době jsou čtyři národní parky (dále též NP): NP České Švýcarsko, Krkonošský NP, NP Podyjí, NP Šumava, které se liší svými přírodními poměry.

Národními parky (dále též NP) dle §15 odst. 1 ZOPK v novém znění jsou *rozsáhlá území s typickým reliéfem a geologickou stavbou a převažujícím výskytem přirozených nebo člověkem málo pozmeněných ekosystémů, jedinečná a významná v národním či mezinárodním měřítku z hlediska ekologického, vědeckého, vzdělávacího nebo osvětového*. Toutou definicí zákon změnil přístup ke kritériím vymezení území za národní parky. Zákon v současné době nově vyžaduje jako znak národních parků **převažující výskyt** přirozených a člověkem málo pozmeněných ekosystémů, což znamená nepatrné zpřísnění oproti platnému donedávna požadavku, aby tyto ekosystémy zaujímaly *značnou část* národních parků. Zákon zavedl další charakteristiku, která musí odpovídat NP, a to **typický** reliéf a geologická stavba území. Na druhou stranu území mají být nejen typickými, ale též i **významnými** z **ekologického, vědeckého, vzdělávacího nebo osvětového** hlediska.

Ohniskem nové právní úpravy NP jsou **přirozené ekosystémy**, na jejichž zachování je kladen hlavní důraz v nových formulacích ustanovení zákona v §15 odst. 1 až 3.

V souladu s §15 odst. 2 "*veškeré využití NP musí být podřízeno zachování jejich ekologicky stabilních přirozených ekosystémů odpovídajících danému stanovišti a dosažení jejich přirozené biologické rozmanitosti...*".

Dlouhodobým cílem ochrany NP zákon stanoví **zachování nebo postupnou obnovu přirozených ekosystémů** včetně zajištění nerušeného průběhu přírodních dějů v jejich přirozené dynamice na převažující ploše území NP a zachování nebo postupné

zlepšování stavu ekosystémů, jejichž existence je podmíněna činností člověka, významných z hlediska biologické rozmanitosti, na zbyvajícím území NP²⁵⁹.

Zákon nově upravuje **poslání NP**, kterým dle §15 odst. 4 je naplnění *dlouhodobého cíle ochrany NP a umožnění využití území k trvale udržitelnému rozvoji, ke vzdělávání, výchově, výzkumu a k přírodě šetrnému turistickému využití, a to způsoby, které nejsou v rozporu s dlouhodobými cíli ochrany národního parku. Poslání ostatních ZCHÚ v zřizovacích předpisech.*

Lze podotknout, že pojetí národního parku je v souznění se dvěma moderními paradigmaty: ochranou biodiverzity a trvale udržitelným rozvojem.

ZOPK pro všechny čtyři národní parky České republiky vyhláší předmět ochrany, slovní vymezení hranic a orientační grafické znázornění průběhu jejich hranic, příp. jejich ochranných pásem, rovněž i základní a bližší ochranných podmínky.

7.3.2. Chráněné krajinné oblasti

Chráněné krajinné oblasti (dále též CHKO) jsou velkoplošná ZCHÚ zajišťující ochranu jak přirozených ekosystémů, tak i krajiny. Je to druhá nevýznamnější kategorie ZCHÚ. V současné době v České republice je vyhlášeno 26 chráněných krajinných oblastí. ZOPK v hlavě třetí části třetí obsahuje právní úpravu chráněných krajinných oblastí, jimiž se dle §25 odst. 1 rozumí *rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristickým vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.*

U této kategorie se nejedná o mimořádné hodnoty z přírodního hlediska, je to především nástroj celkové ochrany typické a harmonicky utvářené krajiny, která si zachovala přírodní charakter.

Hospodářské a rekreační využití území není zakázáno. Hospodářské využívání se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Rekreační využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty CHKO²⁶⁰.

Poslání CHKO se stanoví pro konkrétní území ve zřizovacím předpisu.

---

²⁵⁹ Viz §15 odst. 3 ZOPK

²⁶⁰ Viz §25 odst. 2 ZOPK

7.3.3. Národní přírodní rezervace a přírodní rezervace

Národními přírodními rezervacemi (dále též NPR) jsou maloplošná ZCHÚ, *kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku*²⁶¹.

Přírodními rezervacemi (dále též PR) se rozumí *menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických významných pro příslušnou geografickou oblast*²⁶².

Na území ČR v současné době je vyhlášeno 107 NPR a 809 PR²⁶³.

7.3.4. Národní přírodní památky a přírodní památky

Další dvě kategorie ZCHÚ jsou stanoveny ZOPK pro *přírodní útvary menší rozlohy, zejména geologické či geomorfologické útvary, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů s ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takové, které vedle přírody formoval svou činností člověk*. Tyto objekty s regionálním významem se mohou být vyhlášeny za přírodní památku. Pokud objekty mají národní či mezinárodní význam lze je vyhlásit za národní přírodní památku.

Podle údajů z Ústředního seznamu ochrany přírody v České republice ke dnešnímu datu je vyhlášeno celkem 120 národních přírodních památek a 1544 přírodních památek²⁶⁴.

7.3.5. Shrnutí

Zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje šest kategorií zvláště chráněných území, a to dvě velkoplošná a čtyři maloplošná. V kategorii národní parky ZOPK vymezuje definice, dlouhodobé cíle ochrany a poslání NP, ale též vyhlašuje stávající NP a vymezuje jejich hranice a bližší ochranné podmínky. Zákon přináší novou definici národního parku. Předmětem ochrany NP jsou především ekosystémy. Chráněné krajinné oblasti jsou nástrojem ochrany harmonické krajiny. Národní přírodní rezervace a přírodní rezervace cíleně chrání ekosystémy na menších plochách než národní parky. Národní přírodní památky a přírodní památky chrání přírodní útvary s přírodním, estetickým či vědeckým významem.

---

²⁶¹ Viz čl. 28 odst. 1 ZOPK

²⁶² Viz §33 odst. 1 ZOPK

²⁶³ Stav k 30.4.2017 na portále Ústředního seznamu ochrany přírody <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame>

²⁶⁴ Tamtéž

7.4. Ochranné podmínky a zónace ve zvláště

chráněných území

7.4.1. Společná ustanovení o ochranných podmínkách ve zvláště chráněných území

Režim ochrany ZCHÚ je stanoven prostřednictvím základních a bližších ochranných podmínek a jiných právních prostředků. Základní ochranné podmínky jsou stanoveny v ZOPK pro každou kategorii zvláště. Bližší ochranné podmínky stanoví jednotlivý zřizovací předpis pro každé ZCHÚ. U národních parků ode dne účinnosti novely ZOPK (1. června 2017) bližší ochranné podmínky budou upraveny v přílohách zákona.

Základní ochranné podmínky pro ZCHÚ jsou vymezeny relativními zákazy společnými pro celou kategorii. Taxativní seznamy zákazných činností obsahují § 16, §26, §29, §34 ZOPK. Seznam zákazných činností v NP zahrnuje celkem 32 položek. Jedná se například o zákaz povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin, provádět ohňostroje nebo používat zábavní pyrotechniku, provozovat horolezecké sporty, těžit nerosty, rašelinu, kromě těžby stavebního kamene a písku pro stavby na území národního parku, odstraňovat odpady, které mají původ mimo území národního parku atd.

Základní ochranné podmínky národních přírodních památek a přírodních památek jsou vyjádřeny v §35 odst. 2 a §36 odst. 2 zákazem změny či poškozování či jejich hospodářské využívání, pokud by tím hrozilo jejich poškození.

Výjimky z uvedených zákazů může povolit orgán ochrany přírody v souladu s ustanovením § 43 ZOPK, a to *v případě kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody, nebo v zájmu ochrany přírody anebo tehdy, pokud povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území.*

Bližší ochranné podmínky pro NP jsou stanoveny v §16a až §16d. Jedná se o výčet činností povolených **jen se souhlasem** orgánu ochrany přírody. V případě NP České Švýcarsko bližší ochranné podmínky obsahují navíc k základním ochranným podmínkám další zákazné činnosti. Bližší podmínky NP Podyjí obsahují povinnost provozovatele vodní elektrárny zajistit ekologicky únosný režim průtoku v řece.

Bližší ochranné podmínky pro ostatní ZCHÚ se stanoví v jednotlivých zřizovacích právních předpisech.

Souhlas k činnostem vymezeným v bližších ochranných podmínkách, k nimž není třeba povolení správního orgánu podle jiného právního předpisu, vydává orgán ochrany přírody **rozhodnutím** nebo, pokud je okruh adresátů neurčitý, **opatřením obecné povahy**²⁶⁵.

7.4.2. Zónace v NP a chráněných krajinných oblastech

Bližší ochranné podmínky jednotlivých NP sestávají z dvou až čtyř činností povolených jen se souhlasem orgánu ochrany přírody. Ve všech NP dle jejich bližších ochranných podmínek jen se souhlasem orgánu přírody lze měnit druhy nebo způsoby využití pozemků, mimo zastavěné území obcí a zastavitelné plochy obcí. V bližších ochranných podmínkách mohou být stanoveny další zákazy²⁶⁶ nebo povinnosti²⁶⁷.

Novela zákona v §18 zavádí nové členění území NP na 4 zóny ochrany přírody:

1. Zóna **přírodní**, kde převažují přirozené ekosystémy
2. Zóna **přírodě blízká**, kde převažují člověkem částečně pozměněné ekosystémy
3. Zóna **soustředěné péče o přírodu**, kde převažují člověkem významně pozměněné ekosystémy, významných z hlediska biologické rozmanitosti
4. Zóna **kulturní krajiny**, kde převažují pozměněné ekosystémy určené k trvalému využívání, nebo na plochách zastavených a zastavitelných území obcí, určených k trvalé udržitelnému rozvoji.

Kromě uvedených zón zákon v §17 zavedl nový mechanismus ochrany ekosystémů a jejich složek citlivých na nadměrný pohyb osob - **klidová území** národních parků.

Funkční zóny a klidová území národních parků se stanoví opatřeními obecné povahy Ministerstva životního prostředí. V obou platí speciální režimy. V klidových území je omezen pohyb mimo cesty nebo trasy vyhrazené orgánem ochrany přírody s některými výjimkami. Režim jednotlivých zón NP je upraven §18a ZOPK ve formě relativních zákazů zásahů, které jsou v rozporu s cílem ochrany příslušné zóny, s výjimkami ex lege.

Projednávání změn funkčních zón ochrany přírody národního parku lze poprvé zahájit nejdříve 15 let po nabytí účinnosti první vyhlášky, kterou byly zóny ochrany přírody tohoto národního parku vymezeny (§18 odst. 6).

²⁶⁵ Viz §44b ZOPK ve znění zákona č. 123/2017 Sb.

²⁶⁶ Viz §16a odst. 1 ZOPK

²⁶⁷ Viz §16c odst. 2 ZOPK

V CHKO se vymezují zpravidla 4, nejméně však 3 zóny odstupňované ochrany přírody; první zóna má nejpřísnější režim ochrany²⁶⁸. Režim zón upravuje zřízovací právní předpis jednotlivých ZCHÚ. Vymezení a změny zón se provádí opatřením obecné povahy Ministerstva životního prostředí.

7.4.3. Shrnutí

Zákon o ochraně přírody a krajiny stanoví různé prostředky na ochranu ZCHÚ, a to: ochranné podmínky, diferenciaci zón velkoplošných ZCHÚ a režimu zvláštní ochrany v nich, omezení některých práv aj.

Zákon rozlišuje základní a bližší ochranné podmínky. Základní ochranné podmínky jsou stanoveny v ZOPK pro celou kategorii a mají formu relativních zákazů.

Bližší ochranné podmínky se stanoví zřízovacími právními předpisy pro jednotlivé ZCHÚ zvlášť. U národních parků bližší ochranné podmínky jsou stanoveny přímo v ZOPK (§ 16a až 16d) na základě novely zákona. Bližší ochranné podmínky mají zpravidla podobu činností, které mohou být povoleny na území ZCHÚ jen se souhlasem orgánu ochrany přírody. Však mohou být stanoveny bližší podmínky i v formě povinností nebo dalších zakázaných činností.

Výjimky ze zákazů stanovených v základních ochranných podmínkách ZCHÚ, v bližších ochranných podmínkách NP České Švýcarsko (§16a odst. 1 a 2) a výjimky ze zákazů v klidových zónách NP se stanoví *ex actu* orgán ochrany přírody v správním řízení.

ZOPK též obsahuje diferenciované podle zón NP výjimky *ex lege* (opatření) ze zákazů zásahů na území těchto zón (§18a).

7.5. Vyhlášení a zrušení zvláště chráněných území

7.5.1. Postup při zřízení zvláště chráněných území

Vyhlášení zvláště chráněných území a jejich ochranných pásem je podrobně upraveno v §40 ZOPK, ve znění novely.

Orgán ochrany přírody zajistí zpracování **záměru** na vyhlášení zvláště chráněného území nebo jeho ochranného pásma, kde vyhodnotí stav dochovaného přírodního prostředí v území a navrhne vhodný způsob a rozsah ochrany území včetně jeho bližších ochranných podmínek. Náležitosti a obsah záměru stanoví Ministerstvo životního prostředí vyhláškou.

---

²⁶⁸ Viz §27 odst. 1 ZOPK

Záměr na vyhlášení ZCHÚ nebo jejich ochranných pásem se zasílá obcím a krajům, jejichž území se záměr dotýká. Vlastnicím nemovitých věcí dotčených záměrem, zapsaným v katastru nemovitostí se posílá oznámení o předložení záměru k projednání a informace o tom, kde je možno se seznámit s jeho úplným zněním, kdo je oprávněn podat k němu námitky a kdy uplyne lhůta pro jejich podání.

Obce, kraje a uvedení vlastníci mohou ve stanovených lhůtách podávat k předloženému záměru písemné námitky. Zákon též stanoví lhůtu pro rozhodnutí o došlých námítkách.

Rozsah omezení nebo rozsah ochrany vyplývajících ze záměru upraveného podle rozhodnutí o námítkách nesmí být překročen při vymezení ZCHÚ, včetně vnitřních zón a ochranného pásma a bližších ochranných podmínek.

Důležité je ustanovení o povinnosti **každého** se **zdržet všech zásahů**, které by negativně měnily či poškozovaly dochovaný stav přírody území navrhovaného ke zvláštní ochraně. Tato povinnost platí do vyhlášení ZCHÚ, nejdéle po dobu dvou let.

7.5.2. Orgány příslušné ve věci vyhlášení a zrušení zvláště chráněných území

Orgány příslušnými ve věci vyhlášení a zrušení ZCHÚ jsou vláda České republiky, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo obrany, kraje.

Národní parky, jejich poslání, bližší ochranné podmínky, případně jejich ochranné pásmo se vyhláší zákonem.

Chráněné krajinné oblasti, jejich poslání a bližší ochranné podmínky vyhláší vláda ČR nařízením.

Národní přírodní rezervace, národní přírodní památky a jejich **ochranná pásma** vyhláší Ministerstvo životního prostředí vyhláškami.

Přírodní rezervace, přírodní památky nebo jejich **ochranná pásma** vyhláší kraj nařízením. Kraj nezřizuje PR a PP a jejich ochranná pásma na území NP, CHKO, NPR, NPP a ochranných pásem těchto ZCHÚ nebo na území vojenských újezdů²⁶⁹.

Přírodní památky a přírodní rezervace nebo jejich ochranná pásma na území národních parků a jejich ochranných pásem a na území Chráněné krajinné oblasti Šumava a Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce vyhláší Ministerstvo životního prostředí.

---

²⁶⁹ Viz §77a ZOPK

Přírodní rezervace a přírodní památky a jejich ochranná pásma **na území vojenských újezdů** vyhláší nebo zruší Ministerstvo obrany prováděcími právními předpisy.

Zřizovací orgány stanoví též bližší ochranné podmínky pro příslušné ZCHÚ a jejich ochranná pásma.

Ministerstvo životního prostředí, příp. Ministerstvo obrany též participují na zřízení chráněného území podle § 39 (smluvně chráněná území).

7.5.3. Zrušení zvláště chráněných území

Podle §45 ZOPK orgán, který vyhlásil území včetně ochranného pásma za zvláště chráněné, je oprávněn zrušit ochranu stejným způsobem jakým bylo provedeno její vyhlášení.

Lze tak udělat pouze pokud důvody pro zvláštní ochranu zanikly nebo z důvodů, pro něž lze udělit výjimku ze základních podmínek ochrany. To jsou podle §43 ZOPK následující důvody:

- jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody,
- v zájmu ochrany přírody,
- povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území

Smluvní zvláštní ochranu území vyhlášenou podle § 39 lze zrušit na základě písemné dohody uzavřené mezi vlastníkem pozemku a orgánem ochrany přírody oprávněným k vyhlášení. V případě nesouhlasu vlastníka pozemku rozhoduje o zrušení orgán ochrany přírody, který je dohodu oprávněn uzavřít.

7.5.4. Shrnutí

Zákon o ochraně přírody a krajiny podrobně upravuje postup orgánů ochrany přírody při zřízení ZCHÚ. ZOPK stanoví dotčené subjekty, kterým se zasílá záměr na vyhlášení ZCHÚ nebo jeho ochranného pásma a které jsou oprávněny podat k němu námítky.

Zákon stanoví pro každou kategorii ZCHÚ orgán příslušný ve věci vyhlášení a formu zřizovacího předpisu: nařízení vlády, vyhlášky Ministerstva životního prostředí, nařízení krajských úřadů, vyhlášky Ministerstva obrany ČR. Bližší ochranné podmínky může stanovit tentýž orgán.

Pro národní parky se ZOPK s přijetím novely zákona z roku 2017 stává zřizovacím právním předpisem, který obsahuje nejen definice, dlouhodobé cíle ochrany a poslání NP, ale též vymezuje jejich hranice a bližší ochranné podmínky.

Zrušení ZCHÚ a jejich ochranných pásem zákon povoluje pouze z několika zákonem stanovených důvodů, a to stejným způsobem jako při vyhlášení.

7.6. Správa zvláště chráněných území

7.6.1. Správní úřady ve zvláště chráněných území

ZOPK v §75 stanoví orgány ochrany přírody a v dalších ustanoveních jejich působnost, včetně pravomocí ve věci zvláště chráněných území. V teoretické literatuře orgány ochrany přírody se dělí na obecné a speciální. K obecným orgánům patří Ministerstvo životního prostředí, krajské úřady, obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností

Speciálními orgány jsou správy národních parků a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Česká inspekce životního prostředí a též újezdni úřady a Ministerstvo obrany, pokud jde o působnost na území vojenských újezdů.

Spávními úřady (tj. orgány ochrany přírody vykonávajícími správu v ZCHÚ) jsou:

- 1) Správy národních parků - na území NP²⁷⁰
- 2) Agentura ochrany přírody a krajiny ČR podřízená MŽP - na území CHKO, NPR, NPP a ochranných pásem NPR a NPP
- 3) Krajské úřady na území PR, PP a jejich ochranných pásem
- 4) Újezdni úřady - na území vojenských újezdů

Rozsah působnosti správních úřadů je stanoven v §§76 až 79 v podobě taxativních výčtů činností.

7.6.2. Plány péče a zásady péče

Při výkonu státní správy v ZCHÚ orgány ochrany přírody připravují a používají odborné a koncepční dokumenty ochrany přírody. V národních parcích a jejich ochranných pásmech jsou to **zásady péče**, v NPR, PR, NPP, PP, jejich ochranných pásmách a v CHKO - **plány péče**.

---

²⁷⁰ Správa NP Šumava vykonává státní správu též na území CHKO Šumava a Správa NP České Švýcarsko vykonává státní správu též na území CHKO Labské pískovce, Viz §78 odst. 2 ZOPK

Tyto dokumenty navrhuji rámcové zásady péče nebo opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany ve zvláště chráněném území, případně na zabezpečení zvláště chráněného území před nepříznivými vlivy okolí v jeho ochranném pásmu. Nejedná se o předpisy stanovující ochranné podmínky. Plán péče a zásady péče slouží jako podklad pro jiné druhy plánovacích dokumentů a pro rozhodování orgánů ochrany přírody. Pro fyzické ani právnické osoby nejsou závazné. Plány péče se schvalují na období 10 až 15 let, zásady péče - na 15 až 20 let.

Zpracování zajišťuje:

- u plánů péče o NPR, PR, NPP, PP a jejich ochranná pásma orgán ochrany přírody příslušný k vyhlášení zvláště chráněného území,
- u plánů péče o CHKO a zásad péče o NP a jejich ochranná pásma Ministerstvo životního prostředí.

7.6.3. Dozor a kontrola ve zvláště chráněných území

Dozor a kontrolu na úseku ochrany přírody a krajiny v ZCHPÚ vykonávají následující orgány.

Vrchní státní dozor v ochraně přírody a krajiny vykonává Ministerstvo životního prostředí.

Speciální orgán podřízený MŽP - **Česká inspekce životního prostředí**, která vykonává kontrolu dodržování právních předpisů z oblasti ochrany přírody, nařizuje omezení, případně zastavení škodlivé činnosti až do doby odstranění jejich nedostatků a příčin a dále též ukládá právníkům a fyzickým osobám pokuty za porušení povinností při ochraně přírody a krajiny.

Státní dozor též vykonávají obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady ve svém správním obvodu.

Kontrolu dodržování ZOPK a prováděcích předpisů provádí krajské úřady, Agentura a správy NP.

Zvláštním institutem na úseku ochrany přírody je **stráž přírody**. Je jí fyzická osoba z řad zaměstnanců orgánů ochrany přírody nebo dobrovolných spolupracovníků, ustanovená příslušným orgánem ochrany přírody. Posláním stráže přírody je kontrola dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny. V případě bezprostředního ohrožení zájmů chráněných podle části druhé až páté tohoto zákona je strážce přírody oprávněn k pozastavení rušivé činnosti. Stát odpovídá za škodu způsobenou stráží přírody.

7.7. Otázky výkonu vlastnických a jiných práv ve zvláště chráněných územích

7.7.1. Ustanovení o vlastnictví majetku ve zvláště chráněných územích

Základní rámec pro výkon vlastnického práva a práva pohybu a pobytu v ZCHÚ tvoří ustanovení LZPS čl. 11 odst. 3 a 4 a čl. 35 odst. 3 (viz kapitola 7.1.1. této diplomové práce).

ZOPK stanovuje, že ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem. Každý je povinen při užívání přírody a krajiny strpět omezení vyplývající z tohoto zákona (§58 odst. 1). Toto ustanovení se týká výkonu jak vlastnického, tak i jiných práv. Dalším podstatným pro ochranu přírody ustanovením je právo orgánu ochrany přírody zakázat fyzickým a právnickým osobám činnost, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, případně stanovit podmínky pro její výkon (§66).

ZOPK v části šesté upravuje řadu nástrojů přímo se týkajících výkonu vlastnického práva v ZCHÚ, včetně jeho omezení z důvodu ochrany přírody, a to administrativně - právní nástroje, ekonomické, dobrovolné²⁷¹. Podrobnosti stanovených práv a povinností upravují prováděcí předpisy (vyhlášky Ministerstva životního prostředí).

Za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření vlastníku nebo nájemci náleží **finanční náhrada** z prostředků státního rozpočtu, pokud mu vznikne újma (§58).

Za účelem ochrany přírody a krajiny lze v případech stanovených zvláštním předpisem vyvlastnit nemovitost či práva k ní (§60).

Česká republika má **předkupní právo** k nezastavěným pozemkům ležícím mimo zastavěná území obcí na území národních parků, národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a pozemkům souvisejícím s jeskyněmi. Vlastníci těchto pozemků jsou povinni v případě jejich zamýšleného prodeje přednostně nabídnout tyto pozemky ke koupi orgánu ochrany přírody, a to i v případě, že se tyto pozemky nacházejí v předmětných územích jen zčásti.(§61).

---

²⁷¹ Zákon v jiných částech obsahuje též koncepční a sankční nástroje, které v rámci této práce nerozebírám.

7.7.2. Právo pohybu a pobytu ve zvláště chráněných území

Právo svobodného pohybu a pobytu obecně je stanoveno LZPS v čl. 14 odst. 1. Na základě ustanovení čl. 14 odst 3 a též §58 odst. 1 tyto svobody mohou být omezeny způsobem stanoveným v ZOPK, jestliže je to nevyhnutelné z důvodu ochrany přírody.

ZOPK obsahuje několik norem, které upravují pohyb a pobyt v ZCHÚ. Klíčovým jsou v tomto smyslu ustanovení §64, podle něhož hrozí-li poškození území v NP, NPR, NPP a v první zóně CHKO nebo poškození jeskyně, zejména nadměrnou návštěvností, může orgán ochrany přírody po projednání s dotčenými obcemi omezit nebo zakázat přístup veřejnosti do těchto území nebo jejich částí. Zakaz či omezení vstupu musí být řádně vyznačeny na všech přístupových cestách a vhodným způsobem i na jiných místech v terénu.

Příslušná ustanovení obsahuje též §62, stanovující právo pracovníků všech orgánů ochrany přírody vstupovat v nezbytných případech na cizí pozemky při plnění úkolů vyplývajících z právních předpisů na úseku ochrany přírody a krajiny.

Zákon též zakotvuje právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, pokud tím osoba nezpůsobí škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahuje-li do práv na ochranu osobnosti či sousedských práv (§63).

8. KOMPARACE A ZÁVĚRY

Cílem této diplomové práce bylo vypracování přehledu právní úpravy zvláště chráněných území v Ruské federaci a porovnání s českou legislativou. Výzkum byl zaměřen nikoliv na jednotlivé kategorie, nýbrž na celé systémy národních zvláště chráněných území.

V první fázi jsem krátce popsala historický vývoj zvláštní územní ochrany v obou zemích a rozebrala několik obecných pojmů z oblasti práva životního prostředí a ochrany přírody, které jsou základem regulace příslušné oblasti. Ukázalo se, že právní systémy mají většinou podobně pojaté základní termíny, které se mohou lišit nepodstatně svým rozsahem, a toto zjištění bylo předpokladem pro další výzkum.

Dále byla v práci předložena mezinárodně uznávaná klasifikace chráněných území IUCN (Mezinárodního svazu ochrany přírody) jako informativní zdroj a měřítko pro následující porovnání příslušných národních kategorií.

Práce zkoumá okruh a charakteristiky relevantních právních předpisů, pojem a kritéria vyhlášení zvláště chráněných území, seznam a definice jednotlivých národních kategorií. Zaměřila jsem se též na otázky vyhlášení a zrušení zvláště chráněných území, ochranné podmínky, výkon správy a výkon vlastnických či jiných práv ve zvláště chráněných území. Na základě této analýzy následuje porovnání právních úprav České republiky a Ruské federace.

V obou státech jsou všechny národní kategorie zvláště chráněných území upraveny souhrnně: v České republice ve třetí části zákona o ochraně přírody a krajiny, v Ruské federaci ve zvláštním federálním zákoně o zvláště chráněných přírodních území. V Ruské federaci vzhledem k federativnímu uspořádání mohou subjekty RF přijímat regionální zákony o zvláště chráněných území. Ústavou RF jsou vymezeny sdílené zákonodárné pravomoci RF a subjektů RF na tomto úseku.

Tematicky relevantní ústavněprávní základy ochrany přírody jsou upraveny v zásadě podobně, ale liší se rozsahem. Vhodným doporučením je podle mého názoru ústavně zakotvit v RF odpovědnost státu za příznivý stav životního prostředí jako doplnění ustanovení Ústavy RF, které ukládá povinnost neurčitému okruhu subjektů ("každému") chránit přírodu a životní prostředí a pečlivě střežit přírodní bohatství. Dále je v Ústavě RF též třeba uznat zájem ochrany životního prostředí a přírody za primární nebo minimálně za rovný jiným veřejným zájmům, pro jejichž realizace lze zákonem omezit vlastnické právo a jiná práva.

Pro Českou republiku by byla inspirací ustanovení Ústavy RF o právech osob na pravdivé informace.

Ruský zákon o zvláště chráněných územích upravuje tato území cíleně, ale ne komplexně. K některým otázkám se zákon nevyjadřuje, jako například k postupu při zřizování a zrušení ZCHPÚ a k regulativním nástrojům (plány péče apod.). Jiné oblasti zákon upravuje způsobem, který vyžaduje složitou interpretaci prováděcích právních předpisů (ochranné podmínky nebo pravomoci státních orgánů). Celkem se zákon vyznačuje nesystémovostí, nejednotností, neúplností právní úpravy a nedokonalostí legislativní techniky (nejasné normy, opakující se dikce atd.).

V České republice jsou zvláště chráněná území upravena v komplexním zákoně o ochraně přírody a krajiny spolu s jinými formami a společnými instituty ochrany přírody a krajiny. V tomto smyslu je celková úprava ZCHÚ ucelenější, není roztržena do jednotlivých právních předpisů.

Po novele legislativy budou od června 2017 národní parky a jejich ochranné podmínky včetně bližších vyhlášení přímo v textu zákona a jeho přílohách, což přispívá k systémovosti v přístupech ochrany přírody a krajiny. Zákon podrobně stanoví okruh a pravomoci kompetentních státních orgánů, ochranné podmínky ZCHÚ, postup vyhlášení a důvody zrušení. Zákon obsahuje zvláštní instituty ochrany, například smluvní ochranu §39 a přechodně chráněné plochy.

Z předešlých kapitol vyplývá, že je právní úprava zvláště chráněných území v České republice jasná, systémová, podrobná a v nutných případech počítá s prioritou ochrany přírody a jejím upřednostněním před soukromými zájmy. Střety veřejných zájmů jednoznačně neřeší.

System zvláště chráněných území RF se skládá ze základních národních kategorií s federálním a regionálním významem a dalších kategorií s regionálním a místním významem, stanovených subjekty RF.

Národní kategorie ZCHPÚ v RF tvoří jako celek účinnou formu zvláštní územní ochrany a pokrývají různé potřeby ochrany přírody a krajiny. Jednotlivé kategorie ale vyžadují posílení jejich režimu ochrany. Jedná se hlavně o první národní kategorii – státní přísně chráněné přírodní rezervace, kde novely zákona postupně snižují stupeň přísnosti ochrany. Přispívá k tomu též moderní tendence rozvoje turismu, byť i poznávacího, ve zvláště chráněných územích, jejichž primárním účelem je zachovávat přírodu v původním stavu.

Přestože národní seznam RF obsahuje pouze šest kategorií, jedná se de facto o jedenáct samostatných položek. Ruský zákon totiž do jedné kategorie v některých

případech zařazuje dvě území. Například kategorie státní přírodní rezervace se skládá ze státní přírodní rezervace s federálním významem a státní přírodní rezervace s regionálním významem, jinak řečeno "národní" přírodní rezervace a přírodní rezervace.

Český systém národních kategorií ZCHÚ, stejně jako ten ruský, tvoří kostru ochrany přírody a krajiny země, na kterou navazují jiné formy územní ochrany, včetně soustavy Natura 2000 nebo prvků obecné ochrany. Seznam zvláště chráněných území je uzavřený a obsahuje kategorie národní park, chráněná krajinná oblast, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památka a přírodní památka.

Některé, zejména regionální, kategorie v RF odpovídají institutům obecné ochrany v České republice: přírodní parky, významné krajinné prvky, botanické zahrady a dendrologické parky. Poslední z výčtu nejsou v České republice upraveny zvláštními předpisy vůbec.

Ruská legislativa nerozlišuje velkoplošná a maloplošná ZCHPÚ a nestanovuje přibližnou nebo minimální rozlohu ZCHPÚ. Rozhodujícím kritériím je teritoriální význam ZCHPÚ: federální, regionální nebo místní. To je opodstatněno mimo jiné i z hlediska federativního uspořádání Ruska.

V obou právních úpravách jsou první dvě kategorie ze seznamů kategorií ZCHÚ jsou upraveny podrobněji než ostatní. Jedná se o státní přísně chráněné přírodní rezervace a národní parky v RF, a národní parky a chráněné krajinné oblasti v ČR.

Právní úpravy jen výjimečně řeší otázky souběhu různých forem zvláštní ochrany. Zákon v RF zakazuje umístění státních přírodních rezervací na území státních přísně chráněných přírodních rezervací ("*заказник*" a "*заповедник*"). Dále je v RF legislativně ukotven souběh národní kategorie státní přísně chráněná přírodní rezervace a mezinárodní kategorie biosférická rezervace zakotvením v seznamu kategorií státních přísně chráněných přírodních biosférických rezervací.

V České republice se oproti tomu pojem biosférická rezervace v legislativě neobjevuje. Avšak i v Rusku samotný režim a postavení biosférické rezervace není v zákoně upraven a řídí se zvláštním prováděcím předpisem o konkrétním ZCHPÚ. V Ruské aplikaci mezinárodní biosférické rezervace se objevuje specifický institut – biosférický polygon, tj. území zřízené v hranicích státních přísně chráněných přírodních rezervací nebo na přilehlých území za účelem plnění funkcí biosférických rezervací.

Pokud bychom porovnávali národní kategorie zvláště chráněných území obou zemí, lze obecně zpozorovat následující korelace. Podle předmětu ochrany státním přísně chráněným přírodním rezervacím v Rusku odpovídá česká kategorie národní přírodní rezervace nebo přírodní zóna národních parků. Národní parky RF a ČR mají v

zásadě podobný předmět ochrany, účel či poslání. Přírodním parkům RF jako ZCHÚ s regionálním významem a zpravidla menší rozlohou, než mají národní parky, by mohly přibližně odpovídat přírodní rezervace v ČR a přírodní parky chráněné v rámci obecné ochrany. Státní přírodní rezervace RF, převážně s komplexním profilem, by mohly odpovídat národním přírodním rezervacím a přírodním rezervacím v ČR. Přírodní památky obou zemí se obecně shodují. Federálním přírodním památkám RF odpovídají národní přírodní památky ČR a regionálním přírodním památkám RF odpovídají přírodní památky ČR. Dendrologické parky a botanické zahrady nejsou zastoupeny v českém seznamu zvláště chráněných území. Ochrana harmonické krajiny se jako primární cíl v ruských kategoriích ZCHÚ nevyskytuje. Na úrovni konkrétních ZCHÚ mohou být značné odlišnosti.

Česká úprava režimu zvláštní ochrany explicitně rozlišuje 2 typy ochranných podmínek. Základní ochranné podmínky stanovuje zákon pro celou kategorii, bližší ochranné podmínky stanovují zřizovací předpisy pro konkrétní území (s výjimkou nově upravených novelou zákona národních parků). Podobný způsob úpravy režimu zvláštní ochrany je zaveden i v Ruské legislativě, ale nesystémově.

Český zákon kombinuje dva přístupy regulace režimu ochrany. V rámci prvního přístupu zákon stanovuje v základních, resp. i v bližších ochranných podmínkách taxativní výčet zákazů a dovoluje udělovat z něho výjimky *ex actu*, také stanovuje seznam povolených činností se souhlasem orgánů ochrany přírody, tedy též *ex actu*. V rámci druhého přístupu, který se realizuje při regulaci diferenciovaného režimu, zákon stanovuje pro jednotlivé vnitřní zóny obecný zákaz zásahů (které jsou v rozporu s cílem ochrany příslušné zóny), z něhož potom *ex lege* povoluje výjimky – opatření. Ruská právní úprava více využívá druhý přístup a to nejen pro vnitřní zónaci.

Český zákon na rozdíl od ruského podrobně a zároveň systémově upravuje postup vyhlášení ZCHÚ (počínaje záměrem na vyhlášení) a pravomoci příslušných orgánů ochrany přírody. Avšak řešení upravit taxativně všechny pravomoci každého příslušného orgánu přímo v zákoně nepovažují za ideální.

Je pozoruhodné, že se žádné ZCHÚ v RF se nevyhláší zákonem. Nejvyšší úrovní zřizovacích orgánů je vláda RF. Dokonce zákon nevyklučuje možnost zřízení národních parků právním předpisem nenormativního charakteru, což se v praxi i stávalo.

Česká a ruská právní úprava ochrany přírody na úseku zvláště chráněných území disponují **shodnými mechanismy a instituty** z hlediska účelu. Jsou to mj.:

- Státní katastr zvláště chráněných území RF a Ústřední seznam ochrany přírody ČR,

- zónace území,
- delegování pravomocí federálních orgánů RF a výkon pravomocí v přenesené působnosti orgánů veřejné správy ČR,
- ekologická expertiza a komplexní hodnocení v RF a hodnocení vlivu na životní prostředí v ČR,
- označování, loga, emblémy ZCHÚ,
- státní inspektoři v oblasti ochrany životního prostředí a stráže přírody,
- státní dozor,
- poplatky za vstup, vjezd, pohyb, setrvávání atd. na území ZCHÚ,
- zákaz, příp. omezení zcizitelnosti,
- zřízení ochranných pásem.

Konkrétní realizace těchto nástrojů a institutů v legislativě se může značně odlišovat.

Existují též zvláštní prvky ochrany přírody a krajiny na úseku ZCHÚ, které se podobají méně nebo mají exkluzivní povahu, a to

V RF:

- Letopis přírody jako vědecko-výzkumný dokument státních přísně chráněných přírodních rezervací,
- profilové zaměření jednotlivých ZCHPÚ, tedy diferenciací celého území v rámci funkční subkategorie – u státních přírodních rezervací RF,
- vyčlenění a úprava kategorie "pozemky zvláště chráněných území a objektů" v pozemkovém právu RF, jako dodatečný nástroj zajištění ochrany ZCHPÚ,
- samostatná působnost orgánů místní samosprávy v RF ve věci vyhlášení ZCHÚ,
- ochrana biodiverzity rostlinných druhů *ex situ* v rámci kategorie zvláště chráněných území (v dendrologických parcích a botanických zahradách).

v ČR:

- Návštěvní řád národního parku,
- speciální centrální orgán, vykonávající státní správu v ZCHÚ (Agentura ochrany přírody a krajiny) v ČR²⁷².

Nástroje, které se liší měřítkem nebo oblastí aplikace:

---

²⁷² Obdobný orgán je zřízen na úrovni některých regionů RF pro regionální a místní ZCHPÚ.

- Konzultační a poradní orgán: Rada národního parku (tedy konkrétního ZCHÚ) a Asociace ředitelů státních přísně chráněných přírodních rezervací a národních parků
- koncepční nástroje: plánování v RF na úrovni sítě ZCHPÚ (Federální a regionální plány zřízení ZCHPÚ) a koncepční dokumenty na úrovni jednotlivých ZCHÚ v ČR (plány a zásady péče o ZCHÚ a o jejich ochranná pásma).

Lze konstatovat, že jak v České republice, tak i v Ruské federaci, jsou zavedeny zvláštní mechanismy ochrany. Podle mého názoru v ČR za pozornost stojí smluvní ochrana a přechodně chráněné plochy, systémovost ustanovení o ochranných podmínkách a o pravomocích orgánů ochrany přírody, průhledná reglementace postupu zřízení zvláště chráněných území. Z ruské právní úpravy lze uvést zakotvení v právu mezinárodních biosférických rezervací, systémový přístup k plánování sítí nových zvláště chráněných území a pravomoci orgánů místní samosprávy ve věci vyhlášení zvláště chráněných území.

9. DOSLOV

Česká republika a Ruská federace mají dlouhé tradice zvláštní ochrany přírody, v rámci kterých zprvu převažoval konzervativní přístup. V současné době oba státy jeví aktivní zájem o ochranu přírody a realizují též ve svých právních úpravách moderní představy o účinných formách ochrany. Jedná se o kombinaci různých přístupů a nástrojů ochrany přírody a krajiny. Aktivní debaty o nutnosti a účinnosti lidských zásahů do obnovy přírody vedou ke vzniku nových kompromisních mechanismů, jako jsou například klidová území národních parků. Paralelně probíhá zapojení zvláště chráněných území do mechanismů trvale udržitelného rozvoje. V Rusku se v rámci této tendence zřizují biosférické polygony státních přísně chráněných přírodních rezervací, aby sloučily ochranu nejcennějších přírodních území s racionálním a přírodu nevyčerpávajícím využíváním zdrojů, které nepoškozuje životní prostředí. To se děje i v Česku v souvislosti s novelou zákona o ochraně přírody a krajiny, která nově definuje poslání národních parků: umožnění využití území k trvale udržitelnému rozvoji. Které z nových mechanismů a nástrojů ochrany přírody a krajiny se ukáží jako účinné záleží na propojenosti s tradičními osvědčenými formami ochrany. Proto je nezbytně důležitá harmonizace celé právní úpravy.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

Brinčuk, Michail. 2011. *Ekologičeskoje pravo*. 1. vyd. Moskva: MPSI. 624 s. ISBN 978-5-9770-0582-1.

Damohorský, Milan a kol. 2007. *Právo životního prostředí*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck. 599 s. ISBN 80-7179-747-2.

Damohorský, Milan. 2016. *Ochrana půdy v právu*. In: České právo životního prostředí. č. 4/2016 (42) ISSN 1213-5542.

Damohorský, Milan. 2016. *Potřebujeme zákon o botanických zahradách?* In: České právo životního prostředí č. 4/2016 (42). ISSN 1213-5542.

Dudley, Nigel. 2013. *Zásady pro používání managementových kategorií chráněných území*. 1. vyd. Praha: Český překlad vydala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci s ÚPOL, NP České Švýcarsko, NP Krkonoše, NP Podyjí a NP Šumava. 108s. ISBN 978-80-87457-72-6.

Hošek, Michael. Kdy je národní park národním parke? Světová kategorizace chráněných území v tuzemské praxi. *Ochrana přírody* č. 2, 2013. str. 25-28

Hošek, Michael. *Zásady pro používání kategorií chráněných území IUCN opět na stole*. Forum ochrany přírody, číslo 1, 2016. Dostupné na <http://casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/zasady-pro-pouzivani-kategorii-chranenych-uzemi-iucn-opet-na-stole>

Jeník, Jan. 1996. *Biosférické rezervace České republiky: příroda a lidé pod záštitou UNESCO*. 1. vyd. Praha: Empora. 160 s. ISBN 80-85779-31-5.

Krever, Vladimír; Stišov, Michail; Onufrěnja, Igor. 2009. *Osobo ochraňajemyje prirodnyje territorii Rossii: sovremennoje sostojanije i perspektivy razvitija*. 1. vyd. Moskva: Orbis-Piktus. 511 s. ISBN – 5-7640-0062-9.

Mlčoch, Svatomír. *Dvacet let zákona na ovhranu přírody a krajiny*. Ochrana přírody, číslo 2, 2012

Moravec, Jan. *Pražské přírodní parky čtvrtstoleté*. Ochrana přírody číslo 2, 2009. Dostupné na <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/prazske-prirodni-parky-ctvrtstoleté/>

Plesník, J. *Ochrana biodiverzity prostřednictvím péče o chráněná území včetně území Natura 2000*. 2015. Sborník z konference vybrané problémy ochrany přírody a krajiny a možnosti nápravy s využitím evropských a národních dotačních programů. Praha: AOPK. Dostupné na <http://www.ochranaprirody.cz/res/archive/253/031580.pdf?seek=1444897194>

Prchalová, Jana. 2010. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000 S komentářem a prováděcími předpisy*. 2. vyd. Praha: Linde. 431 s. ISBN 978-80-7201-806-2.

Protected areas in Russia: legal regulation. An overview of federal laws. Edited by A.S. Shestakov. 2003. Moscow. KMK Scientific press Ltd. pdf. Dostupné <http://www.wwf.ru/resources/publ/book/eng/64>

Shestakov, Alexej. 2003. *Protected areas in Russia: Legal regulation. An Overview of Federal Laws*. 1. vyd. Moscow: KMK Scientific press Ltd. 161 s. ISBN – 5-87317-132-7.

Stejskal, Vojtěch. 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost: právní stav k 1.1.2006*. 1. vyd. Praha: Linde. 591 s. ISBN 80-7201-609-1.

Stejskal, Vojtěch. 2017. *Právní úprava ochrany přírody a krajiny*. Aktualizovaný stav k 14.4.2017. Vyukový text práva ochrany přírody verze duben 2017. pdf

Stejskal, Vojtěch. 2012. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Právnická fakulta. 302 s. ISBN 978-80-87146-65-1.

Stejskal, Vojtěch. 2016. *Zákon o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.) - komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 576 s. ISBN 978-80-7552-229-0.

Štil'mark, Felix. 2014. *Zapovědnoje dělo Rossii: teorie, praktika, istorija. Izbrannyje trudy*. 1. vyd. Moskva: KMK. 511 s. ISBN 978-5-9905832-0-7.

Štil'mark, Felix. 1984. *Zapovědniki i zakazniki*. Moskva: Fizkultura i sport. 144 s.

Internetové zdroje

Oficiální internetový portal právní informace <http://pravo.gov.ru/>

Ministerstvo přírodních zdrojů a ekologie RF <http://www.mnr.gov.ru/>

Oficiální stránky Roku ekologie v RF <http://ecoyear.ru/>

Internetový portal zvláště chráněných přírodních území Zapovědnaja Rossija

<http://news.zapoved.ru/>

Ústava RF <http://www.constitution.ru/>

Portal státních orgánů Čuvašské republiky cap.ru

Ústava ČR <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

<http://www.mnr.gov.ru/news/detail.php?ID=178016> (staženo 2.5.2017 17:15:37)

<http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame> (staženo 3.2017 12:15:55)

<http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Russian%20Federation> (staženo 3.5.2017 14:18:37)

<http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Czech%20Republic> (staženo 3.5.2017 15:11:47)

<http://www.czp.cuni.cz/czp/index.php/cz/archiv-aktualit/378-predstaveni-noveho-vedeckekeho-konceptu-qplanetarni-mezeq> (staženo 3.5.2017 16:19:12)

<http://www.ochranaprirody.cz/res/archive/253/031580.pdf?seek=1444897194> (staženo 3.5.2017 17:09:41)

<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/mezinarodni-ochrana-prirody/lazovskij-zapovednik-a-ochrana-prirody-na-ruskem-dalnem-vychode/> (staženo 3.5.2017 17:11:14)

<https://www.protectedplanet.net/> (staženo 3.5.2017 17:44:06)

<http://www.sumava21.cz/docs/planeta2001-05.pdf> (staženo 3.5.2017 17:59:30)

<http://casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/zasady-pro-pouzivani-kategorii-chranenych-uzemi-iucn-opet-na-stole> (staženo 3.5.2017 18:13:36)

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/rusko/index.html (staženo 3.5.2017 18:39:02)

<https://www.baikal-daily.ru/blog/77/100322/> (staženo 3.5.2017 19:00:24)

<http://oopt.info/index.php?oopt=1218> (staženo 3.5.2017 19:07:55)

<http://www.mnr.gov.ru/gosdoklad-eco-2015/bio.html> (staženo 3.5.2017 19:42:45)

<http://dokipedia.ru/document/5209976> (staženo 3.5.2017 19:47:09)

<http://mnr.gov.ru/news/detail.php?ID=143468> (staženo 3.5.2017 20:51:07)

<http://news.zapoved.ru/turizm/> (staženo 4.5.2017 09:06:17)

<http://www.forestforum.ru/viewtopic.php?t=19579> (staženo 4.5.2017 10:21:08)

http://gov.cap.ru/Default.aspx?gov_id=642 (staženo 4.5.2017 10:24:03)

<http://www.enviweb.cz/eslovník/540> (staženo 4.5.2017 10:38:56)

<https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7197> (staženo 4.5.2017 11:45:43)

<http://www.biodiversity.ru/publications/books/popov/p3.html> (staženo 4.5.2017 11:49:00)

<https://www.zonazakona.ru/law/comments/48/> (staženo 4.5.2017 11:49:34)

<http://nurgush.org/conservation/regulation/> (staženo 4.5.2017 11:49:51)

http://gov.cap.ru/Structure.aspx?gov_id=4 (staženo 4.5.2017 11:49:57)

<http://regulation.gov.ru/Projects#npa=56055> (staženo 4.5.2017 11:50:59)

<http://www.mnr.gov.ru/mnr/oopt/> (staženo 4.5.2017 11:52:21)

<http://news.zapoved.ru/associacia/> (staženo 4.5.2017 11:53:43)

<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/prazske-prirodni-parky-ctvrtstolete/> (staženo 4.5.2017 12:02:04)

<http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame> (staženo 4.5.2017 12:06:10)

<http://casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/zasady-pro-pouzivani-kategorii-chranenych-uzemi-iucn-opet-na-stole> (staženo 4.5.2017 12:25:19)

<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/prazske-prirodni-parky-ctvrtstolete/> (staženo 4.5.2017 14:40:13)

Právní předpisy

Ekologický zákoník republiky Tatarstán.

Federální zákon č. 7-FZ, *o ochraně životního prostředí*, ze dne 10.01.2002.

Federální zákon č. 26-FZ, *o přírodních léčivých zdrojích, léčebných lázních a lázeňských místech*, ze dne 23.02.1995.

Federální zákon č. 33-FZ, *o zvláště chráněných přírodních územích*, ze dne 14.03.1995.

Federální zákon č. 49-FZ, *o tradičních územích původních malopočetných národů Severu, Sibiře a Dalního východu RF*, ze dne 7.5.2001.

Federální zákon č. 94-FZ, *o ochraně jezera Bajkal*, ze dne 1.5.1999.

Federální zákon č. 131-FZ, *o zásadách místní samosprávy v RF*, ze dne 06.10.2003.

Federální zákon č. 174-FZ, *o ekologické expertize*, ze dne 23.11.1995.

Federální zákon č. 254-FZ, ze dne 3.7.2016.

Federální zákon č. 406-FZ, *o zvláště chráněných přírodních územích*, ze dne 28.12.2013.

Listina základních práv a svobod, ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Nářízení vlády Čuvašské republiky č. 45, *o národním přírodním parku*, ze dne 9.3.1993.

Nářízení vlády Čuvašské republiky č. 370, ze dne 21.10.2015.

Nářízení Federální služby technické regulace a metrologie, č. 14, ze dne 31.01.2014.

Nářízení Gosstandarta SSSR č. 699, *o schválení systému standardů v oblasti ochrany přírody a zkvalitnění využívání přírodních zdrojů*, ze dne 25.03.1976.

Nářízení Moskvy č. 743-PP, *schvalující Pravidla zřízení, péče a ochrany veřejné zeleně a přírodních společenstev*, ze dne 10.9.2002.

Nářízení vlády republiky Baškortastán č. 90, ze dne 24.3.2015.

Nářízení vlády republiky Marij El č. 756, ze dne 31.12.2015.

Nariadení vlády RF č. 48, *o štátních prísne chránených prírodných rezerváciách*, ze dne 18.12.1991.

Nariadení vlády RF č. 138, *o schválení Pravidel zřízení ochranných zon jednotlivých kategorií zvláště chráněných území, stanovení jejich hranic, určení ochranného režimu a režimu využívání pozemků a vodních objektů v hranicích těchto zon*, ze dne 19.2.2015.

Nariadení vlády RF č. 225, ze dne 18.02.1998.

Nariadení Vlády RF č. 400, ze dne 30.7.2004.

Nariadení vlády RF č. 588, *o zřízení národního přírodního parku v Čuvašské republice*, ze dne 20.6.1993.

Nariadení Vlády RF č. 769, *o národních přírodních parcích*, ze dne 10.08.1993.

Nariadení Vlády RF č. 1219, *o Ministerstvu přírodních zdrojů a ekologie RF*, ze dne 11.11.2015.

Nariadení Vlády RF č. 1297, *o vyhlášení štátního přírodního zapovědníku «Prisurskij»*, ze dne 27.12.1995.

Nariadení Vlády RF č. 1391, *o štátním dozoru v oblasti ochrany a využívání zvláště chráněných přírodních území federálního významu*, ze dne 24.12.2012.

Návrh federálního zákona č. 83224-Z, *o ochraně půdy*, ze dne 20.12.2002.

Pozemkový zákoník RF.

Příkaz Ministerstva ekologie RF č. 20, *o schválení typových dokumentů štátních přírodních rezervací a přírodních památek*, ze dne 16.1.1996.

Příkaz Ministerstva ekologie RF č. 69, *o Pravidlech vedení štátního katastru zvláště chráněných přírodních území*, ze dne 19.03.2012.

Příkaz Ministerstva ekologie RF č. 20, *o schválení dokumentů štátních přírodních rezervací a přírodních památek*, ze dne 16.1.1996.

Příkaz Prezidenta RF č. 7, *o vyhlášení v RF Roku ekologie*, ze dne 5.1.2016.

Příkaz Prezidenta RF č. 405, ze dne 12.8.2016.

Příkaz Prezidenta RF č. 453, ze dne 03.09.2016.

Příkaz Prezidenta RF č. 392, *o vyhlášení roku 2017 Rokem zvláště chráněných přírodních území v Ruské federaci*, ze dne 1.8.2015.

Příkaz Prezidenta RF č. 1155, *o zvláště chráněných přírodních území*, ze dne 2.10.1992.

Příkaz Státního Komitету pro výstavbu a bytové komunální hospodářství č. 153, ze dne 15.12.1999.

Rozhodnutí vlády RF č. 725-r, ze dne 23.5.2001.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí České republiky č.134/1999 Sb. obsahující český překlad textu Úmluvy o biologické rozmanitosti

Usnesení Nejvyššího soudu RF č. GKPIO3-1225, ze dne 22.1.2004.

Usnesení Vlády RF č. 821-r, *O vyhlášení národního parku «Russkaja Arktika»*, ze dne 15.06.2009.

Usnesení Vlády RF č. 1082-p, ze dne 2.6.2016.

Usnesení Vlády RF č. 2055, *o seznamu zvláště chráněných přírodních území nacházejících se v působnosti Ministerstvo ekologie RF*, ze dne 31.12.2008.

Usnesení Vlády RF č. 2322-r, ze dne 22.12.2011.

Ústava České republiky

Ústava Čuvašské republiky.

Ústava republiky Tatarstán.

Ústava Ruské federace.

Ústavní zákon č. 2-FKZ, *o Vládě Ruské federace*, ze dne 17.12.1997.

Zákon č. 17/1992 Sb., *o životním prostředí*, ze dne 5.12.1991.

Zákona č. 114/1992 Sb., *o ochraně přírody a krajiny*.

Zákon č. 123/2017, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., *o ochraně přírody a krajiny*, ze dne 20.4.2017, ve znění pozdějších předpisů

Zákon Čuvašské republiky č. 5, *o zvláště chráněných přírodních území Čuvašské republiky*, ze dne 15.4.1996.

Zákon Nižněnovgorodské oblasti č. 98-Z, *o zvláště chráněných přírodních území v Nižněnovgorodské oblasti*, ze dne 08.08.2008.

Zákon RSFSR č. 2060-1, *o ochraně životního prostředí*, ze dne 19.12.1991.

Vodní zákoník.

Пřílohy

Пříлоha č. 1: Logo Roku ekologie v Rusku

Пříloha č. 2: Federální zákon RF o zvláště chráněných přírodních území

**Federální zákon č. 33-FZ, o zvláště chráněných přírodních území,
ze dne 14. března 1995, v platném znění**

Федеральный закон от 14 марта 1995 г. N 33-ФЗ "Об особо охраняемых природных территориях"

С изменениями и дополнениями от:

30 декабря 2001 г., 22 августа, 29 декабря 2004 г., 9 мая 2005 г., 4 декабря 2006 г., 23 марта, 10 мая 2007 г., 14, 23 июля, 3, 30 декабря 2008 г., 27 декабря 2009 г., 18 июля, 21, 30 ноября 2011 г., 25 июня 2012 г., 28 декабря 2013 г., 12 марта, 23 июня, 14 октября, 24 ноября, 31 декабря 2014 г., 13 июля 2015 г., 3 июля, 28 декабря 2016 г.

Принят Государственной Думой 15 февраля 1995 года

Особо охраняемые природные территории - участки земли, водной поверхности и воздушного пространства над ними, где располагаются природные комплексы и объекты, которые имеют особое природоохранное, научное, культурное, эстетическое, рекреационное и оздоровительное значение, которые изъяты решениями органов государственной власти полностью или частично из хозяйственного использования и для которых установлен режим особой охраны.

Особо охраняемые природные территории относятся к объектам общенационального достояния.

Настоящий Федеральный закон регулирует отношения в области организации, охраны и использования особо охраняемых природных территорий в целях сохранения уникальных и типичных природных комплексов и объектов, достопримечательных природных образований, объектов растительного и животного мира, их генетического фонда, изучения естественных процессов в биосфере и контроля за изменением ее состояния, экологического воспитания населения.

Раздел I. Общие положения

Статья 1. Законодательство Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях

1. Законодательство Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях основывается на соответствующих положениях Конституции Российской Федерации и состоит из настоящего Федерального закона, принимаемых в соответствии с ним других законов и иных нормативных правовых актов Российской Федерации, а также законов и иных нормативных правовых актов субъектов Российской Федерации.

2. Отношения, возникающие при пользовании землями, водными, лесными и иными природными ресурсами особо охраняемых природных территорий, регулируются соответствующим законодательством Российской Федерации и законодательством субъектов Российской Федерации.

3. Имущественные отношения в области использования и охраны особо охраняемых природных территорий регулируются гражданским законодательством, если иное не предусмотрено настоящим Федеральным законом.

Статья 2. Категории особо охраняемых природных территорий, особенности их создания и развития

1. При принятии решений о создании особо охраняемых природных территорий учитывается:

а) значение соответствующей территории для сохранения биологического разнообразия, в том числе редких, находящихся под угрозой исчезновения и ценных в хозяйственном и научном отношении объектов растительного и животного мира и среды их обитания;

б) наличие в границах соответствующей территории участков природных ландшафтов и культурных ландшафтов, представляющих собой особую эстетическую, научную и культурную ценность;

в) наличие в границах соответствующей территории геологических, минералогических и палеонтологических объектов, представляющих собой особую научную, культурную и эстетическую ценность;

г) наличие в границах соответствующей территории уникальных природных комплексов и объектов, в том числе одиночных природных объектов, представляющих собой особую научную, культурную и эстетическую ценность.

2. С учетом особенностей режима особо охраняемых природных территорий различаются следующие категории указанных территорий:

а) государственные природные заповедники, в том числе биосферные заповедники;

б) национальные парки;

в) природные парки;

г) государственные природные заказники;

д) памятники природы;

е) дендрологические парки и ботанические сады.

3. Законами субъектов Российской Федерации могут устанавливаться и иные категории особо охраняемых природных территорий регионального и местного значения.

4. Особо охраняемые природные территории могут иметь федеральное, региональное или местное значение и находиться в ведении соответственно федеральных органов исполнительной власти, органов исполнительной власти субъектов Российской Федерации и органов местного самоуправления, а в случаях, предусмотренных статьей 28 настоящего Федерального закона, также в ведении государственных научных организаций и государственных образовательных организаций высшего образования.

5. Государственные природные заповедники и национальные парки относятся к особо охраняемым природным территориям федерального значения. Государственные природные заказники, памятники природы, дендрологические парки и ботанические сады могут быть отнесены к особо охраняемым природным территориям федерального значения или особо охраняемым природным территориям регионального значения. Природные парки относятся к особо охраняемым природным территориям регионального значения.

6. Органы государственной власти субъектов Российской Федерации согласовывают решения о создании особо охраняемых природных территорий регионального значения, об изменении режима их особой охраны с:

а) уполномоченным федеральным органом исполнительной власти в области охраны окружающей среды;

б) федеральными органами исполнительной власти в области обороны страны и безопасности государства, если предполагается, что в границах особо охраняемых природных территорий будут находиться земли и другие природные ресурсы, предоставленные для нужд Вооруженных Сил Российской Федерации, других войск, воинских формирований и органов.

7. Субъекты Российской Федерации вправе осуществлять софинансирование исполнения расходных обязательств Российской Федерации, возникающих при выполнении полномочий, связанных с созданием и развитием особо охраняемых природных территорий федерального значения, из бюджетов субъектов Российской Федерации в соответствии с бюджетным законодательством Российской Федерации.

8. Органы местного самоуправления создают особо охраняемые природные территории местного значения на земельных участках, находящихся в собственности соответствующего муниципального образования. В случае, если создаваемая особо охраняемая природная территория будет занимать более чем пять процентов от общей площади земельных участков, находящихся в собственности муниципального образования, решение о создании особо охраняемой природной территории орган местного самоуправления согласовывает с органом государственной власти соответствующего субъекта Российской Федерации.

9. Органы местного самоуправления решают предусмотренные Федеральным законом "Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации" вопросы использования, охраны, защиты, воспроизводства лесов особо охраняемых природных территорий, расположенных в границах населенных пунктов поселения, городского округа, в соответствии с положениями о соответствующих особо охраняемых природных территориях.

10. Для предотвращения неблагоприятных антропогенных воздействий на государственные природные заповедники, национальные парки, природные парки и памятники природы на прилегающих к ним земельных участках и водных объектах создаются охранные зоны. Порядок создания охранных зон и установления их границ, определения режима охраны и использования земельных участков и водных объектов в границах охранных зон устанавливается Правительством Российской Федерации. Режим охраны и использования земельных участков и водных объектов в границах охранной зоны устанавливается положением о соответствующей охранной зоне, которое утверждено органом государственной власти, принимающим решение о ее создании.

11. Решения о создании охранных зон и об установлении их границ принимаются в отношении:

а) охранных зон государственных природных заповедников, национальных парков и памятников природы федерального значения федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого находятся указанные особо охраняемые природные территории;

б) охранных зон природных парков и памятников природы регионального значения высшим должностным лицом субъекта Российской Федерации (руководителем высшего исполнительного органа государственной власти субъекта Российской Федерации).

Статья 2.1. Передача осуществления полномочий федеральных органов исполнительной власти в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий органам исполнительной власти субъектов Российской Федерации

Полномочия федеральных органов исполнительной власти в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий могут передаваться для осуществления органам исполнительной власти субъектов Российской Федерации постановлениями Правительства Российской Федерации в порядке, установленном Федеральным законом от 6 октября 1999 года N 184-ФЗ "Об общих принципах организации законодательных (представительных) и исполнительных органов государственной власти субъектов Российской Федерации".

Статья 3. Утратила силу.

Статья 4. Государственный кадастр особо охраняемых природных территорий

Государственный кадастр особо охраняемых природных территорий включает в себя сведения о статусе этих территорий, об их географическом положении и границах, режиме особой охраны этих территорий, природопользователях, эколого-просветительской, научной, экономической, исторической и культурной ценности.

Государственный кадастр особо охраняемых природных территорий ведется в целях оценки состояния природно-заповедного фонда, определения перспектив развития сети данных территорий, повышения эффективности государственного надзора в области охраны и использования особо охраняемых природных

территорий, а также учета данных территорий при планировании социально-экономического развития регионов.

Порядок ведения государственного кадастра особо охраняемых природных территорий устанавливается уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти.

Статья 5. Участие граждан, а также общественных объединений и некоммерческих организаций, осуществляющих деятельность в области охраны окружающей среды, в организации, охране и использовании особо охраняемых природных территорий

Граждане, а также общественные объединения и некоммерческие организации, осуществляющие деятельность в области охраны окружающей среды, вправе оказывать содействие органам государственной власти Российской Федерации, органам государственной власти субъектов Российской Федерации, органам местного самоуправления в осуществлении мероприятий по организации, охране и использованию особо охраняемых природных территорий. При осуществлении этих мероприятий органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти субъектов Российской Федерации, органы местного самоуправления учитывают предложения граждан, а также общественных объединений и некоммерческих организаций, осуществляющих деятельность в области охраны окружающей среды.

Раздел II. Государственные природные заповедники

Статья 6. Общие положения о государственных природных заповедниках

1. Государственные природные заповедники относятся к особо охраняемым природным территориям федерального значения. В границах государственных природных заповедников природная среда сохраняется в естественном состоянии и полностью запрещается экономическая и иная деятельность, за исключением случаев, предусмотренных настоящим Федеральным законом.

2. Природные ресурсы и недвижимое имущество, расположенные в границах государственных природных заповедников, являются федеральной собственностью и изымаются из гражданского оборота, если иное не предусмотрено федеральными законами.

3. Положение о государственном природном заповеднике утверждается федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого он находится.

Статья 7. Задачи государственных природных заповедников

На государственные природные заповедники возлагаются следующие задачи:

а) осуществление охраны природных территорий в целях сохранения биологического разнообразия и поддержания в естественном состоянии охраняемых природных комплексов и объектов;

б) организация и проведение научных исследований, включая ведение Летописи природы;

Информация об изменениях:

в) осуществление государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды);

г) экологическое просвещение и развитие познавательного туризма;

д) утратил силу;

е) содействие в подготовке научных кадров и специалистов в области охраны окружающей среды.

Статья 8. Порядок образования государственных природных заповедников

1. Государственный природный заповедник учреждается постановлением Правительства Российской Федерации, принимаемым по представлению федерального органа исполнительной власти в области охраны окружающей среды. Расширение территории государственного природного заповедника производится в том же порядке.

2. Утратил силу.

3. Утратил силу.

4. Утратил силу.

Статья 9. Режим особой охраны территорий государственных природных заповедников

1. На территории государственного природного заповедника запрещается любая деятельность, противоречащая задачам государственного природного заповедника и режиму особой охраны его территории, установленному в положении о данном государственном природном заповеднике.

На территориях государственных природных заповедников запрещается интродукция живых организмов в целях их акклиматизации.

2. На территориях государственных природных заповедников допускаются мероприятия и деятельность, направленные на:

а) сохранение в естественном состоянии природных комплексов, восстановление и предотвращение изменений природных комплексов и их компонентов в результате антропогенного воздействия;

б) поддержание условий, обеспечивающих санитарную и противопожарную безопасность;

в) предотвращение условий, способных вызвать стихийные бедствия, угрожающие жизни людей и населенным пунктам;

г) осуществление государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды);

д) выполнение научно-исследовательских задач;

е) ведение эколого-просветительской работы и развитие познавательного туризма;

ж) осуществление государственного надзора в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий.

3. В государственных природных заповедниках могут выделяться участки, на которых исключается всякое вмешательство человека в природные процессы.

Размеры этих участков определяются исходя из необходимости сохранения всего природного комплекса в естественном состоянии.

4. На специально выделенных участках частичного хозяйственного использования, не включающих особо ценные экологические системы и объекты, ради сохранения которых создавался государственный природный заповедник, допускается деятельность, которая направлена на обеспечение функционирования государственного природного заповедника и жизнедеятельности граждан, проживающих на его территории, и осуществляется в соответствии с утвержденным индивидуальным положением о данном государственном природном заповеднике.

5. Пребывание на территориях государственных природных заповедников физических лиц, не являющихся работниками федеральных государственных бюджетных учреждений, осуществляющих управление государственными природными заповедниками, должностными лицами федерального органа исполнительной власти, в ведении которого находятся государственные природные заповедники, допускается только при наличии разрешения федеральных государственных бюджетных учреждений, осуществляющих управление государственными природными заповедниками, или федерального

органа исполнительной власти, в ведении которого находятся государственные природные заповедники.

За посещение физическими лицами территорий государственных природных заповедников в целях познавательного туризма федеральными государственными бюджетными учреждениями, осуществляющими управление государственными природными заповедниками, взимается плата, порядок определения которой устанавливается федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого находятся государственные природные заповедники.

Статья 10. Государственные природные биосферные заповедники

1. Статус государственных природных биосферных заповедников имеют государственные природные заповедники, которые входят в международную систему биосферных резерватов.

2. К территориям государственных природных биосферных заповедников в целях проведения научных исследований, государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды), а также апробирования и внедрения методов рационального природопользования, не разрушающих окружающую среду и не истощающих биологические ресурсы, могут быть присоединены территории биосферных полигонов, в том числе с дифференцированным режимом особой охраны и использования. В соответствии с решениями Правительства Российской Федерации биосферные полигоны могут быть созданы на части территории государственных природных заповедников.

3. Конкретный режим особой охраны территорий биосферного полигона устанавливается в соответствии с положением о государственном природном биосферном заповеднике, утверждаемым государственными органами, в ведении которых находятся государственные природные биосферные заповедники.

4. На специально выделенных федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого находится государственный природный биосферный заповедник, участках биосферного полигона государственного природного биосферного заповедника для обеспечения предусмотренных положением об этом полигоне видов деятельности, развития познавательного туризма, физической культуры и спорта допускается размещение объектов капитального строительства и связанных с ними объектов инфраструктуры, перечень которых устанавливается Правительством Российской Федерации для каждого биосферного полигона государственного природного биосферного заповедника.

5. Земельные участки, необходимые для осуществления деятельности, указанной в пункте 4 настоящей статьи, могут предоставляться гражданам, юридическим лицам в аренду в соответствии с земельным законодательством.

Порядок подготовки и заключения договоров аренды земельных участков, расположенных в границах специально выделенных федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого находится государственный природный биосферный заповедник, участков биосферного полигона государственного природного биосферного заповедника, устанавливается уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти.

Статья 11. Управление государственными природными заповедниками

1. Управление государственными природными заповедниками осуществляется федеральными государственными бюджетными учреждениями, созданными в установленном законодательством Российской Федерации порядке.

2. Земельные участки (в том числе земельные участки, на которых располагаются леса) в границах государственных природных заповедников предоставляются федеральным государственным бюджетным учреждениям, осуществляющим управление государственными природными заповедниками, в постоянное (бессрочное) пользование в соответствии с законодательством Российской Федерации.

3. Запрещается изъятие или иное прекращение прав на земельные участки и лесные участки, предоставленные федеральным государственным бюджетным учреждениям, осуществляющим управление государственными природными заповедниками, за исключением случаев, предусмотренных федеральными законами.

4. Федеральные государственные бюджетные учреждения, осуществляющие управление государственными природными заповедниками, имеют свою символику (флаги, вымпелы, эмблемы и другие словесные, изобразительные и объемные обозначения или их комбинации, отражающие характерные особенности государственных природных заповедников), порядок утверждения и использования которой устанавливается федеральным органом

исполнительной власти, в ведении которого находятся государственные природные заповедники.

5. Федеральные государственные бюджетные учреждения, осуществляющие управление государственными природными заповедниками, вправе предоставлять на участках частичного хозяйственного использования своим работникам в безвозмездное пользование служебные наделы в порядке, установленном Земельным кодексом Российской Федерации.

Раздел III. Национальные парки

Статья 12. Общие положения

1. Национальные парки относятся к особо охраняемым природным территориям федерального значения. В границах национальных парков выделяются зоны, в которых природная среда сохраняется в естественном состоянии и запрещается осуществление любой не предусмотренной настоящим Федеральным законом деятельности, и зоны, в которых ограничивается экономическая и иная деятельность в целях сохранения объектов природного и культурного наследия и их использования в рекреационных целях.

2. Природные ресурсы и недвижимое имущество, расположенные в границах национальных парков и находящиеся в федеральной собственности, изымаются из гражданского оборота, если иное не предусмотрено федеральными законами.

3. Запрещается изменение целевого назначения земельных участков, находящихся в границах национальных парков, за исключением случаев, предусмотренных федеральными законами.

4. Положение о национальном парке утверждается федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого он находится.

Статья 13. Основные задачи национальных парков

На национальные парки возлагаются следующие основные задачи:

а) сохранение природных комплексов, уникальных и эталонных природных участков и объектов;

б) сохранение историко-культурных объектов;

в) экологическое просвещение населения;

г) создание условий для регулируемого туризма и отдыха;

д) разработка и внедрение научных методов охраны природы и экологического просвещения;

е) осуществление государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды);

ж) восстановление нарушенных природных и историко-культурных комплексов и объектов.

Статья 14. Порядок создания национальных парков

1. Создание национальных парков и расширение территорий национальных парков осуществляются решениями Правительства Российской Федерации, принимаемыми по представлению уполномоченного Правительством Российской Федерации федерального органа исполнительной власти.

2. В случаях, установленных федеральными законами, национальные парки могут быть созданы также путем преобразования государственных природных заповедников при наличии положительного заключения государственной экологической экспертизы материалов, обосновывающих такое преобразование.

Статья 15. Режим особой охраны территорий национальных парков

1. В целях установления режима национального парка осуществляется зонирование его территории с выделением:

а) заповедной зоны, которая предназначена для сохранения природной среды в естественном состоянии и в границах которой запрещается осуществление любой экономической деятельности;

б) особо охраняемой зоны, которая предназначена для сохранения природной среды в естественном состоянии и в границах которой допускаются проведение экскурсий, посещение такой зоны в целях познавательного туризма;

в) рекреационной зоны, которая предназначена для обеспечения и осуществления рекреационной деятельности, развития физической культуры и спорта, а также размещения объектов туристской индустрии, музеев и информационных центров;

г) зоны охраны объектов культурного наследия (памятников истории и культуры) народов Российской Федерации, которая предназначена для сохранения указанных объектов и в границах которой допускается осуществление необходимой для их сохранения деятельности, а также рекреационной деятельности;

д) зоны хозяйственного назначения, в границах которой допускается осуществление деятельности, направленной на обеспечение функционирования федерального государственного бюджетного учреждения, осуществляющего

управление национальным парком, и жизнедеятельности граждан, проживающих на территории национального парка;

е) зоны традиционного экстенсивного природопользования, которая предназначена для обеспечения жизнедеятельности коренных малочисленных народов Российской Федерации и в границах которой допускается осуществление традиционной хозяйственной деятельности и связанных с ней видов неистощительного природопользования.

1.1. Уменьшение площади заповедной зоны и площади особо охраняемой зоны не допускается.

2. На территориях национальных парков запрещается любая деятельность, которая может нанести ущерб природным комплексам и объектам растительного и животного мира, культурно-историческим объектам и которая противоречит целям и задачам национального парка, в том числе:

- а) разведка и разработка полезных ископаемых;
- б) деятельность, влекущая за собой нарушение почвенного покрова и геологических обнажений;
- в) деятельность, влекущая за собой изменения гидрологического режима;
- г) предоставление на территориях национальных парков садоводческих и дачных участков;
- д) строительство магистральных дорог, трубопроводов, линий электропередачи и других коммуникаций, а также строительство и эксплуатация хозяйственных и жилых объектов, за исключением объектов, размещение которых предусмотрено пунктом 1 настоящей статьи, объектов, связанных с функционированием национальных парков и с обеспечением функционирования расположенных в их границах населенных пунктов;
- е) заготовка древесины (за исключением заготовки гражданами древесины для собственных нужд), заготовка живицы, промысловая охота, промышленное рыболовство и прибрежное рыболовство, заготовка пригодных для употребления в пищу лесных ресурсов (пищевых лесных ресурсов), других недревесных лесных ресурсов (за исключением заготовки гражданами таких ресурсов для собственных нужд), деятельность, влекущая за собой нарушение условий обитания объектов растительного и животного мира, сбор биологических коллекций, интродукция живых организмов в целях их акклиматизации;
- ж) движение и стоянка механизированных транспортных средств, не связанные с функционированием национальных парков, прогон домашних

животных вне дорог и водных путей общего пользования и вне специально предусмотренных для этого мест, сплав древесины по водотокам и водоемам;

з) организация массовых спортивных и зрелищных мероприятий, организация туристских стоянок и разведение костров за пределами специально предусмотренных для этого мест;

и) вывоз предметов, имеющих историко-культурную ценность.

3. Утратил силу.

4. Абзац первый утратил силу.

С федеральными органами исполнительной власти в области охраны окружающей среды согласовываются вопросы социально-экономической деятельности хозяйствующих субъектов, а также проекты развития населенных пунктов, находящихся на территориях соответствующих национальных парков и их охранных зон.

Абзац третий утратил силу.

5. Дифференцированный режим особой охраны (функциональное зонирование) национальных парков устанавливается уполномоченным федеральным органом исполнительной власти.

6. Пребывание на территориях национальных парков (за исключением участков, расположенных в границах населенных пунктов) физических лиц, не являющихся работниками федеральных государственных бюджетных учреждений, осуществляющих управление национальными парками, должностными лицами федерального органа исполнительной власти, в ведении которого находятся национальные парки, допускается только при наличии разрешения федерального государственного бюджетного учреждения, осуществляющего управление национальным парком, или федерального органа исполнительной власти, в ведении которого находятся национальные парки.

За посещение физическими лицами территорий национальных парков (за исключением участков, расположенных в границах населенных пунктов) в целях туризма и отдыха федеральными государственными бюджетными учреждениями, осуществляющими управление национальными парками, взимается плата, порядок определения которой устанавливается федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого находятся национальные парки.

Статья 16. Управление национальными парками

1. Управление национальными парками осуществляется федеральными государственными бюджетными учреждениями, созданными в установленном законодательством Российской Федерации порядке.

2. Земельные участки (в том числе земельные участки, на которых располагаются леса) в границах национальных парков предоставляются федеральным государственным бюджетным учреждениям, осуществляющим управление национальными парками, в постоянное (бессрочное) пользование в соответствии с законодательством Российской Федерации. В границах национальных парков также могут находиться земельные участки иных собственников и пользователей без изъятия из хозяйственного использования.

3. Запрещается изъятие или иное прекращение прав на земельные участки и лесные участки, предоставленные федеральным государственным бюджетным учреждениям, осуществляющим управление национальными парками, за исключением случаев, предусмотренных федеральными законами.

4. Федеральные государственные бюджетные учреждения, осуществляющие управление национальными парками, вправе предоставлять в границах зоны хозяйственного назначения своим работникам в безвозмездное пользование служебные наделы в порядке, установленном федеральными законами.

5. Объекты культурного наследия (памятники истории и культуры) народов Российской Федерации, включенные в единый государственный реестр объектов культурного наследия (памятников истории и культуры) народов Российской Федерации, предоставляются федеральным государственным бюджетным учреждениям, осуществляющим управление национальными парками, в соответствии с Федеральным законом от 25 июня 2002 года N 73-ФЗ "Об объектах культурного наследия (памятниках истории и культуры) народов Российской Федерации".

6. Федеральные государственные бюджетные учреждения, осуществляющие управление национальными парками, имеют свою символику (флаги, вымпелы, эмблемы и другие словесные, изобразительные и объемные обозначения или их комбинации, отражающие характерные особенности национальных парков), порядок утверждения и использования которой устанавливается федеральным органом исполнительной власти, в ведении которого находятся национальные парки.

Статья 17. Особенности предоставления земельных участков, находящихся в федеральной собственности, в аренду гражданам и юридическим лицам для осуществления рекреационной деятельности на территориях национальных парков

1. Земельные участки, которые находятся в федеральной собственности и расположены в границах соответствующих функциональных зон национальных парков, могут предоставляться в целях осуществления рекреационной деятельности, в том числе физкультурно-оздоровительной и спортивной, гражданам и юридическим лицам в аренду в соответствии с земельным законодательством.

2. В целях, предусмотренных пунктом 1 настоящей статьи, федеральное государственное бюджетное учреждение, осуществляющее управление национальными парками, осуществляет отказ от права постоянного (бессрочного) пользования на указанные в пункте 1 настоящей статьи земельные участки на условиях и в порядке, которые установлены земельным законодательством.

3. Особенности подготовки договоров аренды указанных в пункте 1 настоящей статьи земельных участков, в том числе связанные с соблюдением режима особой охраны национального парка, устанавливаются уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти.

Раздел IV. Природные парки

Статья 18. Общие положения

1. Природные парки являются особо охраняемыми природными территориями регионального значения, в границах которых выделяются зоны, имеющие экологическое, культурное или рекреационное назначение, и соответственно этому устанавливаются запреты и ограничения экономической и иной деятельности.

2. Природные ресурсы, расположенные в границах природных парков, если иное не установлено федеральными законами, ограничиваются в гражданском обороте.

3. Запрещается изменение целевого назначения земельных участков, находящихся в границах природных парков, за исключением случаев, предусмотренных федеральными законами.

4. Положение о природном парке утверждается решением высшего исполнительного органа государственной власти субъекта Российской Федерации.

Статья 19. Порядок создания природных парков

Создание природных парков осуществляется решениями высшего исполнительного органа государственной власти субъекта Российской Федерации в соответствии с требованиями, предусмотренными пунктом 6 статьи 2 настоящего Федерального закона.

Статья 20. Управление природными парками

1. Управление природными парками осуществляется государственными учреждениями субъектов Российской Федерации, созданными в установленном законодательством Российской Федерации порядке.

2. Земельные участки (в том числе земельные участки, на которых располагаются леса) в границах природных парков предоставляются государственным учреждениям субъектов Российской Федерации, осуществляющим управление природными парками, в постоянное (бессрочное) пользование в соответствии с законодательством Российской Федерации.

3. В границах природных парков также могут находиться земельные участки иных собственников и пользователей.

4. Запрещается изъятие или иное прекращение прав на земельные участки, предоставленные государственным учреждениям субъектов Российской Федерации, осуществляющим управление природными парками, за исключением случаев, предусмотренных земельным законодательством.

Статья 21. Режим особой охраны территорий природных парков

1. На территориях природных парков устанавливаются различные режимы особой охраны и использования в зависимости от экологической и рекреационной ценности природных участков.

2. Исходя из этого на территориях природных парков могут быть выделены природоохранные, рекреационные, агрохозяйственные и иные функциональные зоны, включая зоны охраны историко-культурных комплексов и объектов.

3. На территориях природных парков запрещается деятельность, влекущая за собой изменение исторически сложившегося природного ландшафта, снижение или уничтожение экологических, эстетических и рекреационных

качеств природных парков, нарушение режима содержания памятников истории и культуры.

4. В границах природных парков могут быть запрещены или ограничены виды деятельности, влекущие за собой снижение экологической, эстетической, культурной и рекреационной ценности их территорий.

5. Утратил силу.

6. Конкретные особенности, зонирование и режим каждого природного парка определяются положением об этом природном парке, утверждаемым органами государственной власти соответствующих субъектов Российской Федерации по согласованию с федеральным органом исполнительной власти в области охраны окружающей среды и соответствующими органами местного самоуправления.

В городах федерального значения Москве и Санкт-Петербурге полномочия органов местного самоуправления внутригородских муниципальных образований по участию в согласовании положений о природных парках определяются с учетом предусмотренных федеральным законом особенностей организации местного самоуправления в городах федерального значения.

Раздел V. Государственные природные заказники

Статья 22. Общие положения

1. Государственными природными заказниками являются территории (акватории), имеющие особое значение для сохранения или восстановления природных комплексов или их компонентов и поддержания экологического баланса.

2. Объявление территории государственным природным заказником допускается как с изъятием, так и без изъятия у пользователей, владельцев и собственников земельных участков.

3. Государственные природные заказники могут быть федерального или регионального значения.

4. Государственные природные заказники могут иметь различный профиль, в том числе быть:

а) комплексными (ландшафтными), предназначенными для сохранения и восстановления природных комплексов (природных ландшафтов);

б) биологическими (ботаническими и зоологическими), предназначенными для сохранения и восстановления редких и исчезающих видов растений и

животных, в том числе ценных видов в хозяйственном, научном и культурном отношениях;

в) палеонтологическими, предназначенными для сохранения ископаемых объектов;

г) гидрологическими (болотными, озерными, речными, морскими), предназначенными для сохранения и восстановления ценных водных объектов и экологических систем;

д) геологическими, предназначенными для сохранения ценных объектов и комплексов неживой природы.

5. Государственные природные заказники федерального значения находятся в ведении уполномоченного Правительством Российской Федерации федерального органа исполнительной власти.

Управление государственными природными заказниками федерального значения осуществляется федеральными государственными бюджетными учреждениями, в том числе осуществляющими управление государственными природными заповедниками и национальными парками.

6. Подчиненность и порядок финансирования организаций, уполномоченных органами государственной власти субъектов Российской Федерации осуществлять управление государственными природными заказниками регионального значения, определяются соответствующими органами государственной власти субъектов Российской Федерации.

7. Утратил силу с 1 января 2005 г.

8. Для обеспечения функционирования государственных природных заказников создаются их администрации.

Статья 23. Порядок создания государственных природных заказников

1. Создание государственных природных заказников федерального значения осуществляется решениями Правительства Российской Федерации, принимаемыми по представлению уполномоченного Правительством Российской Федерации федерального органа исполнительной власти.

2. Создание государственных природных заказников регионального значения осуществляется решениями высшего исполнительного органа государственной власти субъекта Российской Федерации в соответствии с требованиями, предусмотренными пунктом 6 статьи 2 настоящего Федерального закона.

3. Государственные природные заказники регионального значения могут быть созданы также путем преобразования государственных природных заказников федерального значения, осуществляемого решением Правительства Российской Федерации по представлению уполномоченного Правительством Российской Федерации федерального органа исполнительной власти и согласованного с высшим исполнительным органом государственной власти субъекта Российской Федерации, на территории которого расположен государственный природный заказник федерального значения. Указанное решение может быть принято в отношении государственного природного заказника федерального значения, расположенного в границах одного субъекта Российской Федерации.

4. Государственные природные заказники не могут располагаться на территориях государственных природных заповедников и национальных парков.

Статья 24. Режим особой охраны территорий государственных природных заказников

1. На территориях государственных природных заказников постоянно или временно запрещается или ограничивается любая деятельность, если она противоречит целям создания государственных природных заказников или причиняет вред природным комплексам и их компонентам.

2. Задачи и особенности режима особой охраны территории конкретного государственного природного заказника федерального значения определяются положением о нем, утверждаемым федеральным органом исполнительной власти в области охраны окружающей среды.

3. Задачи и особенности режима особой охраны конкретного государственного природного заказника регионального значения определяются органами исполнительной власти субъектов Российской Федерации, принявшими решение о создании этого государственного природного заказника.

4. На территориях государственных природных заказников, где проживают малочисленные этнические общности, допускается использование природных ресурсов в формах, обеспечивающих защиту исконной среды обитания указанных этнических общностей и сохранение традиционного образа их жизни.

5. Собственники, владельцы и пользователи земельных участков, которые расположены в границах государственных природных заказников, обязаны соблюдать установленный в государственных природных заказниках режим

особой охраны и несут за его нарушение административную, уголовную и иную установленную законом ответственность.

Раздел VI. Памятники природы

Статья 25. Общие положения

1. Памятники природы - уникальные, невозполнимые, ценные в экологическом, научном, культурном и эстетическом отношении природные комплексы, а также объекты естественного и искусственного происхождения.

2. Памятники природы могут быть федерального, регионального значения.

Статья 26. Порядок признания территорий, занятых памятниками природы, особо охраняемыми природными территориями

1. Природные объекты и комплексы объявляются памятниками природы федерального значения, а территории, занятые ими, - особо охраняемыми природными территориями федерального значения Правительством Российской Федерации по представлению федеральных органов исполнительной власти в области охраны окружающей среды.

2. Природные объекты и комплексы объявляются памятниками природы регионального значения, а территории, занятые ими, - особо охраняемыми природными территориями регионального значения соответствующими органами государственной власти субъектов Российской Федерации.

3. Органы государственной власти Российской Федерации и органы государственной власти субъектов Российской Федерации утверждают границы и определяют режим особой охраны территорий памятников природы, находящихся в их ведении. Передача памятников природы федерального и регионального значения и их территорий под охрану лиц, в чье ведение они переданы, оформление охранного обязательства, паспорта и других документов осуществляются соответственно федеральным органом исполнительной власти в области охраны окружающей среды и исполнительными органами государственной власти субъектов Российской Федерации.

4. Объявление природных комплексов и объектов памятниками природы, а территорий, занятых ими, территориями памятников природы допускается с изъятием занимаемых ими земельных участков у собственников, владельцев и пользователей этих участков.

5. Объявление природных комплексов и объектов памятниками природы, а территорий, занятых ими, территориями памятников природы федерального или регионального значения осуществляется соответственно постановлением

Правительства Российской Федерации или решением органов исполнительной власти соответствующих субъектов Российской Федерации. В случае необходимости соответствующие земельные участки и водные объекты могут быть изъяты для государственных нужд в порядке, установленном гражданским, земельным и водным законодательством.

Статья 27. Режим особой охраны территорий памятников природы

1. На территориях, на которых находятся памятники природы, и в границах их охранных зон запрещается всякая деятельность, влекущая за собой нарушение сохранности памятников природы.

2. Собственники, владельцы и пользователи земельных участков, на которых находятся памятники природы, принимают на себя обязательства по обеспечению режима особой охраны памятников природы.

3. Расходы собственников, владельцев и пользователей указанных земельных участков на обеспечение установленного режима особой охраны памятников природы федерального или регионального значения возмещаются за счет средств соответственно федерального бюджета и бюджетов субъектов Российской Федерации, а также средств внебюджетных фондов.

Раздел VII. Дендрологические парки и ботанические сады

Статья 28. Общие положения

1. Дендрологические парки и ботанические сады являются особо охраняемыми природными территориями, созданными для формирования специальных коллекций растений в целях сохранения растительного мира и его разнообразия.

2. Природные ресурсы и недвижимое имущество, расположенные в границах дендрологических парков и ботанических садов, ограничиваются в гражданском обороте, если иное не предусмотрено федеральными законами.

3. Управление дендрологическими парками и ботаническими садами осуществляется уполномоченными Правительством Российской Федерации федеральными органами исполнительной власти, органами исполнительной власти субъектов Российской Федерации и подведомственными им государственными учреждениями, а также государственными научными организациями и государственными образовательными организациями высшего образования.

4. Земельные участки и лесные участки в границах дендрологических парков и ботанических садов предоставляются государственным учреждениям,

осуществляющим управление дендрологическими парками и ботаническими садами, в постоянное (бессрочное) пользование.

5. Положение о дендрологическом парке и ботаническом саде федерального значения утверждается уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти.

6. Положение о дендрологическом парке и ботаническом саде регионального значения утверждается решением высшего исполнительного органа государственной власти субъекта Российской Федерации.

7. В случаях, предусмотренных законодательством Российской Федерации, положение о соответствующих дендрологическом парке и ботаническом саде утверждается государственными научными организациями и государственными образовательными организациями высшего образования.

Статья 28.1. Порядок создания дендрологических парков и ботанических садов

1. Создание дендрологических парков и ботанических садов федерального значения осуществляется решениями Правительства Российской Федерации, принимаемыми по представлению уполномоченного Правительством Российской Федерации федерального органа исполнительной власти.

2. Создание дендрологических парков и ботанических садов регионального значения осуществляется решениями высшего исполнительного органа государственной власти субъекта Российской Федерации в соответствии с требованиями, предусмотренными пунктом 6 статьи 2 настоящего Федерального закона.

Статья 29. Режим особой охраны территорий дендрологических парков и ботанических садов

1. На территориях дендрологических парков и ботанических садов запрещается всякая деятельность, не связанная с выполнением их задач и влекущая за собой нарушение сохранности флористических объектов.

2. Территории дендрологических парков и ботанических садов могут быть разделены на различные функциональные зоны, в том числе:

а) экспозиционную, посещение которой разрешается в порядке, определенном соответствующими органами и учреждениями, осуществляющими управление дендрологическими парками или ботаническими садами;

б) научно-экспериментальную, доступ в которую имеют только научные сотрудники дендрологических парков или ботанических садов, а также специалисты других научно-исследовательских учреждений;

в) административную.

3. Задачи, функциональное зонирование и особенности режима особой охраны территории каждого дендрологического парка или ботанического сада определяются положением об этом дендрологическом парке или ботаническом саде.

Статья 30. Утратила силу.

Раздел VIII. Лечебно-оздоровительные местности и курорты

Утратил силу.

Раздел IX. Организация охраны особо охраняемых природных территорий

Статья 33. Государственный надзор и муниципальный контроль в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий

1. Задачами государственного надзора в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий являются предупреждение, выявление и пресечение нарушений юридическими лицами, их руководителями и иными должностными лицами, индивидуальными предпринимателями, их уполномоченными представителями (далее - юридические лица, индивидуальные предприниматели) и гражданами установленных в соответствии с международными договорами Российской Федерации, настоящим Федеральным законом, другими федеральными законами, принимаемыми в соответствии с ними иными нормативными правовыми актами Российской Федерации, законами и иными нормативными правовыми актами субъектов Российской Федерации требований в области охраны окружающей среды, касающихся:

а) режима особо охраняемой природной территории;

б) особого правового режима использования земельных участков, природных ресурсов и иных объектов недвижимости, расположенных в границах особо охраняемых природных территорий;

в) режима охранных зон особо охраняемых природных территорий.

2. На особо охраняемых природных территориях федерального значения государственный надзор в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий осуществляется уполномоченным федеральным органом исполнительной власти при осуществлении им федерального государственного

экологического надзора в соответствии с законодательством Российской Федерации об охране окружающей среды в порядке, установленном Правительством Российской Федерации.

3. На особо охраняемых природных территориях регионального значения государственный надзор в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий осуществляется уполномоченными органами исполнительной власти субъектов Российской Федерации при осуществлении ими регионального государственного экологического надзора в соответствии с законодательством Российской Федерации об охране окружающей среды в порядке, установленном высшим исполнительным органом государственной власти субъекта Российской Федерации.

4. На особо охраняемых природных территориях местного значения уполномоченными органами местного самоуправления осуществляется муниципальный контроль в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий в порядке, установленном муниципальными правовыми актами.

5. На особо охраняемых природных территориях федерального и регионального значения, управление которыми осуществляется государственными учреждениями, государственный надзор в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий осуществляется также должностными лицами указанных государственных учреждений, являющимися государственными инспекторами в области охраны окружающей среды.

Статья 34. Права должностных лиц органов и государственных учреждений, осуществляющих государственный надзор в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий

1. Должностные лица органов и государственных учреждений, осуществляющих государственный надзор в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий, в порядке, установленном законодательством Российской Федерации, имеют право:

а) запрашивать и получать информацию и документы, связанные с соблюдением юридическими лицами, индивидуальными предпринимателями и гражданами требований законодательства Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях;

б) беспрепятственно по предъявлении служебного удостоверения и копии приказа (распоряжения) руководителя (заместителя руководителя) органа

государственного надзора (государственного учреждения) о назначении проверки посещать расположенные на особо охраняемых природных территориях здания, помещения, сооружения и иные подобные объекты, проводить их обследования, а также проводить исследования, испытания, экспертизы, расследования и другие мероприятия по контролю;

в) выдавать юридическим лицам, индивидуальным предпринимателям и гражданам предписания об устранении выявленных нарушений требований законодательства Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях, о проведении мероприятий по обеспечению предотвращения вреда животным, растениям и окружающей среде, соблюдения режимов особо охраняемых природных территорий;

г) составлять протоколы об административных правонарушениях, связанных с нарушением законодательства Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях, рассматривать дела об указанных административных правонарушениях и принимать меры по предотвращению таких нарушений;

д) направлять в уполномоченные органы материалы, связанные с нарушением законодательства Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях, для решения вопросов о возбуждении уголовных дел по признакам преступлений;

е) предъявлять иски физическим и юридическим лицам о взыскании в пользу государственных природных заповедников и национальных парков средств в счет возмещения ущерба, нанесенного природным комплексам и объектам государственных природных заповедников и национальных парков вследствие нарушений установленного режима государственных природных заповедников и национальных парков.

2. Должностные лица органов и государственных учреждений, уполномоченные на осуществление государственного надзора в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий, являющиеся государственными инспекторами в области охраны окружающей среды, в порядке, установленном законодательством Российской Федерации, при проведении мероприятий по контролю на особо охраняемых природных территориях также имеют право:

а) запрашивать в целях проверки у граждан, находящихся на территориях государственных природных заповедников и национальных парков, разрешение на право пребывания на указанных особо охраняемых природных территориях;

б) запрашивать в целях проверки у юридических лиц, индивидуальных предпринимателей документы на право осуществления природопользования и иной деятельности на прилегающих к территориям государственных природных заповедников и национальных парков территориях охранных зон;

в) задерживать на территориях государственных природных заповедников, национальных парков и их охранных зон граждан, нарушивших законодательство Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях, и доставлять указанных граждан в правоохранительные органы;

г) производить на территориях государственных природных заповедников, национальных парков и их охранных зон досмотр транспортных средств, личных вещей граждан;

д) изымать у граждан, нарушивших законодательство Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях, продукцию и орудия незаконного природопользования, транспортные средства и соответствующие документы.

3. Государственные инспектора в области охраны окружающей среды при исполнении своих служебных обязанностей пользуются также установленными лесным законодательством Российской Федерации правами должностных лиц, осуществляющих федеральный государственный лесной надзор (лесную охрану).

4. Государственные инспектора в области охраны окружающей среды имеют право в порядке, установленном законодательством Российской Федерации, при исполнении служебных обязанностей применять специальные средства - наручники, резиновые палки, слезоточивый газ, устройства для принудительной остановки транспорта, служебных собак.

5. Государственным инспекторам в области охраны окружающей среды при осуществлении возложенных на них настоящим Федеральным законом задач и при исполнении служебных обязанностей разрешены в порядке, установленном законодательством Российской Федерации, хранение, ношение и применение служебного огнестрельного оружия.

6. Государственные инспектора в области охраны окружающей среды обеспечиваются бронежилетами и другими средствами индивидуальной защиты.

7. Государственные инспектора в области охраны окружающей среды подлежат обязательному государственному страхованию в соответствии с законодательством Российской Федерации.

8. Органы и федеральные государственные бюджетные учреждения, осуществляющие государственный надзор в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий и их охранных зон, могут быть привлечены судом к участию в деле либо вправе вступать в дело по своей инициативе для дачи заключения по иску о возмещении вреда, причиненного окружающей среде и ее компонентам вследствие нарушения требований законодательства Российской Федерации об особо охраняемых природных территориях.

Статья 35. Охрана территорий природных парков, государственных природных заказников и других особо охраняемых природных территорий регионального и местного значения

1. Охрана территорий природных парков, государственных природных заказников и других особо охраняемых природных территорий осуществляется государственными органами, в ведении которых они находятся, в порядке, предусмотренном нормативными правовыми актами Российской Федерации, а также нормативными правовыми актами субъектов Российской Федерации.

2. Работники, осуществляющие охрану территорий государственных природных заказников федерального значения, пользуются теми же правами, что и государственные инспектора в области охраны окружающей среды.

3. Утратил силу.

Раздел X. Ответственность за нарушение режима особо охраняемых природных территорий

Статья 36. Ответственность за нарушение режима особо охраняемых природных территорий

1. Утратил силу с 1 июля 2002 г.

2. Законодательством Российской Федерации устанавливается уголовная ответственность за нарушение режима особо охраняемых природных территорий.

3. Вред, причиненный природным объектам и комплексам в границах особо охраняемых природных территорий, подлежит возмещению в соответствии с утвержденными в установленном порядке таксами и методиками исчисления размера ущерба, а при их отсутствии - по фактическим затратам на их восстановление.

Раздел XI. Международные договоры в области особо охраняемых природных территорий

Статья 37. Международные договоры

Если международным договором Российской Федерации установлены иные правила, чем предусмотренные настоящим Федеральным законом, то применяются правила международного договора.

Раздел XII. Заключительные положения

Статья 38. Заключительные положения

1. Настоящий Федеральный закон вступает в силу со дня его официального опубликования.

2. Поручить Правительству Российской Федерации в течение двух месяцев привести в соответствие с настоящим Федеральным законом нормативные правовые акты федеральных органов исполнительной власти.

3. Аренда земельных участков, расположенных в границах соответствующих функциональных зон, на которые делятся территории национальных парков, осуществляется в соответствии с настоящим Федеральным законом, если иное не предусмотрено Федеральным законом от 1 декабря 2007 года N 310-ФЗ "Об организации и о проведении XXII Олимпийских зимних игр и XI Паралимпийских зимних игр 2014 года в городе Сочи, развитии города Сочи как горноклиматического курорта и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации".

Президент Российской Федерации

Б.Ельцин

Москва, Кремль

14 марта 1995 г.

N 33-ФЗ

Příloha č. 3: Projekt diplomové práce

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

Sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Elena Borovskaya
2. Osobní číslo (UKČO): 51289873
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2012
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): září 2012
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: Franšízingová smlouva. Právnická fakulta Čuvašské státní univerzity. Ruská federace. 2002.
6. Předběžný název DP: Právní úprava zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci.
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):

Každý vyspělý stát si uvědomuje potřebu chránit přírodu a krajinu a zřizuje pro tyto účely speciální chráněná území. V českých právních předpisech jsou stanoveny následující kategorie zvláště chráněných území (zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny):

- Národní parky
- Chráněné krajinné oblasti
- Národní přírodní rezervace
- Přírodní rezervace
- Národní přírodní památky
- Přírodní památky

Ruská legislativa ve federálním zákoně č. 33/1995-FZ, o zvláště chráněných přírodních územích, stanoví tyto základní kategorie zvláště chráněných přírodních území:

- Přísně chráněné státní přírodní rezervace (tzv. „zapovědníky“), vč. biosferických rezervací
- Národní parky
- Přírodní parky
- Přírodní památky

- Statní přírodní rezervace (tzv. „zakazniky“).
- Dendrologické a botanické zahrady

Další právní předpisy stanoví i jiné kategorie zvláště chráněných území

8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):

Práce se bude zabývat současným stavem právní úpravy zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci a také perspektivami dalšího vývoje legislativy v této oblasti.

Předmět zkoumání – legislativa o ZCHÚ.

Komparativní analýza poskytne možnost širšího přehledu problémových míst v legislativě a způsobů jejich úpravy.

9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:

Výzkumný problém: komparace platné právní úpravy zvláště chráněných území v České republice a v Ruské federaci.

10. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Metoda výzkumu – synchronní komparace, systémová analýza dokumentů a právních předpisů, rešerše odborné literatury (odborné články, komentáře k právním předpisům aj).

Rozsah zkoumání – platné právní předpisy v oblasti zvláštní územní ochrany přírody.

11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):

Cílem diplomové práce je získání nových poznatků o mechanismech územní ochrany přírody a krajiny pomocí komparace (na základě stanovených kritérií) platné legislativy České republiky a Ruské federace upravující zvláště chráněná území a vypracování systémového přehledu národních kategorizací zvláště chráněných území.

12. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

V českém vědeckém prostředí na úseku práva životního prostředí a dalších souvisejících oborů společenských věd je dosud převážně jen základní přehled o ruském právu a v územní ochraně přírody již vůbec žádný. Proto by případná vzniklá diplomová práce mohla být i základem pro publikaci vědeckého článku v odborném recenzovaném časopise a rozšířit tak dosavadní znalosti v českých odborných kruzích.

13. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:

Podle zjištění a výsledků výzkumu.

14. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

- Abstrakt
- 1. Úvod
- 2. Metodologie diplomové práce
  - 2.1. Popis metody
  - 2.2. Stanovení kritérií komparativní analýzy vč. vymezení klíčových oblastí výzkumu
- 3. Historie územní ochrany přírody a krajiny
- 4. Vymezení souvisejících pojmů a definic

- 5. Klasifikace chráněných území podle IUCN (Světového svazu ochrany přírody)
- 6. Přehled platné legislativy v oblasti ochrany přírody a krajiny
- 7. Právní úprava zvláště chráněných území (ZCHÚ)
  - 7.1. Kategorie ZCHÚ, kritéria pro jejich vyhlášení a cíle ochrany
    - 7.1.1. V ČR
    - 7.1.2. V RF
  - 7.2. Ochranné podmínky v ZCHÚ / režim ochrany
  - 7.3. Zónace v ZCHÚ
  - 7.4. Postup při vyhlásování a zrušení ZCHÚ a jejich ochranných pásem
  - 7.5. Základní a bližší ochranné podmínky ZCHÚ.
  - 7.6. Management ZCHÚ
  - 7.7. Orgány ochrany přírody a dotčené orgány a osoby v rámci vyhlásování, fungování a zrušení ZCHÚ.
  - 7.8. Otázky výkonu vlastnictví v ZCHÚ
  - 7.9. Administrativní, koncepční, dobrovolné a sankční ochrany ZCHÚ (smluvní ochrana aj.)
  - 7.10. Komparace. Shrnutí a diskuze.
- 8. Závěr
- Bibliografie
- Přílohy

15. Předběžná bibliografie k tématu:

Legislativa.

Základní česká legislativa:

- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
- Nařízení vlády o vyhlášení národních parků č. 163/1991 Sb., č. 164/1991 Sb., č. 165/1991 Sb.
- Zákon č. 161/1999 Sb vyhlášující NP České Švýcarsko
- Vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb.
- Vyhlášky MŽP o vymezení zón ochrany přírody
- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Usnesení vlády č. 346 ze dne 13.5.2015

Základní ruská legislativa:

- Federální zákon ze dne 10.01.2002 №7-FZ, o ochraně životního prostředí.
- Federální zákon ze dne 14.03.1995 №33-FZ, o zvláště chráněných přírodních územích
- Zákon Čuvašské republiky ze dne 15.04.1996 №5, o zvláště chráněných přírodních územích v Čuvašské republice. <http://docs.cntd.ru/document/804959107>
- Další právní předpisy

Literatura.

Míko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny, Komentář. 2.vydání, 2007, Praha: C.H.Beck.

Mlčoch, Svatomír. Dvacet let zákona na ochranu přírody a krajiny. Ochrana přírody 2/2012

Stejskal, V. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. 2006. Praha : Linde a.s.

Stejskal, V. Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody. 2013 Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Eva Rozkotová.

Pekárek, M a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy související – Komentované znění. 2000. Brno: Masarykova univerzita.

Protected areas in Russia: legal regulation. An overview of federal laws. Edited by A.S. Shestakov. 2003. Moscow. KMK Scientific press Ltd. 352 pages. <http://www.wwf.ru/resources/publ/book/eng/64>

Ostatní prameny.

Judikatura Soudního dvora Evropské unie v oblasti ochrany přírody / zpracoval Vojtěch Stejskal, Jiří Zicha. – Vyd. 1. 2011. Praha : Ministerstvo životního prostředí České republiky.

Státní zpráva „ O stavu a o ochraně životního prostředí v Ruské federaci v roce 2013“ <http://www.mnr.gov.ru/upload/iblock/6c7/gosdokladeco.pdf>

16. Předpokládaný vedoucí DP:

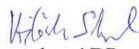
doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

17. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zájem, praxe a zájem studenta):¹

Praha–Jinonice 11. listopadu 2015

diplofant

vedoucí DP
vedoucí katedry SKE

---

¹ nepovinné